ilke

AYLIK İNCELEME YORUM BELGE DERGİSİ

TÜRKİYE'NİN SOSYO-EKONOMİK YAPISI

LENİN'İN PARTİ ÖĞRETİSİ

II. ENTERNASYONAL

cilt 5 / sayı 25-6
1976 ocak-şubat

ilke
Ocak - Şubat/1976
Sayı : 25 - 26
AYLIK İNCELEME YORUM BELGE DERGİSİ

İÇİNDEKİLER

Tavzih/İLKE ... 3
Günümüz Koşulları ve Leninin Parti Öğretisi / S.L. Titarenko ... 5
Türkiyenin sosyo-ekonomik yapısı / Ahmet Kaçmaz ... 26
Beynelmilel Komünizm Neyi İster? / Mehmet Güven ... 51
Faşist Güçlerin Sıkıyönetim Planı Niçin Suya Düştü / Refik Evren 56
Sovyet Ekonomistleri Para Bunalımını Tartışıyor ... 59
CHP ve «Sosyalist Enternasyonal» / Ömer Burçak ... 77
Proleterya Enternasyonalizmi II. ... 82

Sahibi ve Sorumlu Yazıişleri Müdürü : Oya Baydar / Yazışma ve havale adresi : P.K. 71, İstanbul / Yönetim ve Dağıtım adresi : Cağaloğlu Başmusahip Sokak Tan Apt. 10/11 İSTANBUL / Abone şartları : Yıllık 100, altı aylık 50 lira. Dış ülkeler için iki katıdır / Dizgi - Baskı: İshak Basımevi / İlân: Tam sayfa 500 lira. Diğer ilânlar santimi 25 lira / Basıldığı tarih : 16 Şubat 1976.

DÜZELTME

59 sayfada yer alan tartışmanın başlığında dizgi yanlışı olmuştur.

Sözkonusu başlık,

«SOVYET EKONOMİSTLERİ KAPİTALİST ÜLKELERDEKİ PARA BUNALIMINI TARTIŞIYOR» şeklinde olacaktır.

AÇIKLAMA

Bir süre önce bu sayıda yeralacağını duyurduğumuz «Kıvılcımlı Eleştirisi II» adlı yazı, üzerinde yapılan çalışmalar tamamlanmadığı için gecikmiştir.

TAVZİH

İLKE'nin Aralık 1975 tarihli 24. sayısında «Bu Sayıdaki Yazılar Üzerine» başlıklı yazının son paragrafında, dergimizde parti ve örgütlenme konularıyla ilgili yazıların yer alacağı bildirildikten sonra, aynı sayıda ye ralan A. Zamasudov'un «Demokratik Merkeziyetçilik Nedir?» yazısı hakkında **«söz konusu yazıda belirtilen ilkeler şüphesiz ki, işçi sınıfının öncü örgütü anlamındaki parti'nin ilkeleridir. Bu anlamda Türkiye'deki sosyalist partiler açısından tam bir geçerliliği olmadığı ileri sürülebilir. Ancak yine de bilgilenme açısından ve çok tartışılan bir konuda gözden kaçırılan yönlerin ortaya çıkması açısından, yazının yayınlanmasını yararlı görüyoruz,»** denilmektedir.

Sözü edilen çeviri yazı dikkatle okunduğunda, bu sonucun bilim dışı olduğu ve gerçeği aksettirmediği açıkça görülebilir. Bu yazıdan alınan aşağıdaki bölüm, bu yargımıza tanıktır:

«Parti disiplininin gerçek ifadesi ve eylemini birlik içindeki örgütlü bir bütün olarak gerçekleştiren partinin birliği için en önemli koşul, azınlığın çoğunluğa uymasıdır.

Lenin'in kurduğu ve sürekli muhafaza ettiği Partinin birliği, işçi sınıfının biliminin ve proletarya enternasyonalizminin lkelerne bağlılığa dayanmaktadır. Bu, işçi sınıfının kollektif ruhunu, devrimci becerisini, tarihi misyonunu yansıtır ve ona örgütlenmenin ve eylem birliğinin muazzam gücünü sağlar. Azınlığın çoğunluğa uyması herhangi bir buluş olmayıp, tersine partinin normal bir şekilde çalışması için pratik bir zorunluluktur. Bu, partiye sözden eyleme geçme, bütün görüşlerin gerçek değerini pratikte sınama imkanını verir. İşçi sınıfının ve partisinin başarılı mücadelesi için gerekli olan eylem birliğine varan başka

hiçbir yol yoktur. Lenin «İşçilerin birliği üzerine» adlı yazısında, «Bir sorunun görüşülmesi; çeşitli görüşlerin öne sürülmesi ve dinlenmesi, örgütlü marksistlerin **çoğunluğunun** görüşünün tesbiti, bu görüşün bir kararla ifade edilmesi, bu kararın aynen uygulanması, bunu dünyanın heryerinde, tüm akıllı insanlar **birlik** olarak tanımlarlar,» diyordu.» (İLKE, sayı 24, Sf. 25).

Görüldüğü gibi, Lenin demokratik merkeziyetçiliğin, öncü örgütte mi yoksa sosyalist partilerde mi geçerli olduğunu tartışacak yerde, «dünyanın heryerinde akıllı insanların» üzerinde anlaştıkları bir metod olduğunu vurguluyor, Gerçekten demokratik merkeziyetçilik ilkesinin en özüne uygun bir biçimde uygulanma alanı işçi sınıfı partileri olmasının yanında, bu metodun başarıyla uygulandığı pekçok örgütlenme şekilleri vardır: İşçi sınıfının ekonomik örgütleri, cephe örgütlenmeleri, bir kısım demokratik örgütler v.b.

Kaldı ki, İLKE'deki sözü edilen yazıda, Türkiye'deki sosyalist partiler demokratik merkeziyetçilikten muaf tutulmaktadır. Oysa tutum, İLKE'nin çıkışından bu yana devamlı savunduğu, işçi sınıfının siyasî örgütlenmesinde göstermiş olduğu titizliğe taban tabana zıt düşmektedir. İşçi sınıfımızın siyasî otoritesinin oluşturulması gibi çok ciddî bir görevin omuzlarımıza yüklenmiş olduğu günümüzde, demokratik merkeziyetçiliğin ilkelerini savunmak, bunları hayata geçirmek ve kadroların bu doğrultuda yetişmelerini sağlamak, asla ihmal etmemesi gereken hayati nokatlardır.

Şartların yolaçtığı yetersiz denetim ve kollektif çalışmanın eksikliğinin yolaçtığı bu yazı dolayısıyla özeleştirimizi yapmayı bir görev biliriz.

GÜNÜMÜZ KOŞULLARI VE LENİN'İN PARTİ ÖGRETİSİ

S. L. Titarenko

Yarım yüzyıldan daha fazla zamandan beri Sovyet toplumu Komünist Parti'nin önderliği ve rehberliğiyle gelişmektedir. SBKP'nin yapageldiği çalışmanın etkisi Sovyet toplumunun çok ötelerine uzanır. Büyük Ekim Sosyalist Devriminden beri dünya tarihindeki aşağı yukarı her önemli olay, şu yada bu şekilde SBKP'nin toplumun devrimci şekilde yeniden inşasını yönetmedeki geniş çaplı ve amaçlı çalışmalarıyla etkilenmiştir.

Öyleyse, Parti sorunu, Marksist - Leninist bilimin en önemli sorunlardan biri olmuştur ve hâlâ da öyledir. Partinin dünya devrimci sürecindeki yeri ve rolünün derinlemesine anlaşılmasının, teorik, pratik ve siyasi açıdan son derece büyük önemi vardır.

I

Marks, Engels ve daha sonra da Lenin tarafından izlenen nihaî amaç, işçi sınıfının misyonunu anlaması ve kurtuluşu için örgütlü bir mücadeleyi yönetmesini öğrenmesiydi. Bu amaca ulaşmak için, proleteryanın mutlaka kendi devrimci Partisi olması gerekmektedir. Engels şöyle yazmıştır : «Taktiğimize göre, bütün çağdaş ülkeler ve zamanlar için tamamen kurumlaşmış olan şey : işçileri, bütün burjuva partilerine karşı kendi bağımsız partilerini kurma noktasına getirmek...» (1).

(1) Marks ve Engels, *Seçme Mektuplar,* Moskova 1965, s. 446.

Böyle bir Parti'nin gücü, proleter hareketinin koşullarını, yönünü ve genel sonuçlarını kavrayışında yatar. Parti, meslek ya da milliyet gözetmeksizin işçilerin hayatî çıkarlarını dile getirmek ve savunmak ve mücadelelerini siyasî iktidarı elde etme ve komünist toplumu kurma yolunda yönetmekle görevlidir. Bu görevler Parti'nin siyasî strateji ve taktiklerinin altında yatan ilkeleri tespit eder. Acil amaçlara erişmek için çalışırken, Parti, işçi sınıfı hareketinin geleceğini de emniyet altına alır. Parti'nin, sömürü sistemine karşı olan her devrimci hareketi desteklediğini Marks ve Engels daima vurgulamışlardır. O'nun amacı, işçi sınıfını birleştirmek, işçi sınıfı enternasyonalizminin ruhuyla eğitmek, sekreterlikten, milliyetçi, anarşist ve diğer küçük burjuva eğilim ve akımlarından temizlemektir.

Bu amaç Marks ve Engels tarafından Komünistler Birliği ve sonra da Birinci Enternasyonal'de güdülmüştü. Çeşitli Batı Avrupa ülkelerinde bağımsız işçi sınıfı Partileri ortaya çıkmaya başladığında, bilimsel komünizmin kurucuları oportünizmin bütün tezahürlerinin tehlikesini önlemeye özel dikkat gösterdiler. Burjuvazi bu tezahürleri işçilerin devrimci enerjilerini felce uğratmak, sınıf mücadelesi fikrini kafalarından söküp atmak ve onları «ılımlı» reformlara yöneltmek için araç olarak kullanmaya yeltendi (hâlâ da yeltendiği gibi).

Marksizm işçi sınıfı hareketini ne ölçüde etkilemeye başladıysa, düşmanları da, o kadar yetenekli, hilekâr ve güvenilmez oldular. Lenin'in işaret ettiği gibi, yenilen Marksizm öncesi sosyalizm, mücadeleye kendi bağımsız toprağında değil, revizyonizm adı altında Marksizmin genel toprağında devam etti. Objektif durum onun yaygınlaşmasına yardımcı oldu. Paris Komününden sonra Avrupa'ya çöken durgunluk ve işçi sınıfı partilerine kanunlar çerçevesinde çalışma, parlâmentolarda temsil hakkı kazanma ve burjuvaziden işçiler için bazı tâvizler koparma izni veren burjuva - demokratik özgürlüklerin varlığı kapitalist toplumun sosyalist toplum haline sadece seçim yoluyla, sosyal bir devrim olmadan dönüştürülebileceği hayalini yarattı. Bir kurt gibi İşçi Partilerine sokulan ve hiçbir ideolojik ve örgütsel direnişle karşılaşmayan revizyonizm, yavaş yavaş bu Partileri yedi ve uzun vadede dejenere olmalarına yol açtı.

Bu devir, Batıda burjuva devrimlerinin bittiği ve sosyalist devrimler için koşulların olgunlaşmadığı bir devirdi. İşte bu sıralarda, uluslararası devrimci hareketin merkezi, Batı Avrupa'dan burjuva - demokratik devrimin içten içe kaynadığı Rusya'ya kaydı. Bu devrim sınıfsal güçlerin yeni bir saflaşması ile gerçekleşecekti. Batı Avrupa ülkelerinde devrimler burjuvazinin radikal kesiminin öncülüğünde yürütülürdü, ama Rusya'da demokratik devrimin sürükleyici gücü ve lideri işçi sınıfı idi. Tarihin diyalektiği öyleydi ki, yeni koşullar altında burjuva devrimi, artık burjuvazinin önderliğinde zafere erişemezdi. Zaferi ancak, topraktan yoksun ve acımasızca ezilen köylülük ile itifak kuran işçi sınıfı sağlayabilirdi. Sınıfsal güçlerin bu bileşimi burjuva - demokratik devrimine bir çok Sosyal-Demokratın anlayamadığı belirgin özellikler verdi.

Lenin, yeni çağın özünü derinlemesine görmüştü; bu da proleterya Partisinin biçim ve içeriğini ortaya çıkarttı. Rusya proleteryası çarlık ve kapitalizme karşı mücadele edecek bir Parti'ye ihtiyaç duyuyordu; bu Parti tüm ülkeyi kucaklayacak kadar büyük, katı ve ayrıntılı bir iş bölümünü etkileyebilecek kadar geniş ve çok yönlü, bütün koşullar altında ve bütün ihtimallere karşı kendi çalışmasını hiç aksatmadan yürütebilecek kadar iyi düzenlenmiş, bir yandan çok üstün bir düşman karşısında açık bir savaştan kaçınacak kadar, ama öte yandan onun beceriksizliğinden istifade edip, en az beklediği zaman ve yerde hücuma geçecek kadar esnek olmalıydı (2).

---

(2) V. I. Lenin, Toplu Eserler, cilt 5, s. 23.

Marksizmin proleterya Partisi hakkındaki temel düşünceleri üzerinde yürüyen ve bu düşünceleri genişleten ve zenginleştiren Lenin yeni tip bir Parti üzerine bütünleyici ve uyumlu öğretisini yarattı.

Parti, işçi sınıfının siyasî açıdan bilinçli, ileri bir teorik düzey ile sosyal gelişme ve sınıf mücadelesi kanunları bilgisiyle silâhlanmış temsilcisidir. Kitlelerin mücadelesine öncülük etme ve eylemlerini ortak amaca varılması için yöneltme yeteneğine sahip tek Parti tipidir.

İşçi sınıfının sosyalist çıkarlarının en tutarlı savunucusu olarak Parti, işçi sınıfı hareketinin en ölümcül düşmanı olan oportünizme ve işçi sınıfı hareketini anarşizme, devrimci romantizmin meyvesiz taşkınlıklarına ve siyasî maceralara doğru iten her türlü küçük burjuva devrimciliğine karşı, tâviz vermeyen ve kararlı bir mücadele yürütür.

Parti işçi sınıfının örgütlü temsilcisidir. Gücünü sadece bir ideolojik görüşler topluluğundan değil, aynı zamanda Parti üyelerinin bilincinden, devrime bağlılıklarından, kitlelerle ilişki kurma, onlara yakınlaşma ve belli bir dereceye kadar onlara karışma yeteneklerinden ve doğru siyasî liderlikle sağlanan örgütsel birlik ve demir disiplinden alır.

Parti, proleteryanın bütün kitle örgütlerini ideolojik olarak etkilemek ve onlara öncülük etmekle görevli sınıf örgütlenmesinin en yüksek biçimidir. Kollektif liderlik üzerine kurulan parti içi demokrasi, Parti'deki canlılığın kaynağıdır.

Özünde ve çalışmalarını niteleyen ilkelerde, işçi sınıfı enternasyonalizminin partisidir, ırkçı ve ulusal eşitsizliğin hiçbir biçimine müsamaha etmez. Eski ulusal sömürü ve kavga dünyasına karşılık yeni bir dünya, bütün ulusların çalışkan halkları arasında bir birlik dünyası ortaya koyar.

Lenin'in Parti öğretisinin büyük canlılığı başlıca, Lenin tarafından yaratılan ve teşvik edilen Bolşevik Partisinin çalışmalarıyla doğrulanmıştır. Öğreti işçi sınıfına, çarlığa ve kapitalizme karşı mücadelede kesin bir program vermiş ve Sosyalist Ekim Devriminin zaferini sağlamıştır. «1917 de Leninist Parti, tarihi girişim, sınıfsal güçler dengesi ve günün belirgin özelliklerinin doğru hesaplanışının büyük br örneğini vermiştir» (3).
eline aldığı ilk ülkenin Rusya oluşu ne bir tesadüftür ve ne sadece uygun koşuların bir sonucudur. Aynı işçi sınıfının zaferi için uygun şartlar diğer ülkelerde de, örneğin 1918 - 1919 da Almanya'da da vardı. Ne var ki, Alman proleteryası bu şartları kullanamadı; çünkü kitlelere önderlik edecek ve onları zafere götürecek kadar tecrübeli ve güçlü, gerçekten devrimci bir proleterya partisine sahip değildi.

SBKP'nin büyük tarihi başarısı sadece işçi sınıfına iktidarı ele geçirmede öncülük etmesi değil aynı zamanda bu zaferi hiçbir ülkenin deneyinden geçmediği kadar inanılmayacak derecde güç şartlar altında sağlamlaştırmasıdır. İç savaşın ve yabancı müdahalenin acı yıllarında genç Sovyet Cumhuriyetini, sıkı sıkı kenetlenmiş savaşçı bir kamp haline getirmiştir. Parti, eşi görülmedik bir iktisadî kargaşanın üstesinden gelmeyi, millî ekonominin yeniden inşasını ve sonra da çok büyük sosyalist değişimlerin yerine getirilmesini sağlayan örgütleyici ve birleştirici güç olmuştur. Parti'nin ve onun çizdiği plânların rehberlik ettiği Sovyet halkı, güçlü bir endüstri inşa etmiş, büyük çapta sosyalist bir tarım yaratmış, yüksek bir kültürel seviyeye erişmiş ve soyalizmi, hayâlden gerçeğ çevirmişlerdir. SSCB tarihin en büyük savaşında nazi işgalcilerine karşı savaşta, kazançlarını korumuş, sosyalist devleti sağlamlaştırmış ve

Emperyalist cephenin ilk olarak bozulduğu ve işçi sınıfının iktidarı kendi

(3) *Büyük Sosyalist Ekim Devriminin 50 inci yılı*, s. 7.

sınıfsız toplumun inşasına başlamıştır.

Aynı şekilde, diğer Marksist - Leninist Partiler de demoratik halk sistemini sağlamlaştırmada ve ardından İkinci Dünya Savaşında faşist saldırganların yenilgisinden sonra, kapitalist sistemden kopan bazı ülkelerin sosyalizme geçişlerini etkilemede büyük rol oynamışlardır.

Lenin'in Parti öğretisi, dünya sosyalist hareketinin güçlü gelişimi içinde tecessüm etmiştir. 1969 daki Uluslararası Komünist ve İşçi Partileri Toplantısı tarafından benimsenen «Vladimir İliç Lenin'in Doğumunun Yüzüncü Yılı» söylevi şöyle der: «Çoğu ülkelerde devrimci hareket Leninizmin bayrağı altında yeni boyutlara ulaşmıştır. Sosyalist partiler kurulmuş ve bunlar güçlenmişlerdir ve uluslararası sosyalist hareket gerçekten de dünya çapında siyasî bir güç, günümüzün en etken siyasî gücü olmuştur» (4).

Burjuva ideologlarının ve politikacılarının İşçi Partilerine bu kadar şiddetle saldırışlarına, Leninist fikirleri yanlış yorumlamalarına ve ona Marks ile Engels'in proleterya Partisinin özü hakkındaki sözleriyle karşılık vermeye çalışmalarına şaşmamak gerek.

Parti, işçi sınıfının en güçlü siyasi silâhıdır. Lenin sosyalizmin zaferinin savaşla çelikleşmiş, kitlelerin güvenini ve desteğini kazanmış, kitlelerin ruh haletini izleyebilen ve etkileyebilen bir Parti olmadan düşünülemeyeceğini yazarken son derece haklıydı. Yalnızca böyle bir Parti ile işçi sınıfı ve diğer bütün çalışanlar sosyal hayatın en yüce biçimlerine doğru ilerleyebilirler.

II

Lenin'in proleterya Partisi öğretisinde *birlik* sorunu özel bir yer işgal eder. Proleteryanın karşısında burjuvazinin güçlü, çok iyi örgütlenmiş devlet mekanizması vardır. Bu mekanizmaya karşı, ayrı ayrı, dağınık çabalarla yapılan girişimler yenilmeye mahkûmdur. Batıda, 19 uncu yüzyılın başlangıcında, proleterya eylemlerinden beri, uluslararası işçi sınıfı hareketinin bütün tecrübeleriyle doğrulanmıştır bu. Lenin, örgütlenmemiş proleteryanın bir hiç, sadece örgütlü ve birlikli olduğu zaman herşey olduğunu söylemiştir. İşçi sınıfının ve onun Partisinin birliğine böylesine hayatî önem veren, işte budur. Bolşevikler güçlü bir Parti haline geldiler ve düşmanı yendiler, çünkü birlikliydiler. Küçük burjuvazinin nüfusun büyük bir kısmını oluşturduğu Rusya'da, varolan şartlarda, Bolşeviklerin birleşik, militan bir örgüt olarak hareket etmeleri özellikle önemliydi. Eğer oportünistleri, ayrılıkçıları, hizipçileri ve devrimci laklakçılık «kahramanlarını» saflarından atmasaydı, Bolşevik Partisi işçi sınıfını zafere götüremezdi. İkinci Enternasyonalin Sosyal - Demokrat partilerinin akibetine uğrardı.

Geçmişin Menşevik teorisyenleri ve günümüzdeki SBKP tarihi tahrifçileri, Lenin'in «değişik görüşlü» kişilere karşı olan hoşgörüsüzlüğünün Bolşeviklerin oportunist ve ayrılıkçılara karşı mücadelelerinin arkasında yatan sebep olduğunu iddia etmekte birleşirler. Bunun işçi sınıfı hareketinin hayatî çıkarları için mücadele olduğunu kabul edemezler; etmek de istemezler. Akıldan çıkarılmamalıdır ki, proleterya Partisinin birliği, kurtuluşu için verdiği savaşta işçi sınıfı birliğinin vazgeçilmez bir koşuludur.

Sovyetler Birliğinde proleterya diktatörlüğünün kurulmasından sonra bile küçük burjuvazinin nüfusu çok büyük bir kısmını teşkil ettiği hatırlanacaktır. Bu, küçük burjuva görüş ve geleneklerinin hâlâ toplumun heryerine sızarak işçi sınıfını tamamen çevrelediği ve daha istikrarsız, çelikleşmemiş işçi

(4) Uluslararası Komünist ve İşçi Partileri Toplantısı, Moskova 1969, s. 40.

guruplarına hastalık bulaştırdığı anlamına geliyordu. Böyle bir durumda, iktidar Partisindeki herhangi bir farklı görüş küçük burjuvazinin, kararsız tabakanın davranışı üzerinde hemen etki yapabilir ve düşmanlara, işçi sınıfının sosyalist kazançlarına katmerlenmiş bir enerjiyle saldırmak için bahane verebilirdi. 1920 de Lenin şöyle yazmıştı: «Merkezileşmiş büyük burjuvaziyi yenmek milyonlarca ve milyonlarca küçük mülk sahibini 'yenmek'ten bin kez daha kolaydır; ne var ki bunlar, alelâde, günlük, görülmeyen, elle tutulamayan ve moral çökertici eylemleriyle, burjuvazinin *tam* ihtiyacı olan ve burjuvaziyi *geri getirmeye* yönelen sonuçları doğururlar. Proleterya Partisindeki demir disiplininin en hafif bir zayıflamasına yol açan her kimse, gerçekte proleteryaya karşı burjuvaziye hizmet etmektedir» (5).

Partinin birliğinin bu kadar büyük önemi oluşunun başka bir sebebi de daha ilk başından beri Sovyet sisteminin iki sınıf arasındaki ittifaka dayanmasıydı: işçi sınıfı ve köylülük. Bu ittifak aynı zamanda egemen olan Partinin birliğine dayanıyordu. Lenin'in dediği gibi, Sovyet sisteminde işçiler ve köylüer arasında bir ayrılık çıkması için hiçbir temel yoktu. Ancak, eğer Partide birlik olmasaydı ve Parti politikası işçilerin ve köylülerin temel çıkarlarına uygun olmasaydı, bir ayrılık doğabilirdi.

Yüreklerinde işçi ve köylü ittifakının çıkarlarını gerçekten taşıyanlar kendilerini tamamen Partinin birliğine adamak zorundaydılar. Meseleye, SSCB'nin düşman kapitalist devletlerce dört bir yandan kuşatılmış bir kale olduğu açısından bakılırsa, buna çok daha fazla ihtiyaç vardı. Böyle bir durumda, sosyalizmin kuruluşu ancak Partinin sıkı ve birleşik önderliği ile başarılabilirdi.

Lenin'in Partiyi baltalayan her çeşit hizipçiliğe karşı tahammülsüzlüğü herhangi bir ön yargı yüzünden değildi. Partide birlik olmayınca işçi sınıfı iktidarının düşeceğini bilmesinden ileri geliyordu. Onuncu Parti Kongresinin kabul ettiği ünlü «Partide Birlik Üzerine» önergesinde şöyle bir bölüm vardı: «Sınıf bilincine sahip bütün işçiler her çeşit hizipçiliğin zararlı olduğunu ve buna izin verilemeyeceğini açıkça kavramalıdırlar... hizipçilik pratikte kaçınılmaz olarak ekip çalışmasının zayıflamasına, Partinin içine bir kurt gibi sokulan düşmanların, çatlağı genişletmek ve karşı devrimci amaçlar için kullanmak yolunda yoğunlaşan, devamlı çabalarına yol açar.» (6). Bu önergede ayrıca, her Parti teşkilâtının Parti'nin yetersizlikleri, genel çizgisinin analizi, pratik tecrübe muhasebesi ve kararlarının uygulanmasının kontrolünün bütün partililerin görevi olmasını sağlaması da yer alıyordu. Lenin bir yandan Parti'de birlik isterken, daima Parti Program ve Tüzüğü çerçevesinde fikir özgürlüğü, geniş bir Parti - içi demokrasisi ve eleştiri, özeleştirinin yeni bir toplumun kuruluşunda doğru önderliğin sağlanması için hayatî olduğunu vurgulamıştır.

Sosyal hayatın sosyalistçe yeniden inşasını yönetirken SBKP devamlı olarak saflarının birliğini sağlamlaştırmada Leninist çizgiyi kökleştirdi. Anti - Leninist gurup ve eğilimlerin —«Sol komünistler», «İşçilerin Muhalefeti», Troçkistler, Sağ Oportünistler ve diğerleri— gün ışığına çıkması ve ideolojik olarak yenilgiye uğratılmaları, kapitalizmden sosyalizme geçiş devresinde sınıf mücadelesinin objektif koşulları yüzünden gerekliydi. Örneğin, 1928 - 1929 Sağ sapmasının sosyal koşullarını belirleyen Parti Merkez Komitesi ve Merkezi Kontrol Komisyonu Nisan 1929 da şunları söylüyordu: «Sağ sapma, köklerini işçi sınıfını çevreleyen küçük burjuva unsurlardan almaktadır. Parti'de Sağ sapma

(5) V. I. Lenin, *Toplu Eserler*, Cilt 31, s. 45.
(6) V. I. Lenin, *Toplu Eserler* Cilt 32, s. 241.

desteğini, en dengesiz, küçük burjuva etkilerine ve dejenerasyon tehlikesine en fazla açık, partinin proleter olmayan kesiminden ve fabrikalarda uzun bir eğitimden geçmeyen ve kırlık bölgelerle şehir küçük burjuvazisi ile bağları olan en geri işçi kesimlerinden görmektedir» (7).

Bunun hatırlanması için başka bir sebep de günümüzdeki burjuva tahrifçilerinin Komünist Parti'deki mücadelenin sadece sübjektif nedenlere, bireylerin ve gurupların iktidar için çabalamalarına dayandığını iddia etmeleridir. Örneğin, *Sovyetler Birliği Komünist Partisi* isimli bir kitapta Leonard Schapiro, Parti'nin anti Leninist hiziplere ve guruplara karşı mücadelesine ilişkin olayları bu aldatıcı kavramın ruhuyla yorumlar. Parti içinde ideolojik ve örgütsel bir mücadelede kaçınılmaz olan kişisel farklılıkların arkasında çok önemli bir şeyin olduğu hakkındaki tartışılmaz gerçek üzerinden ise sessizce geçer : Bu da SSCB de proleterya diktatörlüğünün ve sosyalist kuruluşun kaderidir. Bir Parti, özellikle iktidardaki bir Parti bir münazara kulübü değildir. Düşünce ve eylem birliği olmadan, oportünist sapma ve eğilimlere karşı kararlı bir mücadele yapılmadan, işçi sınıfının kazandığı zaferi korumak ve toplumun iktisadi ve sosyo - politik hayatının benzeri görülmedik şekilde temelden yeniden inşası mümkün değildir.

Kitlelerin onayladığı ve desteklediği doğru bir politikaya ve Partinin amaçlarının ve görevlerinin bütün sosyalistler tarafından açıkça anlaşılması esasına dayanan bir Parti birliği devrimci sürecin önemli bir itici gücüdür. Üyeleri arasında birlik olmayan bir Parti görevlerini yürütemez. İşte bu yüzden Komünist Parti, kongrelerinde, konferanslarında ve Merkez Komitesinin genel toplantılarında üyelerini, zorunlu olan birliği sağlamlaştırma ihtiyacı hakkında devamlı olarak uyarmıştır. Ondördüncü Parti Kongresi, Merkez Komitesi raporu üzerindeki bildirisinde şunları belirtmektedir : «Partinin önderlik rolü ancak Parti saflarında tam bir irade birliği ve bütünlük, Parti'de Bolşevik proleterya disiplininin korunması ve sağlamlaşması ile tamamen sağlama bağlanabilir» (8).

Onaltıncı ve daha sonraki Parti Kongreleri de dikkatlerini Parti birliğinin sağlamlaştırılması ve Parti disiplini ve bütünlüğünü zedeleyici bütün çabalarla savaşma üzerinde yoğunlaştırdı. 1934 de Onyedinci Kongrede kabul edilen Parti Tüzüğünde Parti gücünün dayanışmaya, irade ve eylem birliğine dayandığı düşüncesinin altı çizildi.

Ondokuzuncu Kongrede kabul edilen SBKP Tüzüğüne, Parti gücünün ön şartı olarak her Parti üyesinin Parti'nin birliğini korumak görevini üsleneceğini bildiren bir madde kondu. Son olarak, Yirmiikinci Kongre tarafından kabul edilen ve Yirmiüçüncü Kongrece küçük değişiklikler yapılan yürürlükteki Tüzük'te, Parti saflarının ideolojik ve örgütsel birliği ve bütünlüğünün ve bütün Partililerin yüksek siyasi bilinç ve disipline sahip olmalarının SBKP'nin ihlâl edilemez kanunlarından biri olduğu saptanarak yer almıştır. «Bütün hizipçi ve gurupçu faaliyetler Marksist - Leninist Parti ilkelerine ve parti üyeliğine aykırıdır. Parti, SBKP program ve tüzüğünü ihlâl edenler ve davranışlarıyla yüce sosyalist adını tehlikeye sokanlardan kendini sorumlu tutmaz» (9).

Şu halde Parti'nin çıkış noktası, gelişiminin bütün aşamalarında, Parti saflarında birliğin, başarılı gelişme için en önemli koşullardan biri olduğudur.

Bu çerçevede, tek partili yada çok partili sistem sorunu üzerinde durulmaya değer. Bu sorun Komünist ve İşçi Partileri tarafından incelenmiş ve üze-

---

(7) *SBKP Kararları*, Kısım II Rusça basım., s. 554.
(8) *SBKP Kararları...*, II kısım Rusça baskı, s. 201.
(9) *Komünizme Giden Yol*, s. 598.

rinde tartışılmıştır. Sosyalizmi kurmakta olan bütün ülkeler için tek parti sistemi zorunlu mudur? Tecrübe ve teorik çalışmalar zorunlu olmadığını göstermektedir. Herşey zaman ve mekâna ve güçlerin gerçek dizilişine bağlıdır. Eğer emekçi halkın çıkarlarını temsil eden çeşitli partiler işbirliğine kararlılarsa ve eğer sosyalizmden başka bir yolun olmadığını kabul ederlerse, sosyalizm çok partili bir sistemde de zafere ulaşabilir.

Sovyetler Birliğinde tek partili sistem belirli tarihi koşullardan ötürü ortaya çıkmıştır. Ekim devriminden sonra, Bolşevikler Menşevikleri, Sosyalist-Devrimcileri ve kendilerine sosyalist adı veren diğer partileri, Sovyet iktidarını tek kanuni ve gerçek halk iktidarı olarak kabul etmeye ve yeni sistemi kurma çalışmalarına katılmaya çağırdılar. Bu partiler bu teklifi derhal reddettiler ve karşı devimci beyaz muhafızların kampına katılarak savaşı açıkça başlattılar. Doğal olarak o kampın kaderini paylaştılar.

Tarihi durum öyleydi ki, Sovyet Rusya'nın, varolma hakkını tanımayı kesinkes reddeden kapitalist ülkeler tarafından çevrelenmiş olması karşısında ve ülkedeki alaşağı edilmiş sömürücü sınıfların eşi görülmedik direnişi karşısında, SSCB'ye çok partili sisteme geri dönüş kapitalizmin yeniden kurulması için önemli bir olanak yaratabilirdi. 1926 Temmuzundaki toplantılarında Merkez Komitesi ve Merkezi Kontrol Komisyonu şuna işaret ediyordu: «Bir kaç siyasi partinin varlığı ve dolayısıyla aralarındaki bir iktidar mücadelesi, bunca yüksek bir fiyata elde edilen ve gittikçe güçlenen proleterya ve köylülük arasındaki bağlantının doğrudan doğruya kopmasından başka bir anlama gelemezdi. Proleterya diktatörlüğünün temellerinin tamamen çözülmesi ve doğrudan doğruya çürümesi anlamına gelirdi» (10).

SSCB'de sömürücü sınıflar temizlendikten ve Sovyet toplumunun sosyo-politik ve ideolojik birliği gerçekleştikten sonra, çok partili sistem sun'î olarak yaratılamazdı. Sovyet toplumunda, sosyalist olmayan bir başka partinin ortaya çıkması bu partinin kendine has özel bir mücadele programı getirmesi anlamına gelirdi. Ama bu nasıl bir program olabilirdi? Sovyet halkı oybirliğiyle Komünist Parti'nin, SSCB'de sosyalizmi kurma çizgisini desteklemektedir. Sosyalizmden kalkan tek yol komünizme gider. Başka herhangi bir yol eski uygulamalara götürür.

SSCB'deki tek partili sistemi, burjuva eleştirmenleri genellikle bu sistemin sosyal hayattaki demokratik biçimlerin gelişmesi için yer bırakmadığını ileri sürerler. Eğer Parti diğer kamu örgütlerine yasak koymuş olsaydı bu iddianın bir temeli olurdu. Oysa herkes bilir ki, SBKP hem devlet hem kamu örgütlerinin maksimum dercede faaliyet göstermeleri ve devamlı olarak, daha geniş çapta demokratikleşmeleriyle ilgilenmektedir. Sosyalist demokrasi, burjuva demokrasisine hükmeden kanunlardan temelden ayrılan kendi kanunlarıyla gelişir. Bir zamanlar Sovyet iktidarının en faal düşmanlarından biri olan Menşevik lideri Theodore Dan bile bunu en sonunda anlayabilmişti. 1947 de, ölümünden kısa bir süre önce ABD'de yayınlanan *Bolşevizmin Kökenleri* isimli kitabında şöyle yazmıştı: «Ama birbirine düşman sınıfların olmadığı bir toplumda, kapitalizmin gelişme ve faaliyet göstermesi süresince biçimlenen tipteki siyasi partiler için pek de yer olmayacaktır. Bu Sovyet toplumu için de geçerlidir» (11). Bundan, sosyalist bir toplumda demokrasinin gelişmesinin mutlaka bir çok partili sistemle bağdaşması gerekmediği sonucuna ulaşır.

Sovyet sosyalist toplumunda çok partili bir sistem yada Komünist Parti'de bir ayırım için sosyal bir zemin yoktur. Ama bu hiçbir şekilde artık Parti'nin

---

(10) *SBKP Kararları...*, II kısım, Rusça baskı, s. 272.
(11) Theodore Dan, *Bolşevizmin Kökenleri*, Londra, 1964, s. 439.

birliğini sağlamlaştırmaya ihtiyaç kalmadığı anlamına gelmez. Sovyet toplumunun bir bütün olması uzlaşmaz sınıflara ayrılmadığı ve tüm sosyal gurupların bir temel çıkarlar topluluğu içinde birleştiğini belirler. Ancak, düşmanca olmayan, üstesinden gelinmesi için biraz çaba gerektiren çelişkiler mevcuttur. Sosyalist toplumdaki çelişkiler, gelişimindeki somut tarihi koşullardan kaynaklanır. Komünizmin ilk, en aşağı aşaması olan sosyalizm, henüz kapitalizmin «etkilerinden» kurtulmamıştır. Emekçi halkın olağanüstü bir çoğunluğu, yeni hayatın kurulması için çalışmaktadır. Ama, hâlâ eski görüşlerin, alışkanlıkların ve özel mülk sahiplerinin ideoloji kalıntılarının pençesinden kurtulamamış geri insanlar vardır. Bu kalıntılar dış ülkelerdeki burjuva ideologlar tarafından yaşatılmakta ve yaygınlaştırılmaktadırlar. Kendilerini sadece partili olmayanlar arasında değil, sosyalistlerin bir kesimi içinde de hissettirmektedirler. Yabancı ideolojinin, olgunlaşmamış, yetersiz eğitimden geçmiş parti üyelerini etkileme ihtimali bir kenara atılmamalıdır.

Bir bütün olarak toplumun ve özellikle partinin gelişimi karmaşık ve çelişkili bir süreçtir. Eski ve yeni, tutucu ve ilerici daima savaşmaktadır. Bu savaşın değişen koşulları Partiyi yeni görevlerle karşı karşıya bırakmakta ve kitleler arasındaki örgütsel ve siyasi çalışmada yeni biçimler, metodlar ve âcil sorunların çözümüne yeni bir yaklaşım gerektirmektedir. İster istemez, eskiden yararlı olan ama yeni gereksinmelere artık uymayan biçimlere alışkın olan tutucular ve doğmacılar, ilerleme için ayakbağı haline gelirler. Bu, hayatın kendisinin bir çelişkisidir ve göze alınmalıdır.

Eleştiri ve özeleştiri, Parti üyelerine yüksek bir sorumluluk duygusu aşılamak, verimliliği sağlamak ve Parti saflarını ilkeli bir durumda birleştirmek için güçlü araçlardır. Lenin'in, ancak kendi hatalarını, yetersizliklerini eleştirmekten korkmayan bir Partinin başarı şansı olduğu ve devrimci niteliklerini yitirmek tehlikesiyle karşı karşıya bulunmadığı hakkındaki ünlü sözlerini hatırlayalım. Sağlıksız belirtileri saklayan, yetersizliklerini örten yada kapatan ve hatalarını erdemmiş gibi gösteren bir Parti halk arasındaki saygınlığını kaybetmeye mahkûmdur. İşçi sınıfının militan öncüsü olduğunu iddia eden bir Parti için Marksizm - Leninizme sözde sadakat yetmez. Sözlerini eylemle birleştirmeli, hatalarını açıkça kabul etmeli ve bu hataları tanıyıp düzelterek üyelerini eğitmelidir. Leninizmin gereği budur.

III

Demokratik merkeziliyetçilik Parti birliğinin örgütsel temeli ve uyumlu, kollektif eylemidir. Demokratik merkeziyetçiliğin özü, bir yanda yukarıdan aşağıya Parti'nin bütün yönetici organlarının seçimle meydana gelmesi ve belirli sürelerde kendi örgütlerine ve üst organlara hesap vermesinde; diğer yanda da katı bir parti disiplini uygulanması, azınlığın çoğunluğa zorunlu olarak uyması ve üst organların kararlarını alt organların kesinlikle yerine getirmesinde yatar. Demokratik merkeziyetçiliğin ilkeleri Lenin tarafından *Iskra* gazetesinde ve Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi İkinci Kongresinde Parti Tüzüğü tartışılırken şekillendirilmiştir. Daha sonra Lenin, *Bir Adım İleri, İki Adım Geri*'de ve Bolşevizmin örgütsel temellerini belirten diğer eserlerinde bu ilkeleri genişletmiş ve belirlemiştir. Lenin, ancak kesin örgütsel kurallar, Parti'nin ideolojik birliğini çözen unsurlardan korursa, Parti'nin örgütleyici ve öncü rolünü başarıyla doldurabileceği ilkesiyle hareket etmiştir.

Leninist örgütsel ilkeler ve özellikle demokratik merkeziyetçilik, Menşeviklerin ve Karl Kautsky başta olmak üzere İkinci Enternasyonal liderlerinin şiddetli saldırılarına uğradı. Onlar merkezi, disiplinli bir partiye ihtiyaç olmadı-

ğını iddia ettiler ve hatta partiyi gevşek, verimsiz bir örgüt haline getirecek geniş bir otonomi salık verdiler. Merkeziyetçiliğin Partiyi bürokratikleştireceğini, çeşitli teşkilâtların karar alma gücüne köstek vuracağını v.s. ileri sürdüler.

Ama Lenin merkeziyetçiliği, geniş parti - içi demokrasi ile birleştirdi. Parti, yeraltı devrimciliğinin katı koşullarında görev yaparken bile, bütün işlere tüm üyeler tarafından kollektif olarak karar verilmesini ve yüksek parti organlarının alt örgütlere bilgi vermek için her fırsatı kullanmalarını istedi. Parti kongre ve konferanslarının düzenli toplanması ve buralarda alınan kararların geniş kollektif tartışma sonucu olması gerektiği üzerinde ısrar etti. Lenin'in katıldığı bütün Parti forumlarında geniş demokrasi hüküm sürerdi. Herkes bir karar alınana kadar açıkça fikrini söyleyebilmek olanağına sahipti. Ancak çoğunluk, bir karar aldıktan sonra, bu karar Parti kanunu kadar güçlü olur ve Parti bütün üyelerden kararın kayıtsız şartsız yerine getirilmesini isterdi.

Demokratik merkeziyetçilik olmasaydı, Parti kaçınılmaz olarak birliğini yitirirdi. Bolşevikler devrim öncesi döneminin hemen hemen birçok acı tecrübelerinin üstesinden geldiler, çünkü mücadelenin bütün aşamalarında ideolojik ve örgütsel olarak birleşmiştiler.

Dikkat edilmelidir ki, Marksizm - Leninizmin burjuva ve reformcu eleştirmenleri, Parti örgütsel yapısının temel ilkesi olan demokratik merkeziyetçiliğe karşı özellikle saldırgan olurlar. Tabii, bu bir tesadüf değildir. Sağlam örgütsel temellere dayanmasalar komünist Partilerin çözüleceğinin açıkça farkındadırlar. Partileri zayıflatmak için Burjuva ve reformist teorisyenler demokratik merkeziyetçiliğe karşı güçlü kanıtlar bulmak isterler. Alfred G. Mayer demokratik merkeziyetçiliğin geçerli olmadığını ispat edebilmek çabasıyla geniş şekilde uğraştığı *Leninizm* isimli bir kitap yazmıştır. Ortaya sürdüğü delillerin özünde ilk olarak, Parti kararlarını oluşturmada fikir özgürlüğünün, «kesin disiplin» isteği (12), yani Partide birlik ile yanyana gelemeyeceği yer alır. Meyer'e göre, eleştiri özgürlüğünün yanında «kesin birlik» varolamaz, ayrıca bu, «özgür eleştiri artı eylem birliği» formülü... hür tartışmayı disiplinle kaynaştırma sorununun sözlü bir çözümünden başka bir şey değildir» (13). Bunun sebebinin ise «kararları yürütme fonksiyonu özellikle sosyalist harekette karar alma fonksiyonundan tamamen ayrılamaz.» düşüncesi olduğu ortaya çıkıverir (14).

Dahası var, Meyer, Demokratik merkeziyetçiliğin zayıf noktasının, Partinin amaçlarda birliktelik şartı olduğunun farkına varır. Bu arada, der ki, amaçlar devamlı değişir, bu da sadece programı yürütme metodunun değil, sorunun kendisinin devamlı tekrar gözden geçirilmesi anlamına gelir. Dolayısıyla eğer demokratik merkeziyetçilik, üzerinde karara varılmış bir çizginin eleştirisini yasaklıyorsa, kim ortaya çıkıp da bu çizginin tekrar gözden geçirilmesi gerektiğini söylemeye cesaret edecek?

---

(12) Buna bağlı olarak Georgi Plekhanov'un 1903 de, henüz hâlâ devrimci bir Marksistken, Parti'de fikir özgürlüğü hakkında yazı yazdığını hatırlamak yerinde olacaktır: *«Fikir özgürlüğü kısıtlanabilir ve kısıtlanmalıdır çünkü Parti benzer görüşlü insanların ittifakıdır: fikirlerin benzerliği ortadan kalktığı anda bir ayrılık kaçınılmaz olacaktır. Fikir özgürlüğü uğruna Partide onun görüşlerini paylaşmayanların bulunmasını zorlamak, seçim özgürlüğünü kısıtlamak ve eylemlerini aksatmak anlamına gelir.»* (G.V. Plekhanov, *Eserler*, Rusça baskı, cilt XII, s. 455.)

(13) Alfred G. Meyer, *Leninizm*, Harvard Üniversity Press, 1957, s. 95.

(14) İbid.

Bu gibi safsatalarla Meyer, demokratik merkeziyetçiliğin uygunluğuna gölge düşürmek istiyor. Ne var ki, pratik çalışmalarında demokratik merkeziyetçilik üzerine kurulan komünist partiler, eleştiri özgürlüğü ve parti disiplini arasında, yada amaç birliği ile programı yürütme metodları arasında, üstesinden gelinemeyecek bir çelişkiyle karşılaşmıyorlar. Hayatta bütün bunlar safsatacıların hayal ettiğinden çok daha basit şekilde halledilir. Parti, işçi sınıfının kurtuluşunu sağlamak ve toplumu sosyalist çizgide yeniden örgütlemek olan amacına başarılı şekilde ulaşmak ve karşı karşıya geldiği sorunları doğru biçimde halledebilmek için saflarına en bilinçli ve çelikleşmiş savaşçıları almaya gayret eder. Bütün Marksist-Leninist partiler demokratik merkeziyetçiliği örgütsel yapılarının rehberi olarak tanımışlardır. Dünya komünist hareketinin teori ve pratiği bu ilkenin yararını ve uygunluğunu ispat eder.

SBKP Merkez Komitesi tekrar tekrar demokratik merkeziyetçiliğin politik bir örgüt olarak parti faaliyetinin vazgeçilmez bir parçası olduğunu vurgulamıştır.

Demokratik merkeziyetçilik kollektif liderlik ile ayrılmaz şekilde bağıntılıdır. Önceden de söylediğimiz gibi Parti benzer görüşteki kişilerin gönüllü bir örgütüdür. Her parti üyesi zorla değil, komünizmin aktif ve bilinçli bir savaşçısı olarak kendi özgür iradesiyle partidedir.

Parti çalışmasının temelinde ikna vardır. Koltukta oturup yönetme metodları partinin yapısına yabancıdır. Yönetici organlarının fonksiyonları emir vermek değil, parti teşkilâtlarını yönetmek ve durumun öngördüğü doğru görevleri onlara vermektir. Bunun için kollektif bir beyin gereklidir. Tek bir kişi ne kadar nitelikli olursa olsun, parti teşkilâtlarının karşı karşıya kaldığı sorunların tüm yönleriyle ve farklılıklarıyla başa çıkamaz. Kapsamlı tartışmadan çıkacak kollektif kararlar, Parti çalışmasının çeşitli sorunlarını belirlemekteki sübjektif bir yaklaşıma karşı partiyi korumanın tek çaresidir. Kollektivizm, Parti liderliğinin en yüce ilkesidir.

Düşmanlarımız genellikle demokratik merkeziyetçiliğin, kollektif liderliği ortadan kaldırdığını, kişi diktatörlüklerine ve onların kişiliklerine tapmaya götürdüğünü söylerler. Bu gerçeğe uygun değildir. Kişiye tapma, demokratik merkeziyetçiliğin vazgeçilmez koşullarından biri olan parti-içi demokrasinin ihlâl edilmesinden kaynaklanabilir. SBKP, Stalin'in kişiliğine tapmayı açığa çıkarmış ve mahkûm etmiştir. Kişiye tapmayı açığa çıkartır ve zararlı sonuçlarını temizlerken Parti, Marksizm-Leninizmin ruhuna ve sosyalizmin tabiatına bunca yabancı olan bu durumun hoşgörüyle karşılanamayacağını açıkça ilân etmiştir. SBKP Merkez Komitesinin 30 Haziran 1956 tarihli «Kişiye Tapma ve getirdiği sonuçların üstesinden gelinmesi üzerine» başlıklı kararı, kişiye tapmayı ortaya çıkaran objektif ve sübjektif sebepleri aydınlığa kavuşturdu. Bu kararda, Parti hayatındaki Leninist kuralları ve kollektif liderliğin altında yatan ilkeleri ihlalin, kişiye tapmayı ortaya çıkaran başlıca nedenlerden biri olduğu üzerinde özellikle duruldu.

Parti ve devlet hayatında Leninist kuralların, kollektif liderliğin ve devrimci meşruiyetin tekrar kurulması, Sovyet toplumunun daha da gelişmesi ve sosyal hayatın bütün yönlerinde partinin rolünün güçlendirilmesi için hayati önem taşıyordu. İşte bu yüzden, SBKP'nin Yirminci Kongresinin çizdiği çizgi parti ve tüm uluslararası komünist hareket tarafından onaylandı. Yürürlükteki tüzükte SBKP'nin çalışmalarını, parti hayatında Leninist kuralların kesinlikle uyulmasına, kollektif liderlik ve Parti-içi demokrasinin sonuna kadar gelişmesine, bütün üyelerin eylemine, ve eleştiri, özeleştiriye dayandırdığı belirtilmiştir.

Kollektif liderliğin metodlarını geliştirmek ve Parti-içi demokrasiyi sağla-

mak amacıyla SBKP'nin Yirmiüçüncü Kongresi, gerektiğinde Merkez Komitesinin bütün SSCB'ni kapsayan Parti Konferanslarını toplayabileceğini ve Birlik Cumhuriyetleri Komünis Partileri Merkez Komitelerinin, cumhuriyetçi parti konferansları toplayabileceklerini belirten bir maddeyi parti tüzüğüne getirmiştir.

IV

SBKP'nin gücünün ve yenilmezliğinin güçlü kaynağı halkla olan bağlantısındadır. Lenin Bolşevik Partisini kurunca, emekçi halkın en geniş kesimleriyle bağlarını genişletmek ve çoğaltmak için her çabayı harcadı. Tekrar tekrar, Partinin emekçi halkın mücadelesini sosyalist idealin kazanılmasına doğru yöneltmesi ve politikasını başarılı şekilde yürütebilmesinin ancak kitlelerin içinde olması, onların duygularını, varmak istedikleri yerleri ve çabalarını bilmesi ve halkın ne düşündüğünü doğru olarak yansıtması ile mümkün olabileceğini ilan etti. «Bir öncü, öncü olarak görevini, ancak önünde yürüdüğü halktan dışlanmak tehlikesini önleyebildiği ve gerçekten tüm kitleyi ileri götürebildiği ölçüde yapabilir.» (15) Ayrıca partinin, liderleri sınıf ve kitleyle tek ve bölünmez bir bütün halinde birleştirmeyi öğrenmediği takdirde, ismine lâyık olamayacağını da vurguladı.

Burjuva tarihçileri, sosyologları ve filozofları SBKP'den söz ederken, ona, görmeyi arzu ettikleri, yani kitlelerin üzerinde olduğu kavramını atfederler. Bunlardan biri, Harvard Üniversitesinden Profesör Adam B, Ulam, büyük bir gayretkeşlikle, *Bolşevikler* isimli kitabında Lenin'in kendini hiçbir zaman kitlelere yakınlaştırmadığını, onun için önemli olanın sadece devrimi gerçekleştirmeye yarayan profesyonel devrimciler «elit»ini kapsayan bir parti olduğunu ispat etmeye çalışır. Başka bir Amerikalı anti-komünist, Profesör Bertram D. Volfe, Lenin'in şuna inandığını açıklar: «Öğrencilerden ve aydınlardan toplanmış sınıfsız bir elit... Marks'ın beklediği gibi, ekonominin en gelişmiş, işçi sınıfının en 'bilinçli', kültürlü, örgütlü, sayıca çok ve siyasî olarak en aktif olduğu yerde iktidarı ele geçirmeyebilirler; iktidarı bir o kadar kolaylıkla, hayır, hatta daha da kolaylıkla, ekonominin geri, işçilerin ne olgun ne bilinçli ne de siyasî bakımdan aktif olduğu ve bütün sınıfların bütün siyasî partilerinin ilkel olduğu yada hiç olmadığı yerde ele geçirebilirler.» (16)

En yumuşak bir biçimde söylemek gerekirse bu yanlıştır, ilkokul çocukları bile Lenin'in hangi ilişkiler ve durumlar içinde profesyonel devrimcilerden söz ettiğini ve Parti'de onlara verdiği yeri bilirler. Bolşevik Parti'yi gerçekten işçi sınıfının örgütü haline getirmek için hiç kimse Lenin kadar kendini adamamıştır. Hiç kimse, kitleleri Bolşevik Parti'nin safına çekmek için Lenin kadar istikrarlı şekilde çalışmamıştır. 1917'de çarlık alaşağı edildikten sonra, Lenin devriminin ikinci, sosyalist aşamasına geçiş sorununu, kitleleri Bolşevik Partisinin saflarına kazanmak ile birleştirmiştir. Ünlü *Nisan Tezleri*'nde «azınlıkta olduğumuz sürece, hataları eleştirme ve açığa çıkarmaya devam ederiz ve aynı zamanda hatalarını tecrübeyle giderebilmeleri için halka bütün devlet gücünün İşçi Temsilcileri Sovyetlerine geçmesi gerektiğini anlatırız.» (17) diye yazmıştır.

Dolayısıyla, devrimci olaylar geliştikçe, Lenin tekrar tekrar kitlelerin güven ve desteğini kazanma gereğine döndü. Silahlı ayaklanmayı hazırlama ve başlatma

---

(15) V. I. Lenin, Toplu Eserler, Cilt. 33, s. 227.
(16) Bertram D, Wolfe, *Çağdaş Dünyada Marksizm*, Stanford, 1965, s. 88.
(17) V. I. Lenin, Toplu Eserler, cilt, 24, s. 23.

görevini ortaya koyarken, ancak ileri sınıf ve halkın en geniş kesimlerinin desteği ve doğrudan doğruya katılması ile ayaklanmanın başarılı olacağını anlatmaya dikkat ediyordu.

Ekim Devrimi zafere ulaştı, çünkü Bolşevikler kent ve köylerdeki emekçi kitleleri, bayraklarının çevresine topladılar ve İşçi, Asker ve Köylü temsilcileri Sovyetlerinin, işçi sendikalarının, fabrika komitelerinin ve genç işçiler derneklerinin desteğini kazandılar.

Sovyet iktidarının kurulmasıyla Parti'nin kitlelerle bağı nitelik olarak değişti. Sadece artık iktidara geçen Parti'nin değil, bütün emekçi halk örgütlerinin yapıları proleterya diktatörlüğü altında değişime uğradı. Sovyetler, devlet iktidarının doğrudan doğruya ve kapsayıcı organları oldular. Lenin'in gayet doğru olarak söylediği gibi sendikalar bir idari okul, bir iktisadi yönetim okulu, bir komünizm okulu oldular. Genç işçiler dernekleri, Parti'nin kasaba ve köylerde çalışan gençlikle bağlantı kurduğu Genç K. Birliği ile kaynaştı. Ülke çapında kooperatif dernekleri kuruldu ve tarımın sosyalist biçimde yeniden örgütlenmesinde önemli rol oynadılar. Parti'nin önderliği altında bütün bu kitle örgütleri proleterya diktatörlüğünün işlerlik kazandığı ve bugün sosyalist devletin işlediği o «proleterya iktidarının genel mekanizmasını» oluşturdular.

Parti, iktisadi ve kültürel kalkınmada sosyalizmin ilkelerini güçlendirmek ve geliştirmekte kitle örgütlerinin faaliyetini artırmak için her çabayı sarfeder. Sovyet iktidarının varlığı boyunca, Sovyetlerin, işçi sendikalarının GKB nin ve diğer kitle örgütlerinin çalışmalarını şu yada bu biçimde tartışmayan bir tek Parti Kongresi bile olmamıştır. SBKP nin Yirminci ve bunu izleyen kongrelerinde bu örgütlerin üzerinde önemle durulmuştur. Kişiye tapmanın doğurduğu yetersizlikleri düzelten Parti, örgütlerin çalışmalarını Leninist ilkeler üzerinde yeniden örgütlemiş ve onları komünist inşanın görevlerini yerine getirme ve girişimleri cesaretlendirme yoluna yöneltmiştir.

Peki Parti'nin tüm devlet ve kamu örgütleri açısından yönlendirici konumu bu örgütlerin bağımsızlığı ile çelişmiyor mu? Düşmanlarımız Komünist Partisinin kendi iradesini sendikalara, Sovyetlere vs., zorla kabul ettirdiğini böylece de onları bağımsız çalışma olanağından yoksun bıraktığını iddia ederler. Aslında Parti'nin önderliği, ilkeli yapıda genel talimatlardan ibarettir. Kendi belli faaliyet biçimleri açısından bu örgütler en geniş özgürlüğe sahiptirler.

Bazı Komünist Partilerde, sendikaların ve diğer kamu örgütlerinin bağımsız olması gerektiğini, Parti örgütünün onların faaliyetlerine karışmaktan kaçınması gerektiğini söyleyen sesler duyulur. Bu, Leninizmin ruhuna ve ilkelerine aykırıdır. Lenin'in Komünistlerin en gerici sendikalarda bile çalışmalarını belirttiği hatırlanacaktır. Eğer Parti, Parti dışı örgütleri ideolojik olarak etkilemek için hiçbir şey yapmazsa, kitlelerle bağını yitirme ve dolayısıyla da işçi sınıfının öncüsü olarak önemini yitirme tehlikesini ortaya çıkarır.

Sovyetler, sendikalar, ve GKB nin önündeki görevlerin kapsamlı bir anlatımı Yirmiüçüncü Kongre kararlarında ve SBKP nin diğer belgelerinde yeralmıştır. En büyük kamu örgütleri olan Sovyetlerin daha da demokratikleştirilmesinin önemi bu belgelerde vurgulanmıştır. Yirmiüçüncü Kongre, Parti örgütlerinin vasiliği ve Sovyetlerin görevlerini üzerlerine almayı kökünden söküp atmalarını istemiştir. Parti örgütlerine ait görevlerin Sovyetlerde çalışmak üzere kadroların seçimi, sosyalist demokrasinin gelişimine yardım etmek ve sosyalist meşruiyete sıkı sıkıya uyulmasına dikkat etmek olduğuna işaret edilmiştir.

Sendikaların merkezi fonksiyonları emekçi halkı siyasi açıdan eğitmek, emeğin örgütlenmesi ve emeğin karşılığının verilmesini daha iyi hale getirmek, işçilerin profesyonel eğitimini sağlamak, emeğin korunmasını temin etmek ve günlük hizmetlerin gelişmesini sağlamaktır. Hakların derinleştirilmesi ve işletmelerin

ekonomik bağımsızlığı, devlet planlarının yerine getirilmesi ve emekçi halkın üretimin yönetimine katılması konusunda sendikaların sorumluluğunu arttırır. Yirmiüçüncü Kongre, Partinin daha iyi bir önder olmasının daha geniş sendikal faaliyet için vazgeçilmez bir koşul olduğunu vurgulamıştır.

Parti, Genç Komünistler Birliğine daima en büyük önemi vermiştir. GKB ülkenin iktisadi ve kültürel gelişmesinde ve siyasi hayatında aktif bir rol oynamalı, ve Sovyet halkı ile üyelerinin ve diğer gençlerin Parti'nin devrimci, emekçi ve militan geleneklerine göre eğitim görmelerine özellikle dikkat etmelidir.

Sovyetler, sendikalar ve GKB, 100 milyon kişiden daha da fazla insanı kucaklar. Liderlerin doğru yönetiminde bu muazzam sayıdaki örgütlü halk, mucizeler yaratma imkanına sahiptir. Parti onların girişimlerini cesaretlendirmek ve mümkün olduğu kadar çoğunu aktif sosyal ve siyasi çalışmalara sokabilmek için her türlü çabayı sarfetmektedir.

SBKP emekçi halkın Partisidir. Doğuş ve güçlenme devresinde işçi sınıfının öncüsü olarak ileriye atılmıştır. Lenin Parti'nin açık seçik olan sınıf karakterine hayati önem vermiştir. Lenin, önce sınırları belirleyin ve sonra da birleşin demiş ve böylece küçük burjuva gurupları ve eğilimleri arasında eriyip gitmeyecek gerçek bir proleterya Partisini kurmak ihtiyacını vurgulamıştır. Gelişmesinin bütün aşamalarında Bolşevik Partisi istikrarlı proleterce bir politika gütmüş ve işçi sınıfının kendi özel sınıf görevlerini anlamasını temin etmiştir.

Ekim Devriminden sonra Sovyet iktidarının daha ilk baştan iki sınıf arasındaki ittifaka dayanması gibi Bolşevik Partisi de proleterya ve köylülüğün sözcüsü oldu. Ancak bu koşullar altında bile Parti, iyice belirlenmiş bir proletarya çizgisini izledi. Kendi yapısını bu açıdan düzenledi ve saflarına katılan kişilerin sosyal kökenlerini belirledi. Bu belirleme ihtiyacı, düşman sınıfların varolduğu ve Partinin yabancı unsurlarla kirlenme tehlikesi içinde olduğu, geçiş dönemi koşullarından doğmuştu.

Ancak sosyalizmin zaferi sonucunda, sömürücü sınıfların temizlendiği ve Sovyet toplumunun sosyal yapısı radikal bir değişime uğradığı zaman, 1939 da toplanan Onsekizinci Parti Kongresi, değişik kategorileri kaldırdı ve işçilerin, köylülerin ve aydınların Parti üyeliğine alınmalarına tek bir usül getirdi. Parti Tüzüğüne getirilen değişiklikler hakkındaki Kongre kararında, Sovyet toplumunun ahlaki ve siyasi birliğinin kapsamlı sosyo-ekonomik reformlar sonucunda yaratıldığı belirtilmişti. «Partinin çevresinde sayısız Partili olmayan Bolşevik kadrolar, özellikle işçiler, köylüer ve aydınlar, Partinin davasının aktif ve bilinçli savunucuları oluşmuştur. Bu yeni durumda Partiye yeni üyelerin alınışı için Tüzüğün maddelerini değiştirme ihtiyacı doğmuştur.» (18)

Ondokuzuncu Kongrenin 1952 de kabul ettiği yeni Parti Tüzüğünde aşağıdaki Parti tanımı vardır: «Sovyetler Birliği Komünist Partisi, aynı görüşteki kişilerin, komünistlerin gönüllü militan ittifakıdır. İşçi sınıfından, emekçi köylüden ve emekçi aydınlardan örgütlenmiştir.» (19). Ve böylece, Komünist Partisinin tüm Sovyet halkının öncüsü olduğu vurgulanmıştı. Partinin amaçları görevleri ve politikasının tüm halk tarafından kalben desteklendiği koşullarda bu doğal bir gelişmeydi. Bu sonuca, mantıki olarak sosyalizmin zafere ulaştığı ve Sovyet toplumunun birliğinin sağlamlaştırıldığı gerçeğinden ulaşılmıştı. Partinin Sovyet toplumundaki sosyal yapının temelden değişmesiyle uyumlu olarak geçirdiği bir değişimin diyalektik sürecini yansıtıyordu.

Ancak, tüm halkın Partisi olarak SBKP ilkeleri, görevleri ve amaçları açısından proleter özünü kesinlikle kaybetmemiştir, ve bunun da en önemli sebebi pro-

---

(18) *Kararlarda SBKP...*, kısım III Rusça baskı., s. 367.
(19) *Kararlarda SBKP...*, kısım III, Rüsça baskı, s. 579.

letaryanın sosyalist toplumun en örgütlü sınıfı olması ve sınıfsız toplumun kuruluşunda halkın öncüsü olmasıdır. Şu halde «işçi sınıfı partisi» kavramı «tüm halkın Partisi» kavramı ile denk tutulamaz. Doğal olarak Parti kavramı, sınıflar ve sınıf mücadelesi kavramıyla ayrılmaz bir bağlantı içindedir. Ancak, sosyalizm SSCB de tamamen ve kesin olarak zafere ulaştıktan ve dünya sosyalist sistemi —uluslararası işçi sınıfının doğuşu— biçimlendikten sonra, sınıf mücadelesinin merkezi uluslararası arenaya gittikçe daha fazla kaymaya başlamıştır. Komünist Partisinin önderliğindeki Sovyet halkı, nihai hedefi Komünizmin dünya çapında zafere ulaşması ve uluslararası işçi sınıfının en güçlü askerleri olarak öne çıkmaktadırlar.

Sınıfsız toplumun kurulma sürecinde Sovyet toplumundaki sınıfları ayıran özellikler yavaş yavaş silinmektedir, ve uzun vadede tamamen ortadan kalkacaktır. Toplumun gelişme sürecinde Komünist partisinin tüm halkın partisi olmasını görmemek en azından garip olacaktır. En yüksek aşamada, sosyal hayatta kendi kendini yönetim sağlamlaştığında ve herkes sosyal hayatın bütün alanlarında bilinçli ve aktif şekilde çalıştığında ,bugün bildiğimiz anlamdaki Parti ortadan kalkacaktır. Halk Komünist öncüsüyle içiçe geçecek, bir olacaktır. Böyle bir durum daha uzaktadır, ancak bir gün geleceği hakkında hiç kuşku yoktur.

V

Parti'nin Sovyet toplumu hayatındaki giderek büyüyen rolü hakkında SBKP Programında belirlenen madde, Partinin tüm halkın öncüsü olma sorunu ile yakından ilişkili olarak değerlendirilmelidir.

Partinin rolünün büyümesi, sosyalist sosyal gelişmenin objektif bir kanunudur. Sosyalist üretim tarzı karmakarışık değil düzenli olarak, önceden yapılan planlara uygun tarzda gelişir. Bu planlar, ancak onları çizen kişilerin iktisadi ve sosyal gelişme kanunlarını bilmeleriyle gerçekçi olabilir. Parti, bu gibi planların başarıya ulaşması için milyonlarca insanın dikkatlerini, iradelerini ve emeklerini bir araya toplamaktadır.

Partinin toplumun öncü ve rehber gücü olarak önemi ve rolü, Sovyetler Birliğindeki sosyalist kuruluş döneminde gittikçe artmaktadır. Bu doğaldır. Lenin şöyle demiştir: «Tarihi olayların boyutları ne kadar geniş olursa, olaylara katılanların sayısı da o kadar fazladır, ve öte yandan, getirmek istediğimiz değişiklik ne kadar önemliyse, ona karşı o kadar çok ilgi ve aydınca tutum uyandırmalı, gerekli olduğuna daha milyonlarca, onmilyonlarca insanı inandırmalıyız.» (20).

Devrimci teori ile donanmış, mücadelenin olasılık ve amaçlarını açıkça gören Parti, kitleleri inandıran, onları örgütleyen ve çağ-yapıcı başarılara ulaşılması için onlara ilham kaynağı olan güçtür.

Parti, tek ve aynı ideolojik platforma bağlı olan; tek, bütün ve uyumlu bir öğreti tarafından yönlendirilen kişilerin bir ittifakıdır. Politikasını tespit ederken, sosyal gelişimin her belirli safhasındaki objektif kanunları ve sınıf güçlerinin dizilişini hesaba katar. Bir kural olarak, halkın en mükemmel unsurları Partide toplanır. İdeolojik, siyasi ve örgütsel olarak, toplumun en gelişmiş kesimidir ve ona ahlaki açıdan lider olma hakkını veren de budur.

Halkın siyasi bilincinin artması koşullarında Partinin rolünün de artması tezi, ilk bakışta çelişkili (paradoks) görülebilir. Ama bu ancak görünürde bir çelişkidir. Partinin öncü rolü artar, çünkü davası tüm halkın davası haline gelir. Bir zamanlar Komünizm idealleri sadece bir avuç insan tarafından kabul ediliyordu. Bugün yüzmilyonların kafasını ve kalbini kazanmış bulunuyor. Partinin çağrıları ve politikası geniş halk kitleleri tarafından desteklenmektedir. Bu ko-

(20) V.I. Lenin, *Toplu Eserler*, cilt 31, s. 498.

şullar altında, Partinin son derece yüksek seviyede bir önderlik sağlaması gerekmektedir.

SBKP Programında belirtildiği gibi, Sovyet toplumunun yeni gelişim aşamasında Partinin oynadığı rolün büyümesi şunlara bağlıdır:

- Komünist inşa görevlerinin genişleyen alanı ve karmaşıklığı;
- Kitlelerin yaratıcı faaliyetlerinin artması ve devlet işleri ile üretimin yönetimine milyonlarca insanın daha katkısı;
- Sosyalist demokrasinin daha da gelişmesi, sosyal örgütlerin rolünün fazlalaşması, Birlik Cumhuriyetlerinin ve mahalli örgütlerin sahip oldukları hakların genişletilmesi;
- Bilimsel Komünist teorinin artan önemi, yaratıcı gelişim ve propagandası, emekçi halkın Komünist eğitimini daha iyi kılmak gereği ve halkın kafasında geçmişin kalıntılarını yenme mücadelesi...

Toplumun sosyalizmden sonra gelişimi, son derece karmaşık ve çok yönlü bir süreçtir. Bu süreç zarfında geleceğin maddi ve teknik temeli inşa edilir ve devlet ile kooperatif biçimindeki mülkiyet, giderek birbirlerine yaklaşarak sonunda tek, Komünist mülkiyet haline ulaşırlar. Sosyal ilişkilerde ve toplumun siyasi üstyapısında temel değişimler meydana gelir; işçiler ve köylüler arasındaki sınıf farklılıkları, kafa ve kol işçiliği arasındaki temel farklılıklar silinir.

Bu süreçler tabii ki bir anda kendiliğinden meydana gelmez. Komünist Parti gibi örgütleyici ve rehber bir güç gerekmektedir.

SBKP nin Yirmiüçüncü Kongresi bir yandan Partinin ileri toplumun kuruluşundaki artan rolünü vurgularken bir yandan da ekonomik süreçlerde liderliğin geliştirilmesi gereğine dikkati çekti. SBKP Merkez Komitesinin Ekim 1964 ve bunu takip eden toplantılarında aldığı kararları onayladı. Bu kararlar da önderlikte sübjektif metodlar yeriliyor, ve o andaki kalkınma aşamasına tekbül eden iktisadi politikanın ilkeleri belirleniyordu. Kongre, Merkez Komitesi raporu üzerindeki kararında; Parti, mahalli hükümet ve iktisadi örgütlere bu politikanın ilkelerinin düzenli bir şekilde uygulanması için çağrı yapıldığına işaret ediyordu.

Toplum hayatında maddi koşulların belirleyici rolü hakkında tarihi materyalizmin kuralları, Partinin rehberidir. Siyasi ve ideolojik üstyapının sosyalist toplumun iktisadi temeli üzerine ters etkileri ne kadar fazla olursa olsun, toplumun durumu, öncelikle üretici güçlerin gelişme seviyesi ve bunlara tekabül eden üretim ilişkileri tarafından belirlenir. Eğer bu gözden kaçırılırsa volantarizme (iradecilik), önderliğin bilimsel temellerini ihlal etmeye götürür. Doğru önderlik ancak gerçek sosyo-ekonomik süreçler kesinkes hesaba katılırsa mümkün olabilir. Lenin şöyle demiştir: «Marksizm ihtimallere değil, gerçeklere dayanır. Bir Marksist, politikasının temeline *sadece* kesinlikle ve kuşku bırakmayacak şekilde belirlenmiş *gerçekleri* koyar.» (21).

Parti, bütün faktörleri ve öncelikle toplumun iktisadi çıkarlarını hesaba katmadan doğru bir politika izleyemez.

Yirmiüçüncü Kongre kararlarında bu vurgulanmıştır. Kararlar Partiyi, iktisadi işletmenin önemli ölçüde düzeltilmesi, yani üretici güçlerin daha rasyonel şekilde kullanılması ve sosyalist sistemin yararlarının ortaya çıkarılması üzerine yöneltmiştir.

Partinin çizdiği ileri toplumu inşa programından çıkan acil iktisadi sorunları çözmenin somut yolu, merkezileştirilmiş yan işletmeleri, Birlk Cumhuriyetlerinin genişletilmş haklarıyla brleştirmek, ekonomik işletmede iktisadi metodları vurgulamak, planlamanın önemli ölçüde düzeltilmesi, çeşitli işletmelere daha fazla

---

(21) V.I. Lenin, *Toplu Eserler*, Cilt 35, s. 242.

iktisadi bağımsızlık ve girişim hakkı tanınması ve daha fazla maddi teşvik sağlanmasıdır. Kongre, bütün Parti teşkilatlarının dikkatini 1966-1970 5 yıllık planının uygulanması üzerine toplamış ve Parti örgütlerinin kendilerine özgü örgütsel ve eğitim metodları kullanırken, mahalli hükümet ve ekonomik organların yerlerini almamalarını ve çalışmalarının üzerinde vesayet kurmamalarını vurgulamıştır.

Toplumun öncü gücü olarak Parti, anahtar görevlerinden birinin, Marksist - Leninist teoriyi yaratıcı şekilde zenginleştirmek olduğunu bilmektedir. Leninist Partinin temelinde yatan özellikleri; teoriye durmaksızın dikkat göstermesi, teoriyi devrimci eylem ile birleştirme yeteneğine sahip olması, insanların tecrübelerini bir araya getirebilmesi ve sosyo-politik hayatta meydana gelen yeni süreçleri derinlemesine kavrayabilmesidir.

Kendinden önce Marks ve Engels'in yaptığı gibi Lenin, Partideki günlük faaliyetlerin teorik çalışmayı hiçbir zaman gölgelememesine ve Partiyi dar, faydacı tavırlara itmemesine hayati önem vermiştir. Bolşevik Partisinin kurucusu ve lideri olarak bütün çalışmalarında, acil teorik sorunlara açıklık getirilmesini devrimci mücadelenin pratik görevlerinin uygulanması ile kaynaştırmıştır. İşçi sınıfı hareketinin bütün başlıca aşamalarında devrimci teoriyi zenginleştiren ve ileri götüren eserler yazmıştır.

Burjuva «bilim adamları»nın Lenin'in dikkatini sadece devrimci taktik sorunlarına verdiği ve teoriyle pek az ilgilendiği hakkındaki iddiaları baştan sona yanlıştır. Lenn'in siyaset, ekonomi, felsefe, işçi sınıfı hareketinin teori ve tarihi, ve bilimsel Komünizm üzerine dünya çapında ünlü eserlerin yazarı olduğunu herkes bilir. Yazışmaları ile birlikte 55 cildi aşan eserleri, insanlık için daha iyi bir gelecek uğruna savaşanlara bitmez tükenmez bir teorik düşünce hazinesidir.

Parti için yüksek bir teorik bilgi seviyesi, devrimci mücadelenin görevlerini başarıyla yerine getirmenin vazgeçilmez bir koşuludur. Marksist-Leninist teori, ideolojik kokuşma tehlikesine karşı en güvenilir yoldur. İkinci Enternasyonal oportünist partilerinin çöküşlerinin bir sebebi de teorik sorunlari görmezlikten gelmeleri ve sonra da unutup gitmeleridir. Öte yandan teorinin dogmatik yorumu da tehlikeli sonuçlar doğurabilir. Bunun en çarpıcı örneği Mao Tse-Tung ve gurubudur. Bu gurup, devrimci teoriyi Marksizmin çirkin bir karikatürü halinde yorumlamaktadır. Marksizm-Leninizmin sosyal gelişme ve sınıf mücadelesi kanunları, proleterya diktatörlüğü, sosyalizm ve Komünizm hakkındaki öğretilerini basitleştirmekte ve yanlış yorumlamaktadırlar. Dogmacılıkları, Büyük-Güç milliyetçiliği ve Sovyet aleyhtarlığı ile karışık tehlikeli bir revizyonizm haline gelmiştir. Mao Tse-Tung ve gurubu, sonuç olarak Komünist Partisinin, toplumun devrimci biçimde yeniden kuruluşunda örgütleyici ve öncü rolünü reddetmişlerdir.

Bir proleterya Partisinin Marksist-Leninist öğretiye sadakati ,bu öğreti hakkında alınacak yaratıcı tavırdan, doğru olarak uygulama ve özel tarihi koşullara uygun biçimde zenginleştirme yeteneğinden ayrı tutulamaz. Troçki-Zinoviyev ve diğer Partiye karşı guruplarla mücadelesinde koruduğu ve zenginleştirdiği Leninist öğretiyle silahlanmış olmasaydı, SBKP ülkenin sosyalist biçimde yeniden inşasını yürütmekte aciz kalırdı. Yalnız SSCB de sosyalizmin kaderinin dengede sallandığı 1925-1927 dönemini hatırlamakla yetinelim. Troçki-Zinoviev muhalefeti, SSCB'de sosyalizmin, doğrudan doğruya diğer ülkeler proleteryasının devlet yardımı olmaksızın kurulamayacağı hakkındaki kapitülasyoncu görüşlere inatla sarılmışlardı. Aynı muhalefet Partinin bir ülkede, SSCB de, sosyalizmin zaferine ulaşma çizgisini «milliyetçi sosyalizm» olarak adlandırmış ve Avrupa'da proletarya devrimi geciktirildiği takdirde SSCB'nin bir burjuva dejenerasyonuna uğrayacağını öngörmüşlerdi.

Parti, işinin ehli olduğunu ispat etti ve kapitülasyoncuları azimle reddetti.

SSCB işçi sınıfının ve müttefiki köylülüğün, kapitalizmin kuşatmasına rağmen ve ona meydan okuyarak, sosyalizmi kendi kaynaklarıyla kurabileceği ispat edildi ve teorik olarak onaylandı. Bu, Partinin enbüyük bilimsel başarılarından biri, sosyalizmin muzaffer bir biçimde kurulması için geleceği açığa kavuşturan bir başarıydı. Aynı zamanda Marksist-Leninist teoriye de büyük bir katkıydı.

SBKP Yirmiüçüncü Kongresinin Merkez Komitesi raporu şöyle der: «ülkemizde sosyalizmin ulaştığı bütün büyük başarıların temelinde Marksist-Leninist öğreti vardır. Düşmanlarımızın Komünist Partisi ve Sovyet halkının ideolojik çöküşü yolundaki umutları boşunadır. Böyle bir şey hiçbir zaman olmayacaktır. Dünyadaki hiçbir güç bizim Marksizm-Leninizme olan sarsılmaz güvenimizi ne tüketebilir ne de söndürebilir.» (22).

Parti ülkedeki ve dünya çapındaki çok yönlü süreçleri derinlemesine inceler, sosyo-ekonomik gelişimin doğurduğu yeni kanunları görür ve yeni toplumun kurulması için gereken yolları belirler.

Teorik sorunların devamlı olarak dikkate alınışı, bugünkü görevleri üzerinde çalışırken Partinin; gelişimin genel çizgisini açık seçik kavradığı ve mücadelesinin nihai amacını daima göz önünde tuttuğunun temel bir işaretidir. Savaştan beri SBKP ve diğer kardeş partiler son derece önemli bazı teorik ve politik sorunlara kollektif olarak açıklık getirmeye çalışmışlardır. Özellikle, çağımızın karakterini kesin olarak belirlemişler, sosyalizme geçişin yollarının çeşitliliği, değişik sosyal sistemlere sahip ülkelerin barış içinde bir arada yaşamaları üzerindeki Lenin'in önerilerini genişletmişler ve somuta indirgemişler, ve modern çağda bir dünya savaşının önüne geçilebileceği tezini ortaya atarak doğruluğunu ispat etmişlerdir.

Sosyalizmin tam ve nihai zaferi ve Komünizmin inşasına tam hızla başlanmasının sonucunda SSCB de meydana gelen değişimleri inceledikten sonra, Parti bir seri acil sorunu halletmiştir. Bu sorunların arasında günümüz koşullarında proleterya diktatörlüğü sorunu, sosyalizmden komünizme geçişte egemen olan kanunlar, komünizmin maddi ve teknik temelini kurma yolları, sosyal ilişkilerin yoğrulması ve yeni insanın yetiştirilmesi vardır.

Partinin çıkış noktası komünizmin kuruluşunun ancak teori ile pratiğin birliği yoluyla yöneltilebileceğidir. Her komünistin, hareketimizin getirdiklerini anlamasını ve tek tek dağınık olaylar ötesindeki genel sosyal gelişim manzarasını görmesini gerektirir.

«Parti, Marksizm-Leninizmi yaratıcı biçimde geliştirerek ve zenginleştirerek, komünizmi kurma yolunda Sovyet halkının yolunu aydınlatır.» (23).

Teorinin amacı pratik için yolu açmak, toplumun siyasi ve kültürel hayatına gerçekten bilimsel bir yön vermek, Parti ve halk için yolu aydınlatmaktır. Teoriyi teşvik etmenin, ve SSCB'de komünizmi kurma eylemini ve diğer ülkelerdeki devrimci süreçleri özetlemenin önemi işte burda yatmaktadır. Dünyadaki gelişmelerin ve devrimci hareket pratiğinin ortaya çıkardığı yeni sorunlara yaratıcı, Marksist-Leninist bir yaklaşım, uluslararası komünist hareketin ilerleyişini hızlandırmanın hayati önemi olan bir koşuludur.

Leninist Partiyi belirleyen nitelikler, Marksist-Leninist öğretiye sadakat, herhangi bir biçimdeki revizyonizme ve dogmatizme hoşgörü göstermeme, halkla hiç kesilmeyen ilişkiler ve tüm insanlık için parlak bir gelecek yolunda yapılan mücadelede kararlılık ve fedakarlıktır.

---

(22) *SBKP nin 23 üncü Kongresi*, s. 144.
(23) Büyük Sosyalist Ekim Devriminin 50 nci yıldönümü, s. 41.

Komünist Partisinin asıl özelliği proleterya enternasyonalizminin ilkelerine sadakatidir. Sadece kendi ülkesindeki değil diğer ülkelerdeki proleter hareketin çıkarlarını dikkate alarak, strateji ve taktiklerini bu ilkelere uydurmuştur.

Özellikle Rusya gibi çok uluslu nüfusu olan bir ülkede işçi sınıfı Partisinin, politikasında ve örgütsel yapısında enternasyonalist ilkeye sadık kalması hayati önem taşıyordu.

Bolşevikler, burjuva ve küçük burjuva partilerinin Büyük - Güç ve milliyetçi politikalarına, proletaryanın ve Rusya'da yaşıyan tüm ulusların emekçi halkının tek ve bölünmez sınıf çıkarlarıyla karşı çıktılar. İşçileri tam bir ulusal eşitlik ve karşılıklı saygı çerçevesinde eğittiler. Birinci Dünya Savaşı, milliyetçi eğilim ve duyguların saflarına bulaşmasını önleyen Bolşeviklerin enternasyonalist politikalarının önemini çarpıcı şekilde gösterdi. Lenin'in kelimelerini kullanırsak, bu politika bütün dünyada muazzam emekçi halk kitlelerini harekete geçiren düşünceyi bir bütün halinde topluyordu. Bolşevikler savaşın başlattığı bunalımı, ezilen ve sömürülenleri harekete geçirerek çarist monarşiyi ve sonra da burjuvaziyi alaşağı etmek için kullanmayı başardılar.

Sosyalizmin önce birkaç, hatta tek bir ülkede zafere ulaşabileceğini ispat eden Lenin'in sosyalist devrim teorisi, emperyalizm çağında işçi sınıfının ulusal ve uluslararası görevlerini birleştirmede model oldu. Büyük Ekim Sosyalist Devrimi proleterya enternasyonalizmi ilkelerinin bir bütün haline gelmesinin klasik bir şekliydi. İlk başından beri Sovyetler Birliği, proleterya diktatörlüğünün devleti, özgür halkların kardeşçe işbirliği temelleri üzerinde kurulmuştu. Parti, Büyük-Güç şevenizmi ile mahalli milliyetçiliğin bütün tezahürlerini kökünden söküp attı, milliyetçi kalıntılara karşı mücadelede komünistlerin, ulusça sömürülen halkların duygularına karşı anlayış göstermelerini ve saflarında Büyük-Rusya şovenizmine herhangi bir dönüş tomurcuğunu kesip atmalarını istedi. Lenin ulusal politikada basmakalıp çözümlerden kaçmak için her türlü çabanın sarfedilmesi, her ulus ve ülkenin tarihî, iktisadî ve kültürel özelliklerine en büyük önem tanınması ve özellikle emekçi halkınortak çıkarlarıyla kaynaştırılması üzerinde ısrarla durdu.

Parti, SSCB'de sosyalizmin kuruluşunu, daima uluslararası işçi sınıfının kapitalist kölelikten kurtuluş mücadelesinin bir parçası olarak görmüştür. SSCB'de sosyalizmin kuruluşu ve sağlamlaştırılması Komünist Parti ve tüm Sovyet Halkının başlıca uluslararası göreviydi.

Troçkist iftiracılar, tek ülkede sosyalizmi kurma çizgisinin ulusal bir dar görüşlülüğü belirttiğini iddia ettiler. Gelişmeler ise bu iftiranın tamamen asılsız olduğunu ortaya çıkarmıştır. Parti'nin Leninist politikası sayesinde Sovyetler Birliği tüm ilerici insanların gözlerini çevirdiği, sosyalizmin hiç sönmeyen feneri olmuştur. Ekim Devriminden sonra proleter enternasyonalizminin başlıca kriteri, sosyalizme giden yola ilk çıkan ve dünyanın yeniden devrimci şekilde biçimlenmesi için kendilerini mücadeleye atma örneği veren Leninist Parti ve Sovyet halkına karşı alınan tavır olmuştur.

Sosyalizmin kuruluşu başarıdan başarıya ulaştıkça Sovyet halkının uluslararası ilişkileri de gelişmiştir. İkinci Dünya Savaşından sonra bir kısım ülkelerin kapitalist sistemden ayrılmaları, dünya sosyalist sisteminin kuruluşu, uluslararası komünist ve işçi sınıfı hareketinin güçlü bir şekilde büyümesi ve ezilen halkların ulusal kurtuluş mücadelelerinin görülmedik şekilde yükselişi, Ekim Devriminin başlattığı çağ-yapıcı sürecin doğal bir devamıdır. Bugün herkes bilmektedir ki, İkinci Dünya Savaşından sonra birçok ülkede, halk demokratik devrimlerinin zaferi ve sonra da dünya sosyalist sisteminin kuruluşu, Sovyetler Birliği-

nin nazi saldırganlarını yenilgiye uğratmadaki kesin rolü ile mümkün olmuştur.

İnsanlık kapitalizmden sosyalizme giden yolda, ulusları birbirinden ayıran ekonomik, siyasi, ve ideolojik tüm engelleri aşan yolda amansızca yürümektedir. SBKP Programında şöyle denmektedir: «Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğinin ve sonra da dünya sosyalist sisteminin kuruluşu, halkların her yönden birliğini meydana getirecek tarihi sürecin başlangıcıdır. Kardeş sosyalist ülkeler ailesinde sınıf düşmanlıklarının ortadan kalkışı ile ulusal düşmanlıklar da ortadan kalkıyor.» (24).

Bir proleter enternasyonalistleri Partisi olan SBKP, Sovyetler Birliği'nin uluslararası devrimi; yeni bir hayat kurmadaki başarıları, üretici güçlerin ve yaşama standartının sürekli gelişmesini amaçlayan iktisadi politikası ile etkilediği biçimindeki Leninist tezden hareket ederek dünya devrimci sürecinin gelişmesine yardımcı olur.

Uluslararası durumu kışkırtarak ve savaşla proleter devrimini «itme» ve «hızlandırma» kavramı, komünist Partisine tamamen yabancıdır. Savaş çıkartarak «Dünya devrim ateşini yakmaya» çalışanlara Lenin, deliler ve provokatörler demiştir. Lenin'in dediği gibi devrimi dışarıdan zorlamak Marksizmle hiçbir şekilde uyuşmaz. Marksizm, «devrimleri meydana getiren sınıf uzlaşmazlıklarının giderek fazlaca göze batmasıyla ortaya çıkan devrimleri 'itme' fikrine, daima karşı çıkmıştır.» (25). Saldırganlık ve savaş politikası, emperyalistlere özgüdür, enternasyonalizmin savunucuları olan Marksist-Leninistlere değil. Bu, emperyalist devletlerin tüm tarihi gelişimi tarafından doğrulanmaktadır.

SBKP nin izlediği politika emperyalist saldırganlara gem vurmak amacını gütmektedir. Diğer sosyalist ülkeler ve Partilerle birlikte SBKP, işçi sınıfının iktidarda olduğu SSCB ve Komünizmin kuruluşu ve diğer ülkelerde sosyalizmin inşası için uygun uluslararası koşulları sağlamayı, ve özgürlük ve ulusal bağımsızlık için savaşan halkara yardım etmeyi amaçlamaktadır.

SBKP, komünizmin kurulşunu, tüm dünyanın emekçi halkına karşı birinci enternasyonalist görevi olarak görmektedir. Sovyetler Birliğinin artan ekonomik kudreti, sosyalist üretimin verimliliği, Sovyet halkının artan yaşama standartı, sosyalist demokrasinin gelişimi ve başarılı Sovyet ulusal politikası, Sosyalizmin çekiciliğini artırmakta ve dünya güçlerinin dizilişini sosyalizm lehine değiştirmektedir.

Parti proleterya enternasyonalizminin ilkelerini geliştirir, zenginleştirir ve bunu SSCB'de komünist inşa çağının özelliklerine, dünya sosyalist sistemine dahil ülkelerde sosyalizmin zafer içinde sağlamlaştırılmasına ve çağdaş dünya komünist hareketinin taleplerine uygun olarak yapar.

SBKP, sosyalist ülkeler arasında birliği ve kardeşçe işbirliğini güçlendirmeye yemin etmiştir.

Bu birlik, uluslararası komünist ve işçi sınıfı hareketinin ve emperyalizme karşı ulusal kurtuluş hareketinin temelidir. Proleterya enternasyonalizminin ilkelerine katılan hiçbir sosyalist ülke, diğer tüm sosyalist ülkelerle karşılıklı yardımlaşma ve işbirliğine sırt çeviremez. Günümüzün koşullarında sosyalist kampın birliğini bütün kalbiyle desteklemeyen bir kişi enternasyonalist olamaz. Sosyalist ülkelerin kendi kendilerini tecrit ederek varlıklarını sürdürmelerini ve gelişmelerini savunan acınacak teorisyen ve politikacılar, bunun çeşitli ülkelerin ulusal ve tarihi özellikle tarafından belirlendiğini ileri sürüyorlar. Böyle özelliklerin varolduğu ve ciddi hataları önleyebilmek için hesaba katılmaları gerekti-

(24) *Komünizme Giden Yol*, s. 468.
(25) V.I. Lenin, *Toplu Eserler*, cilt 27, s. 71-72.

ği, tabii ki doğrudur. Ne var ki herhangi bir ülkedeki sosyalist gelişimi kaçınılmaz olarak yöneten genel kanunlar da vardır.

Proleterya enternasyonalizminin ilkelerini ayakta tutmak ve yerine getirmek, her çeşit ulusal dargörüşlülüğe ve milli sınırlar içine çekilme eğilimlerine karşı hoşgörüsüzlük demektir. Enternasyonalizm, bir ülkedeki proleterya mücadelesi çıkarlarının, bu mücadelenin uluslararası çerçevedeki çıkarları yanında ikinci planda kalmasını talep eder. Burjuvaziyi yenilgiye uğratan bir ulusun, özgürlük ve sosyalizm için savaşan diğer halkara kardeşçe yardımını emreder. Leninizmin bu rehber çizgisi, değişmez bir şekilde SBKP'nin faaliyetlerinin temelinde yatar.

Sosyalizmi dünya sosyalist ülkeler topluluğundan ayrı olarak inşa etme çizgisi, hem teori hem de pratik açısından kabuledilemez. Sosyalist gelişimin objektif kanunlarına aykırıdır bu. Siyasi olarak zararlı ve tehlikelidir, çünkü emperyalist gericilik cephesine karşı halkı dağınıklığa iter, milliyetçi burjuva eğilimleri besler ve uzun vadede sosyalist kazançların kaybına yol açabilir.

Emperyalistler sosyalist kampa karşı savaşlarında özellikle milliyetçilik ideolojisine dayanırlar ve bunu sosyalist topluluğu bölme, ve tek darbe indirebilmek için bazı ülkeleri birbirine düşürme çabasıyla kullanmaktadırlar. Milliyetçilik sosyalist topluluğun ve başlıca ortaya çıktığı ülke halkının çıkarlarına darbe indirir. İşte bu yüzden bütün Marksist-Leninist Partiler, Mao Tse-Tung gurubunun Çin halkını tecrit etmek ve sosyalist topluluğa düşman etmek çabalarını örtmek için «kendi olanaklarına dayanmak» tezini kullanarak izlediği milliyetçi çizgiyi eleştirmektedirler. Mao gurubunun milliyetçiliği ve sovyet aleyhtarlığı aynı madalyonun ki yüzüdür: proleterya enternasyonalizmi ilkelerine ihanet... Tarih bir çok kez, SBKP ve Sovyetler Birliğine karşı savaşanın eninde sonunda enternasyonalizm ve komünizmle bağlarını koparacağını ispat etmiştir. Janos Kadar, Yirmiüçüncü SBKP Kongresinde, «Sovyet aleyhtarı komünizm diye birşey ne olmuştur ne de olacaktır» demiştir (26). Kardeş Partiler; sosyalist topluluğun temel direği, özgürlük ve bağımsızlık için savaşan halkların gerçek müttefiki olan Sovyetler Birliğine saldırmakal Çin liderlerinin, emperyalizmin sovyet aleyhtarı haçlı seferine yardım ettiklerini düşünmektedirler.

Kendini sosyalist topluluktan tecrit etmek sadece, kendini sosyalist sistemin avantajlarını kullanamaz duruma getiren sosyalist ülkenin gelişimini durdurur.

SBKP, proleterya enternasyonalizmi ile, anavatana ve bir bütün olarak sosyalist topluluğa sadakat anlamına gelen sosyalist yurtseverliği uyumlu olarak kaynaştırma ilkesini yaşatır ve uygular. Sosyalist yurtseverlik ve proleterya enternasyonalizmi bütün ülkelerin proleteryası ve diğer emekçi halkı ile dayanışmayı kapsar.

SBKP; Asya, Afrika, ve Latin Amerika halklarının komünist, işçi sınıfı hareketleri ile ulusal kurtuluş ve anti emperyalist mücadelelerini sonuna kadar destekler. Tüm dünya Komünist ve işçi sınıfı hareketine bağlı olanların, emperyalizme karşı ortak hareketi sağlama ve dünyada sosyalizmin durumunu sağlamlaştırma aracı olarak birlikte hareketine hayati önem verir. 7 Haziran 1969 da Moskova'da yapılan Uluslararası Komünist ve İşçi Partileri Toplantısında konuşan SBKP delegasyonu başkanı L.I. Brejnev, kardeş Partiler arasındaki ilişkiler ve temaslara kuvvet verilmesi ihtiyacını vurgulamıştır. Bu ilişkiler ve temaslar Komünist ve İşçi Partilerinin, eylemlerini uluslararası arenada koordine etmek ve çeşitli sorunlar hakkındaki görüş açılarını karşılaştırmak ve farklılıkları ortadan kaldırmak için önemli bir yoldur. Kardeş Parti liderlerinin arasındaki ikili ve çok taraflı görüşmeler, ve aynı zamanda bölgesel ve dünya çapındaki kon-

(26) *SBKP 23 üncü Kongresi*, Sözlü Rapor, Rusça baskı, Cilt I, s. 292.

feranslar komünist-enternasyonalistleri arasındaki işbirliğini güçlendirmekte kollektif çalışma biçimleri olmuştur.

SBKP, birlik arzusu ve daha fazla dayanışmanın dünya devrimci sürecinin objektif gelişme kanunlarını ifade ettiğine inanır. Komünist ve İşçi Partilerinin birliğine doğru giden eğilim; günümüz sınıf mücedelesinin teori ve pratiğindeki karmaşık yeni görevlerin değişik yorumlarına ve farklılıklara rağmen kendine yol açmaktadır.

Dış politikasını tayin ederken SBKP, kardeş Partiler tarafından kollektif olarak ortaya çıkarılan komünist hareketin gene çizgisinden hareket eder. Haziran 1969'da Moskova'da yapılan Uluslararası Toplantı (Komünist ve İşçi Partileri Toplantısında) çarpıcı bir şekilde gösterilmiştir bu. Kardeş Partilerin temsilcileri yaptıkları konuşmalarda SBKP Merkez Komitesinin bütün sosyalist ülkeler ve bütün Komünist ve İşçi Partileri arasındaki işbirliğini güçlendirme konusundaki çabalarını takdir etmişlerdir.

Dünya halklarının karşısına çıkan birçok önemli sorunun başarılı bir şekilde çözümü Komünist ve İşçi Partilerinin uyumlu ve birleşik eylemine dayanır. Tek tek Partiler arasında değişik teori ve politika sorunları konusunda farklılıklar olabilir, ama bu farklılıklar iftiralar ve yalanlarla değil, yoldaşça görüş teatisi, danışmalar ve yoldaşça eleştiri yoluyla çözüme bağlanmalıdır.

Toplantıda revizyonizme, doğmatizme, ve sol sekter maceracılığı ve ayrıca milliyetçilik tezahürlerine, Büyük-Güç şovenizmine ve hegemonyacılığa karşı devamlı mücadele etmek gerektiği belirtilmiştir.

Şoven ve hegemonyacı eğilimler Marksist-Leninist Partilerin politikalarını belirleyen enternasyonalist ilkelere son derece yabancıdır. Eğer eşitlik ve bağımsızlığa saygı gösterilirse ve bütün Komünist ve İşçi Partileri arasında karşılıklı destek ve uluslararası dayanışma sağlanırsa, uluslararası komünist hareket başarıyla gelişir. SBKP, tavrının değişmeyeceğini bir kez daha tekrarlamış ve Marksist-Leninist öğretiye dayanarak, dünya komünist hareketi tarafından kollektif olarak çizilen çizgiyi temel alarak bütün kardeş Partilerin enternasyonalist birliğini güçlendirmek için her çabayı harcamaya devam edeceğini ilan etmiştir.

SBKP Merkez Komitesi, proleterya enternasyonalizminin ilkelerine olan tavrını şöyle belirtmiştir: «SBKP, uluslararası komünist hareketin birliğini Marksist-Leninist ilkeler göre güçlendirmek için hiç yorulmadan ve hiç durmadan çalışır. Ekim devriminin gerçekleştiği ülkeyle komünistlerin birliği ve dünya işçi sınıfı ile emekçi halkının uluslararası dayanışması, savaş ve emek alanında Sovyet halkarının kazandığı tarihi zaferler için önemli bir koşul olmuştur.»

SBKP, Komünist Prtilerin, halkarı barış, demokrasi ve sosyalizm mücadelesinde örgütleyen ve onlara ilham veren güç olarak enternasyonal görevlerini, ancak kendileri bir düşünce ve eylem birliği modeli olurlarsa başarıyla götürebilecekleri ilkesiyle hareket eder. Komünist Partilerin taktiklerini uygulamak zorunda kaldıkları koşullar ne kadar farklı olursa olsun, hepsi ortak bir Marksist-Leninist ideoloji ve ortak bir nihai hedefte birleşmişlerdir. Kardeş Partiler arasında yakın işbirliği ve kollektif biçimde kararlaştırılan tavırlar dünya Komünist ve İşçi Sınıfı hareketinin objektif ihtiyacıdır. 1969 Uluslararası Komünist ve İşçi Partileri Toplantısında bu SBKP delegasyonu tarafından bir kez daha belirlenmiştir. Komünist ve İşçi Partilerinin birliği ve dayanışması ne kadar güçlü olursa, mücadeleleri de o kadar etkili olur.

Lenin'in proleterya Partisi öğretisi uluslararası işçi sınıfının onyıllar süren yüce mücadelesinin deneyinden geçmiştir. SBKP ve diğer kardeş Partilerin yıllar boyunca sadık çalışmaları ile geliştirilen ve zenginleştirilen bu öğreti, bütün emekçiler için yüce bir ideolojik silahtır. Onlara zaferi, parlak komünist geleceğe giden sağlam yolu gösterir.

TÜRKİYE'NİN SOSYO-EKONOMİK YAPISI

—TÜM İKTİSATÇILAR BİRLİĞİ'NDE YAPILAN KONUŞMA—

Ahmet Kaçmaz
TSİP Genel Başkanı

Tüm İktisatçılar Birliği'nin düzenlediği «Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısı» konulu seri konferansların ilki olan aşağıda tam metnini okuyacağınız konuşma, 21 Aralık 1975 günü yapılmıştır.

İLKE

Beni dinlemeye gelen Ankara'lı kardeşlerime ve bize bu olanağı sağladıkları için Tüm İktisatçılar Birliği Genel Başkanı Sayın Aydın Köymen'e burada teşekkür ederim.

Türkiye sosyalist hareketinde epey tartışmalı konulardan bir tanesi, hepimizin bildiği gibi Türkiye'nin sosyal, ekonomik, kültürel v.b. yapısı... Bu konuda çeşitli görüşler var... Bu bakımdan, bu konularda netliğe erişmek açısından bu konferansların yararlı olacağına inanıyorum.

Tüm İktisatçılar Birliği bize ilk başvurduğu yazısında, Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısı hakkında bir toplantı düzenlediklerini belirtmişti. Bu daha sonra meseleler ve çözümler şeklinde biraz genişletilmiş... Şüphesiz bir meseleyi tekbaşına ortaya koymak yetmez. Onun günümüzdeki durumunu ve gelişme perspektifini, daha sonra da buna düşünülen çözüm yollarını eklemek gerekir.

Ancak ben daha çok burda bize başlangıçta aktarıldığı şekilde ya-

ni geçmişinden kaynaklanarak, Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısına elimden geldiğince ışık tutmaya çalışacağım.

Önce ne anlıyoruz sosyo ekonomik yapı denince ,kısaca buna değinmekde fayda var. Biliyoruz işçi sınıfının biliminin gelişmesiyle birlikte, tarihin, bu yegâne gerçek bilim açısından yorumu yeniden ele alındı ve işçi sınıfı biliminin kurucuları bu konuları elden geçirerek bilimin temellerini attılar. Ekonomik Politiğin Eleştirisine Katkının Önsözünde mealen şöyle bir cümle vardır. «Genel hatlarıyla asyatik, antik, feodal ve modern burjuva üretim tarzları ,progresif olarak, daha ileriye dönük olarak toplumun ekonomik biçimlenmeleridir.

İşte bu cümlede kastedilen toplumun ekonomik biçimlenmesini biz toplumun sosyo ekonomik formasyonu olarak alıyoruz. Daha sonra işçi sınıfı biliminin temelleri üzerinde geliştirilen çeşitli didaktik eserlerde de bu konu aynen konulduğu gibi alınmıştır fakat terminoloji aynen devam etmemiştir. Katkının Önsözünde bahsedilen bir üretim tarzının temelini, üretim ilişkileri, ve o üretim ilişkilerini oluşturan üretici güçler meydana getirir. Bir toplumun üretici güçlerinin gelişkinlik seviyesine uyan bir üretim ilişkileri ve bunların meydana getirdiği bir üretim tarzı vardır. Bu üretim tarzının temeli üzerinde toplumun üst yapısı şekillenir. Siyaseti, hukuğu, felsefesi, sanatı, dini vs. İşte bu bütünüyle biçimlenmeye daha sonradan sosyo-ekonomik formasyon, yapı tabir edildi, ediliyor da... Böylece bir sosyo-ekonomik yapıyı, maddî temelinde üretim tarzı ve bunun üzerinde oluşan üst yapı şekillenmesinin bir kombinezonu olarak alabiliriz. Şüphesiz, burda bizim üzerinde ağırlıkla duracağımız toplumun maddî temeli yani üretim tarzı.

Bir sosyal yapıy bilmek niçin gereklidir? Sosyalizmin bilim olduğunu söyleriz. Bu çok doğru birşey. Şu halde sosyalizmin mücadelesi içinde olanlar 1 — Sosyalizmin bilimini bilmek 2 — Bir bilimin gerektirdiği kurallara uymak zorundadırlar. Bir bilimin gerektirdiği kuralların başında ise, bir meselenin maddi temelinin ne olduğunu, hangi gelişme perspektifini gösterdiğini bilmek, ve yine işçi sınıfının öğretmenlerinin deyişiyle, artık sadece hayatı açıklamak değil, hayatı değiştirmek düsturumuz olduğuna göre o doğrultuda çaba göstermek durumu vardır.

Şu halde, bir sosyo-ekonomik yapının ne olduğunu — eğer o toplumu gelişim çizgileri doğrultusunda daha ilerilere ulaştırmak istiyorsak — baştan inceleyip, tahlip edip bu noktadan hareket etmek zorundayız. Bu açıdan, içinde yaşadığımız toplumun nasıl bir toplum olduğu, bizim bundan sonraki davranışlarımıza ışık tutacak ve planlı bir şekilde — kendiliğinden değil, ne yaptığını bilecek bir şekilde — hareket etmemizi sağlayacak doğrultuda bilinmesi gerekir.

Şimdiye kadar dünyada ve Türkiye'de çeşitli sosyalist şekillenmeler oldu. Bunların içinde işçi sınıfının bilimine ortadoksça sahip çıkanlar, onun gösterdiği doğrultuda fedakârca ve şaşmazca hareket edenler ba-

şarı kazandılar. Gerek iyi niyetten veya bilmemezlikten olsun, gerek çeşitli sınıf ve tabakaların işçi sınıfı içindeki ideolojilerinin uzantısı şeklinde olsun ,bu genel kuraldan ayrılmak her zaman ve her zaman o hareketleri, önce işçi sınıfının birliği ilkesinin en yüce şekli olan işçi sınıfı enternasyonalizminden sonra da ülke içindeki işçi hareketinden tecrit etti.

Bu açıdan işçi sınıfının bilimini kendimize klavuz edinmek ve bu bilimi biz sosyalistler olarak toplumumuzun açıklanmasına yaratıcı olarak kullanmak zorundayız. Türkiye'de çeşitli sosyalist hareketler oldu şimdiye değin. Ve bunlar hepsi çeşitli iddialarla ortaya çıktılar yürüdüler. Halen dahi sosyalist hareket — işçi sınıfı birliği doğrultusunda mutlaka bir birliğe kavuşacaktır şüphesiz — bugün için birlikten uzaktır. Bu birliğe ulaşmak da, yine, ancak ve ancak ideolojik temellerde anlaşarak mümkün olacaktır. Bu ideolojik temellerde anlaşmanın temel unsuru ise, önce, içinde yaşadığımız toplumun izahında aynı şeyleri söylemekten — ki bilim tektir — geçecektir.

Bu açıdan, hem basit genellemeler yetmez, hem de hiç bir gerçekliğe dayanmayan şablonlarla yetinmek yetmez. Bunların hepsi geçmişte yapıldı. «Bir yanda burjuvazi vardır, diğer yanda işçi sınıfı vardır. Bunların mücadelesi antagonistir, çelişkisi antagonistir hiç bir zaman uzlaşmaz. O halde işçi sınıfı burjuvazi ile mücadele etmelidir ve devrimini yapmalıdır,» formülasyonu yetmez. Çünkü, çok karmaşık bir toplumda yaşıyoruz. Dünyanın hiç bir yerinde sırf burjuvalardan ve sırf proleterlerden meydana gelen bir toplum yoktur. Geçmişin ağır mirası o toplumun sırtına hem çöker, hem de geçmişin sınıfları yine varlığını sürdürür.

Böyle olunca esas mesle yani stratejinin ve taktiklerin tesbitinde esas mesle sınıfların mevzilenmesini doğru olarak tesbit edebilmektir. Bu ise o toplumun ciddi olarak analizinden geçer. Bunun dışında, görünüşdeki çeşitli belirtilere bakıp o toplumun şimdiye kadarki şu veya başkası herhangi birine benzediğini, dolayısıyla orda yapılanların burda tekrarlandığ takdirde aynı sonuçları vereceğini iddia etmekte yetmez. Çünkü genel olarak işçi sınıfı bilimi herkesin klavuzudur, fakat her toplum kendi özel şartları içinde kavrulmuştur ve kendi çıkışını bu özel şartlarında bulacaktır. İşçi sınıfının biliminin klavuzluğundan ayrılmadan.

Ben Türkiye Sosyalist İşçi Partisinin Genel Başkanıyım, şu halde şunu demem yeterli olabilirdi. Türkiye Sosyalist İşçi Partisinin programı var, o programı ben burda sizler okuyayım işte budur. Gerçekten bir partinin programı bu olmalıdır. O toplumun nasıl bir toplum olduğunu, mücadele veren toplumun nasıl bir toplum olduğunu kısaca ve vuzuhlu bir şekilde açıklayan ve bu mücadelede çözüm yollarını getiren program da budur zaten.

Fakat bizim açımızdan mesele bugün bu boyutları bir ölçüde aşmıştır. Türkiye Sosyalist İşçi Partisinin programı bundan 2 seneye yakın bir zaman önce kaleme alındı ve hazırlandı. Ordan bu yana, hem bizlerin hem toplumsal gelişmenin sonucu olarak Türkiye Sosyalist İşçi Partisinin programının gözden geçirilmesi bir zaruret halini aldı. Önümüzdeki senenin Mart ayında İstanbul'da yapılacak olan Büyük Kongremiz'de Parti programımızın yenilenmesi teklifleri getirilecektir. Bunun için Parti Genel Merkezi'nde çalışmalar yapılmaktadır.

Tüm İktisatçıların Birliğinin bizden istemiş olduğu bu konferans bu açıdan, bir ölçüde çalışmalarımızın bir parçası olması bakımından, bize yardımcı olmuştur. Ancak program çalışmalarımız henüz daha olgunlaşmış değildir. Biz bu konuda kollektif bir çalışmayı önümüzdeki aylarda bütünleyeceğimizi umuyoruz. Böyle olduğu için de, benim bu konferansta sizlere anlatacaklarım bu program çalışmaları hakkında size bilgi verecektir. Şüphesiz kollektif çalışmamız içinde büyük kongremize bu konuyla ilgili olarak daha gelişkin bir metin götüreceğiz.

Bugün, artık, bir kaç tecrit olmuş kesimi bir kenara koyarsak, herkes Türkiye'nin kapitalist bir ülke, üretim tarzı açısından kapitalist bir ülke olduğu görüşünü benimsemiş vaziyette. Çeşitli yüzde hesapları eskiden yapıldı; bugün de yüzde hesapları yapılması için çeşitli imkânlar mevcut! Hatta bir toplum, biraz evvel söylediğim gibi sadece iki sınıftan meydana gelemiyeceği için, günümüzde o toplum içinde ağır basan üretim tarzını, gelişme perspektifi ağır basan üretim tarzının hangisi olduğunu tesbit etmek doğru bir metoddur. Uzun süre tartışmalı olan «yarı bağımlı mı, yarı feodal mı,» meslesi bugün hallolmuş vaziyettedir. Ve bugün Türkiye'de her gören göz, Türkiye'nin kapitalist üretim tarzı içinde, şu veya bu şekilde kapitalist üretim tarzının ağır bastığı bir ülke olduğunda hem fikir.

Bunu söylemek yetmiyor; demin de söylediğim gibi! O halde bu tesbit bize atacağımız adımlar hakkında belki en genel bazı fikirleri veriyor, fakat onu detaylandırmamız gerekiyor. Bunun için de bizim geçmişimize dönüp, nereden nasıl şekillendik, bunu gözden geçirmemiz gerekecek. Çünkü her toplum kendi yağı içinde — şüphesiz mücadelesi için değil, mücadelesi dünya devrimci sürecinin bir parçasıdır — kendi malzemesiyle halli hamur olup geldiği için bu malzemenin tarihteki özgün gelişimine bakmak şarttır.

Çok gerilere gitmek istemiyorum, 1900 lerden kısaca başlamayı yeterli görüyorum. Oysa Osmanlı geçmişinin incelenmesi, bu konuda mutabakata varılması onun bugüne bıraktığı miraslar açısından gerçekten önemlidir. Bizim kısaca yapabildiğimiz tesbitlere göre, 1800 lerden itibaren Osmanlı Topraklarında, batının daha emperyalist düzene ulaşmamış olan kapitalizminin mal ihraçlarının etkileri görülüyor.

Onun bu emtia ihracıyla birlikte Türkiye'de el sanatlarının büyük

ölçüde çöküşü görülüyor ve 1870'lerden itibaren de Türkiye'ye batılı sermayenin, yabancı finans kapitalin geldiğini görüyoruz. Bu da Avrupa emperyalizminin — finans kapitalinin — Türkiye'ye sermaye ihracı biçiminde el atması, Osmanlı topraklarına el atması şeklinde, görülüyor. Bu dönemlerde çeşitli banka imalat ve inşaat yatırımlarının Türkiye'ye yapıldığını görüyoruz. Bunların genişliği hakkında çok fazla bilgi elimizde yok. Yalnız imalat sanayi ile ilgili bazı veriler var elimizde. 1913-1915 sanayi sayımları var. Bu sayımlardan elde edilmiş bilgilere göre toplam 16 bin civarında işçinin çalıştığı görülüyor. Osmanlı toprakları üzerinde. Sanıyorum bu günkü hudutlarımız dahilinde olan şehirlerde 16 bin işçi çalışıyor ve burada yatırımların büyük çoğunluğu gıda ve madencilik üzerine.

Yaratılan değerin de o zamanki tarımda yaratılan değer yanında çok önemsiz kaldığını görüyoruz. Bu işyerlerinde çalışan işçilerin % 85 i emek gücünün % 85'i gayri-müslim olduğu gibi, sermaye sahiplerinin de yine aynı şekilde % 85'i gayri müslim. 1918 de biten Birinci Savaş'tan sonra Kurtuluş Savaşı başlıyor ve 1923 te biliyorsunuz Lozan oluyor. Bundan sonraki dönem hakkında da genel olarak istatistik bilgiler bir hayli eksik.

Yalnız şu durumu gözlemek mümkün. 1914 deki nüfusun yine misaki milli sınırları içinde kalan nüfusun hemen aynı oranda hatta daha azalarak (mübadeleden vesaireden olabilir) devam ettiğini görüyoruz. Buna karşılık o dönemde yurt içinde yaratılan değer ve bundan kaynaklanan gayri safi milli hasıla, 1914 deki misaki milli sınırları içinde kalan alanla kıyaslandığında biraz daha düşük gözüküyor. Zaman içinde bir gelişme izleniyor, fakat bu gelişme nüfus artışıyla paralel gidiyor.

Çok genel şekliyle söylersek, diyebiliriz ki 1950'ye kadar Türkiye'de sanayileşme hemen hemen yerinde saymıştır ve bu sanayileşme ile nüfus artışı arasında hemen bir paralellik bulmak mümkün. Bu görüş açısından 1950 ye kadar Türkiye'nin bir ilkel sermaye birikimi dönemi geçirdiği söylenebilir. Şüphesiz bu dönem içinde de çeşitli imalat yapılıyor. Özellikle bu dönemi üç devreye ayırmak mümkün.

İlk dönem 1923 den 1929 - 1930 büyük dünya krizine kadar uzanan dönem. Bu dönemde sanayide ve imalatta hemen hemen hiçbir artış yok. Her sene sanki basit yeniden üretimmiş gibi, sanki tüketim için üretimmiş gibi bir görünüm arzediyor ve tarımın kesin egemenliği var.

1929 dünya buhranından itibaren ise 1940'lara kadar devlet eliyle yapılan bir yatırımlar furyası var. Burda da, bütün çabalara rağmen sanayinin yaratılan genel toplumsal değer içindeki payı bir hayli düşük kalıyor ve yükselmesi de bir hayli yavaş oluyor. 1940-1950 dönemi gerek sıcak, gerek soğuk savaş dönemi olarak adlandırılabilir. 1945 e kadar biliyorsunuz İkinci Evrensel Paylaşım Savaşı var; ondan sonra da

soğuk savaş sürüyor. Bu dönem içinde de ekonomide 1939 la kıyaslandığında bir ölçüde gerilemelere rastlıyoruz, 1945 den sonra nisbeten yükseliyor ve 1950 ye doğru 1939 daki seviyeye ulaşabiliyor.

Bu dönem için çok önemli diyebileceğim göstergelerden bir tanesi de — Çünkü diğer göstergeler, benim şimdiye kadar inceleyebildiklerim açısından, bu konuda yeterli bir bilgi edinmemi sağlamadı. Şüphesiz vardır, daha detaylı olarak gözden geçirmek gerekir. Fakat dikkatimi çeken bir gösterge — şu: İlk nüfus sayımının yapıldığı 1927 den bugüne kadar çeşitli nüfus sayımları yapılmış. Nüfusu 10 binden fazla yerleşim merkezlerinde yaşayan nüfusun toplam nüfus içindeki artışının bir grafiğini çizdim.

Şimdi burda slayt olmadığı için size göstermem mümkün değil. Bu grafik 1950 ye kadar, 1920 den 1950 ye kadar düz bir çizgi olarak gidiyor ve 1950 den sonra kesin olarak büyük bir açıyla yukarıya doğru gelişiyor. 1927 den 1950 ye kadar 10 bin nüfus barındıran yerlerin toplam nüfus içindeki % si, % 16 dan % 18 e kadar çıkabilmiş. Oysa bu 1950 den başlayarak iki misli artan bir gelişme ile 1970 de % 35 i geçiyor. Bu şu açıdan önemli bir gösterge gibi geliyor bana. 1950 ye kadarki Türkiye ekonomisi, sanki kendi kendine yenileyen ve devamlı olarak kendi kendini tekrarlayan basit yeniden üretimmiş gibi gözüküyor. Şüphesiz nüfus artışı var, nüfus artışı oranında yahut ondan biraz daha büyük bir milli gelir artışı var; fakat kendi kendini devamlı tekrarlayan bir ekonomi özelliği ağır basıyor.

Bunun da böyle olmasının sebebini, ben bu dönemin ilkel sermaye birikimi dönemi olarak nitelenmesini gerektirebilecek ölçüde daha kapitalizmin ön safhası şeklinde gelişmesinde görüyorum. Şüphesiz bu dönemde Türkiye genel eğilimi açısından kapitalist bir ülkedir ve yine benim gördüğüm kadarıyla bu dönem bir devlet kapitalizmini bugün de olduğu gibi temsil etmektedir.

Neden devlet kapitalizmi diyorum?

1920 lerin başlarında emperyalizme karşı mücadele veren kadrolar 1923 de iktidara geldiklerinden bu yana —ki bu kadrolar hiçbir zaman kimilerince iddia edildiği gibi küçük burjuva kadroları olarak görülmemelidir; sınıf temeli olarak o zaman gelişmekte olan burjuvaziye dayanmaktadırlar. Bu kadrolar iktidara geldikten sonra — devlet eliyle ilkel sermaye yapmanın yolları aranmıştır. Bunun için İzmir İktisat Kongresi, 1927 deki Sanayi Teşvik Kanunu çok açık belgelerdir. Bunun gibi, 1925'de takriri-sükun kanunu işçi sınıfının ve emekçilerin, yükselen muhalefetine karşı konmuş bir müeyyiydedir.

Bütün bunları göz önünde tutarsak kadroların temel aracının, temel isteğinin bir ilkel sermaye birikimi yaratmak olduğunu görebiliriz. Bu dönemde Mustafa Kemal'in de öncülük ettiği İş Bankası kuruluyor. Bu İş Bankası hemen hiç kimsenin teşebbüs etmediği girişimleri

sağlamak için olağanüstü faaliyetler gösteriyor. Yine Ziraat Bankası bu dönemde özel ellere devrediliyor ve özel girişimin tesvikinin sağlaması isteniyor. Fakat Ziraat Bankası bu konuda başarısız kalıyor, çeşitli suistimallere uğruyor, daha sonraki dönemde yeniden devletleştiriliyor. Aynı şekilde Sanayi ve Maadin Bankası eliyle çeşitli girişimlerde bulunulmak isteniyor. Bu Sanayi ve Maadin Bankası yine devletin! Bunun vasıtasıyla çeşitli şirketler ve fabrikalar kurulması yoluna gidilmek isteniyor ama hemen hiçbirisinde başarı kazanılamıyor. Hatta bu dönemde Alpullu ve Uşak şeker fabrikalarının özel teşebbüs eliyle yapılması için olağanüstü çalışmalar sürdürülüyor. Fakat hepsinin sonu başarısızlık, iflas yahut zarar, yeniden bu fabrikaların devlet tarafından daha ilerde satın alınması.

Bu neden böyle oluyor? Hepimiz biliriz: Kapitalizmin bir yerde başlaması için belli başlı iki şarta ihtiyaç vardır. Bunlardan bir tanesi genellikle tefecilikten yahut tüccarlıktan birikmiş olan sermaye, ötekisi serbest işgücü. Bunların ikisi için de müsait ortam var o günün Türkiye'sinde. Devlet bu ilkel birikimi yapmaya hazır ve dünya kadar da işsiz denebilecek, gizli işsiz denebilecek insan var. Bütün bunlardan neden o dönemde özel teşebbüsçü bir kapitalizm fışkıramıyor? Ben bunun nedenlerinden bir tanesini şurda görüyorum. O dönemde daha Lozan anlaşması şartlarına göre gümrüklerde tam bir hakimiyet elde edilmiş değil.

Bu bakımdan yabancı malların içeriye, Türkiye'ye girmesi açısından tam bir engelleme yapmak mümkün olmuyor. Oysa o dönemde batı kapitalizmi olağanüstü gelişmiş ve finans kapital safhasına erişmiş. Bu dönemde aşırı iyiteknikler ve yoğun merkezi sermayeler kullanılıyor. Bu ölçüde girişimlerde bulunulabilirse ancak Türkiye'de de onlarla rekabet etmek bir ölçüde mümkün olabilir. Hatta hiç olmazsa buna yakın girişimlerde bulunulması gerekir. Bu ise bayağı yüksek meblağlara erişen ilk yatırım sermayesini gerektirir. Gördüğümüz kadarıyla bu meblağın dahi, o gün Türkiye'nin şartlarında bir araya getirilmesi bir hayli zorluk arzediyor ve bu açıdan gelişkin bir ölçüde kapitalizme başlama mümkün olmuyor o günlerde.

Öte yandan bu işler için müteşebbis olacak kişiler genellikle daha önceki saray çevresinden ve saraydan gelme kişiler olarak gözüküyor. Oysa biliyoruz; Osmanlı sarayı artı ürüne nakdi rant olarak el koyuyor ve bunu büyük ölçüde birlikte egemenliğini sürdürdüğü kesimlere dağıtıyor. Böylesine bir geleneğin içinden gelmiş olan kişiler, yeniden bu sefer Ankara hükümetinin etrafında toplanıyorlar.

Özel girişimciliğin bunların elinden yapılması için çeşitli teşebbüslerde bulunuluyor, fakat bütün bunlar fayda vermiyor, özellikle bu kişiler çok daha kolay kazanç yapacakları tüccarlığa ve vurgunculuğa tevessül ediyorlar. Kısa sürede zengin olabilmek için. Gerçekten bir fab-

rika kurup onun getireceği nimetlerden faydalanmak uzun süreyi gerektiren bir iş olarak düşünülebilir o zamanda. Çünkü kâr eninde sonunda bir artı değer sömürüsüne dayanır, doğrudan artı değer sömürüsüne dayanır. Bu doğrudan artı değer sömürüsü için fabrikanın kurulması, işçinin gelmesi, çalışması vs. icap eder. Oysa devletteki çeşitli nüfuz imkânları bulunarak bir anda, ticaretten, yahut şu veya bu müteahhitlik işlerinden vurgunlar vurmak daha kolay gelmiştir, o zamanki müteşebbis yapılmak istenen insanlara.

Üstelik de, o dönemdeki ekonomi genel hatlarıyla bence şu şekilde. 1923 - 1929 dönemini kastediyorum. Şu hatlarıyla şekilleniyor. Bir yanda kapalı köy ekonomisi büyük ölçüde kendini devam ettiriyor. O zaman köylere kadar girebilen nesneleri biliriz, gaz, tuz, bez vb. olarak adlandırılır bunlar. Bunun yanında sayısı çok fazla olmayan büyük şehirlerdeki halkın ve hakim sınıfların özellikle lüks tüketimi, böyle bir ekonomik yapı içinde ticareti ağır bastırıyor. Bu dönem bir yandan, tahılları ve toprak ürünlerini toplayıp kalanını dışarıya satmak, burdan elde kalan parayla da dışardan, içerdeki hakim sınıfların tüketimine giden mallar yanında işte gaz gibi, belki bir ölçüde bez gibi (daha bez fabrikaları yapılmadan) halkın tüketimi için mal getirme ve böylece bir ticari girişim dönemi olarak sürüyor.

Bu dönemde çeşitli yatırımlar yapılmış. Fakat bunların, gerek o dönemdeki başka ülkelere, gerek bugünün şartlarına bakarak incelediğimizde çok önemsiz olduğunu görüyoruz ve imalatın ekonomi içindeki payı da son derece düşük kalıyor. 1929 da büyük dünya krizinin başlamasıyla birlikte başka şartlar ortaya çıkıyor.Bir kere özel teşebbüsçülüğün başarısızlığı bütün arkalanmalara rağmen bir patronlar sınıfı yaratma isteklerine rğmen başarısızlığı somut olarak ortaya çıkmış. İkincisi, bunalımdan ötürü Türkiye'nin tarım ürünlerinin dışarı satılması imkânları bir hayli daralıyor. Çünkü dışarda bunu alabilecek kapasiteler bir hayli zorlanmış. Ayrıca, dışarda üretim büyük ölçüde aksadığı için, kapitalist metropollerde üretim birhayli aksadığı için onların da Türkiye ile ticari imkânlarını geliştirmeleri bir ölçüde azalmış. Bütün bu şartlar göz önünde tutulunca — ki o döneme rastlar hatırladığım kadarıyla infiratçılık politikası, Amerika'nın New Deal'le birlikte kendi içerisine çekilmesi vs. — kendi yağıyla kendinin kavrulması düşüncesi hakim oluyor Türkiye'de. Çünkü hem dışarıya ihraç edilecek malları ihraç edemiyorsun, hem de kendi tüketimin için gerekli, özellikle hakim sınıfların tüketimi için gerekli malları getirtemiyorsun. Bütün bu şartlarda — o yerli malı kampanyaları vs. — dahilde kendi başına yeten bir ekonomi düşünmeye doğru gidiliyor ve sonucunda da devlet kapitalizminin olağanüstü işleyişi ortaya çıkıyor.

Bugün baktığımızda pek çok, işin temelinde o dönemdeki devlet kapitalizminin yatırımlarını görmek mümkün. Bunlar özellikle demir-

yolları, çeşitli besin ve diğer ihtiyaç maddelerini yapan fabrikalara kadar uzanıyor. 1923-1929, dönemiyle, 1929-1940 dönemini —ki 1940'ı ayrı bir dönem olarak söylemiştim— arasında ben nitel olarak fazla fark görmüyorum. İkisi de devlet kapitalizminin işleyişi; fakat birincisini, devlet eliyle sermayederler yaratmak hevesinin çok yaygın olduğu, ikincisini ise devlet tarafından bizatihi yatırımlar yapılarak daha ilerdeki kapitalist gelişmenin temellerinin atıldığı dönem olarak görüyorum.

1940 - 1950 dönemi üzerinde fazla durmak istemiyorum, bu bir savaş dönemi olarak geçiyor. İş görebilecek emek gücünün büyük bir bölümünün silah altına alınması dolayısıyla belirli azalmalar var. Her kesimde bu kendini gösterebiliyor. O zamana kadar istikrarlı sayılabilecek olan para süratle değerinden kaybediyor, 1950 lere kadar bu böyle sürüyor.

1923-1950 döneminde Türkiye'de kapitalizmin gelişmesi için temeller atıldığını görüyoruz. Şunu söylemenin mümkün olduğunu sanmıyorum ben: «Ticaret burjuvazisi ve onu temel alan kadrolar hakimdiler!» Bu böyle değil. Bu dönemde bütünüyle devlet kapitalizmi hakim olmuştur. Bu devlet kapitalizmini temsil edenler daha önceki dönemden kalmış olan hakim sınıfların kalıntılarıydılar. Ve yapılmak istenen de tümüyle bir sanayileşme ve kapitalistleşme için atılımlardı.

1950 den sonra durumun bir hayli değiştiğini görüyoruz. 1945 de, savaşın sona ermesiyle birlikte dünyada artık bir sistem haline gelmiş olan sosyalizmi kuşatmak amacıyla emperyalistlerin girişimleri bir hayli yoğunlaşıyor. Soğuk savaş başlıyor. Marshal yardımı vs. bu arada tezgâhlanıyor ve Türkiye'nin de, bu ağın içine dahil edilmesi planlanıyor.

Benim gördüğüm kadarıyla Türkiye hiçbir zaman yabancı sermayeye hayır dememiş. Kimileri Kurtuluş Savaşından sonra yabancı sermayenin gelmediğini, yabancı sermayeye karşı savaş verildiğini ve milli bir politika izlendiğini söylüyorlar. Şüphesiz emperyalizme karşı verilen mücadele, yöneticileri ihtiyatlı davranmaya itmiştir bu arada. Fakat gördüğümüz gayet açık dönem için: 1927 ye kadar benim hatırlattığım hemen hiçbir millileştirilme yapılmıyor. 1927 den sonra yapılan millileştirmeler de aynı devlet kapitalizminin bütünlüğü içinde. Hatta, mesela kibrit inhisarının, hatırladığım kadarıyla bir başka inhisarın daha yabancı sermayeye devredilmesi o dönemlerde yapılıyor. Yine başarısız kalıyor vs. Genel olarak bu dönemde hem başlangıçta emperyalizme karşı verilmiş olan mücadelelerin etkilerinden, hem de dünya buhranının getirmiş olduğu metropollerdeki bunalımlardan ötürü Türkiye'nin yabancı sermaye ile ilişkisi yeterince kurulamıyor.

Oysa 1945 den sonra ,savaşı kazanan «demokratik» ülkeler bu sefer bu demokratik güçlerin başında gelen sosyalizme karşı bayrak açıyorlar ve Türkiye'de bu ağın içine itiliyor. Bu ağın içine itildikten sonra

Türkiye'ye yabancı sermaye gelmesi için yeniden bir tavır belirleniyor. Zaten yabancı sermaye ile hiçbirzaman çatışkı haline düşmemiş olan yerli egemen güçler bu konuda son derece kolaylık gösteriyorlar, hemen hiçbir güçlük çıkarmıyorlar. Bunun dışında, daha önceden bu ilişkilerinde, bu ölçüde çaba göstermemiş olan emperyalizm, bu dönemde Türkiye ile bir ekonomik işbirliğine gidiyor, benim görebildiğim kadarıyla da.

Bu döneme kadar çok kısıtlı olarak gelişen toprak işleme oranı birdenbire olağanüstü hızlanıyor ve 1950 den 1954 e kadar toprakta tarıma açılan sahalara ekilen toprak alanı iki misline çıkıyor. Görebildiğimiz kadarıyla bu dönemde özellikle sınai tarım ürünleri çok önem kazanıyor ve bunların ekimi ve ihracı önde gelen kaynaklardan biri oluyor. Kabaca diyebiliriz ki 1950 den itibaren artık tarım kesiminde, özellikle önemli ölçüde kapitalist üretim yapılmaya başlanıyor ve bu kapitalist üretimin amacı da emperyalist ülkelere, ilgilendikleri konularda ucuza ham madde sağlamak oluyor.

Bu dönemde, 1950 den başlayan ve 1962 ye kadar devam eden dönemde sanayinin çok önemli gelişmeler yaptığını söylemek mümkün değil, sanayi hemen hemen duraklayan bir çizgi halinde, tahmin ediyorum —genel payı, % 17 ile, 18 civarında kalmakta devam ediyor. Tarım esas faktör olarak varlığını sürdürüyor.

Şimdi 1950 ile başlayan bu dönemi artık kapitalizmin tıkır tıkır işlemeye başladığı bir dönem olarak kabul edebiliriz. Şüphesiz daha ilk dönemde daha önceden de olduğu gibi bu kapitalizm, emperyalizme bağımlı oluyor, çeşitli askeri ve anlaşmaları bir kenara bırakmak bile ekonomi bütünüyle bu doğrultuda ayarlanıyor. Demin söylemiş olduğum gibi hep onunla bir bütünlük içinde. Kimine göre —daha önceki tartışmalarda— 1950 bir karşı devrimdir, kimi ise bir devrimci atılım olduğunu söyler .İkisi de söz konusu değildir. Ne devrim, ne de karşı devrim! Devrim değil! Gerçi emperyalizm Türkiye'de çok daha sıkı ve sağlam bağlarını yerleştiriyor, ama orta yerde üretim tarzı değişikliği yok, kapitalizm alabildiğine bu dönemde, daha önceki ilkel birikim döneminin üstüne güçlenmeye başlıyor. Onun üzerinde gelişiyor. Bu açıdan daha önceki dönemin birikimlerinin kendi içinde bir sıçrama noktası olabilir. Zaten o dönemdeki iktidar değişikliğini de, daha önceden bir türlü kendisi girişimci olamıyanların kendi temsilcileriyle iktidara yönelmeleri olarak değerlendiriyoruz. Burda, o zamanın başbakanın büyük toprak kapitalisti olması hiç de, bir tesadüf değildir. Ve dikkat edersek yine görürüz ki değişen iktidarda, DP kodamanları ve onun arkasındaki güçler ya toprak kapitalistleridirler, ya da büyük tüccardırlar. Şüphesiz ağalık katagorisi de büyük ölçüde desteklemiştir, fakat bunun önemi o zamandanberi giderek azalmaktadır.

Ayrıca bu 1950 çıkışını karşı devrim olarak gören düşünce tümüy-

le sakattır. Çünkü hem bilimsel terminolojiye uymaz hem de içinde Kemalist izler saklar! «Eğer 1923'te Kemalistler iktidarı ele geçirdiyse, 1950 de iktidardan oldular, öyle ise karşı - devrim oldu!» Oysa işçi sınıfının biliminin böyle yüzeyden şeylerle hiçbir ilişkisi yoktur. O karşı devrimci bir girişim olarak üretim tarzındaki bir değişikliği görür. 1950'de emperyalizme bağımlanma pekiştirilmiştir, sadece o kadar.

1950 den 1962 lere kadar devam eden bu dönem içinde, dediğim gibi tarım yine milli gelir içinde başlıca sırayı tuttu, bunun yanında sanayi de belirli ölçüde hem devlet eliyle, hem özel sektör eliyle gelişti. Fakat bu glişme, Türkiye'nin genel gelişmesi içinde hemen aynı çizgiyi tutturdu, onun için de kendi lehine büyük paylar kazanmadı. 1960'ların başına gelindiğinde artık Türkiye'de ekilebilir topraklar büyük ölçüde ekilir hale getirilmişti. Bu özellikle mer'aların tarla haline getirilmesiyle olmuştu. Tarım büyük ölçüde makinalaştığı halde, eskisine kıyasla şüphesiz makineleştiği halde çeşitli, hor kullanmalar yüzünden ve çeşitli bakımsızlıklar yüzünden, tarımda sadece ekstansif bir gelişme olmuştu; yani verimlilik artmamıştı. Hatta çok ilginç bazı rakkamlar var: 1960 larda Türkiye'de bir hektar başına elde edilen buğdayın kg. mı 1913 de elde edilenden daha az. Bu kadar traktör girdiği halde — tabii tarıma açılan yerlerin tarıma daha az müsait olmasının bunda payı var — sadece topraklardaki artmadan ileri gelen tarımsal bir üretim artığı meydana gelmişti. Bundan sonra tarım üretiminin artışı, ancak entansif (yoğun) tarım yapmakla, daha doğrusu prodüktiviteyi yükseltmekle mümkün olacaktı. Bu ise tarımdaki kapitalistleşmeyi güçlendirdiği gibi, sanayie pay aktarmayı gerektiriyordu, ve sanayinin gelişmesini de gerektiriyordu.

Bu kaba hatlarıyla Türkiye'deki görünüm. Oysa Türkiye, hepimizin bildiği gibi emperyalist kapitalist sisteme bağlı bir ülke, onun çarkları arasında bir ülke ve onun istediği ekonomi politikası doğrultusunda gelişmesi doğal. Tabii bu orda planlanıyor, buraya gönderiliyor şeklinde olmaz. Karşılıklı ilişkiler şeklinde belirir.

Onun isterleri şeklinde, emperyalist metropollerin isterleri şeklinde, şekillenen bir ekonomisi var. Bu 1950 - 1962 döneminde genel hatlarıyla toprakta daha çok kapitalist ilişkilerin süratle yaygınlaştırılması biçiminde oldu. 1962 lerden itibaren ise, artık sanayide de tarım aleyhine bir gelişim Türkiye'nin kaderine kaçınılmaz olarak geldi. Bu, Türkiye doğru yolda sanayileşiyor anlamına gelir mi? Asla! Türkiye bir hayli artan ölçülerde sanayileşti, fakat bu sanayileşme bütünüyle kapitalist metropollerin isterleri dahlinde şekil aldı. Bunu hepimiz gördük. Genellikle bu şekil için çeşitli terminoloji kullanılıyor, işte teknolojisi düşük olan vs. re buraya terkediliyor, falan deniliyor. Bu konuda teknolojinin düşük olup olmaması önemli bir sorun değil, önemli olan ekonomik bağımlılık ilişkilerinin devam etmesi. Bunu istiyor emperyalizm, başka birşey istemiyor.

Bunun için de hepimiz biliyoruz bir mensucat sanayii Türkiye'de süratle pıtrak gibi büyümeye başladı. Bunun nedeni artık emperyalist metropollerin bu sanayi dalındaki üretimi bir ölçüde bizlere bırakması anlamına gelir. Yoksa o bu konuda, sadece bu konuda olmaz şüphesiz bütün ekonomide bağımsız bir gelişmemizi izleyecek yolları açmış değildir. Diyelim ki ipliği üretmeyi, keskiden pamuğu alıyordu ham madde olarak, şimdi ipliği almak daha işine geliyor, onun için ipliği üretmeyi bize bırakıyor. Yahut bir kademe daha gidiyor, kumaşı üretmeyi bize bırakıyor, fakat bu sefer makinalarını satıyor. Bu, sen makinalarını ondan almaya bağımlı kaldığın sürece ekonomini ona bağlayacaksın demektir. Bu burda kalmayabilir şüphesiz, yarın makinalarını da sen yap diyebilir, onu da sana verebilir ama bu sefer o makinaların işlemesini gerektirecek, diyelim, elektronik işleriyle ilgili daha önemli unsurları kendi elinde tutar. Ve böyle yapmakla kendi ekonomisinin bir uzantısı haline getirir yerli ekonomiyi ve içerdeki sanayileşme ne ölçüde sanayileşme olursa olsun bu bağımlılığı devam eder. Devam ettiği ölçüde de her zaman uluslararası ticaret açısından mahkumdur, tek ürüne yönlendirilmesi açısından mahkumdur.

1960 dan bu yana sanayileşmenin gelişmesi hakkında kısaca örnek vermek istiyorum size, 1962 de 1963 de tarımın gayri safi milli hasıla içindeki oranı % 43 civarında buna karşılık sanayinin payı % 16 civarında. Aradan 10 sene gibi bir süre geçiyor ve 1970 de tarımın payı % 30 a düşüyor, % 43 den % 30 a düşüyor ,buna karşılık sanayinin payı % 16 dan % 27 ye çıkıyor. % 13 lük bir fark bir taraftan öbür tarafa gidiyor. Bu sanayinin bu dönem içinde ne ölçüde geliştiği hakkında bir fikir verebilir. Şüphesiz bütün bu rakkamlar doğrudan Türkiye ile ilgili. En basit yakın, kapitalist o lsun, olmasın komşularımızı dahi alsak, bizde tarımın milli gelir içindeki payının hepsinden çok yüksek sanayinin daha hala çok düşük olduğunu görürüz.

Fakat bizim meselemiz bugün Türkiye'deki sosyo ekonomik yapının açığa çıkarılması. O açıdan Türkiye'deki gelişim doğrultusunu inceliyoruz. Şimdi bu olgu Türkiye'de şöyle değerlendiriliyor çoğu zaman: «İşte 1950 den 1960 a kadar ticaret burjuvazisi hakimdi, ve toprak kapitalizmi hakimdi. 1960 dan başlayarak sanayi burjuvazisi güçlenmeye başladı, şimdi sanayi burjuvazisi güçleniyor!» Tabii bunun üzerine başka şeyler de geliyor: «İlerde işte sanayi burjuvazisi güçlenecek, tekelleşme olacak, arkasından finans kapital gelecek ve işte işçi sınıfı da güçlenece kolursa, işte Allah kerim!» gibi! Bütün bunlar baştan aşağı yanlış.

Bugün Türkiye'de sanayinin gelişmesi söz konusu. Yoksa sanayi burjuvazisinin güçlenmesi söz konusu değil. Böyle bir olgu yok. Nasıl bundan 20 sene evvel sanayi burjuvazisi kaybediyor da işte ticaret burjuvazisi güçleniyor, yahut toprak kapitalistleri güçleniyor yok idiyse!

Türkiye'de 1925 de İş bankası ile birlikte, devlet tarafından kapitalist yaratılması olgusuyla birlikte var olan mesele her zaman gayet açık somut verilerle incelemek mümkün. 1950 - 1960 döneminde diyelim ki ticarete önem veren ve ticaret yönüyle para kazanan girişimciler 1960 - 1970 döneminde bir ölçüde sanayiye kendini kaydırıyorsa, bu ülkenin ekonomisinin o yöne doğru yönelmesinden ötürüdür.

Bütün bunların hepsi Türkiye'deki, tekelci devlet kapitalizminin —ki bu bugün de bütün gücüyle devam etmektedir— tekelci devlet kapitalizminin tezahürüdür. Bir bütün olarak devlet ve büyük sermayedarlar grubunun iç içe yaşadıklarını ve çeşitli girişimlere, hangi yönde olursa olsun birlikte el attıklarını ve yönettiklerini açıkça görmek mümkün. Bu olgu kapitalist metropollerdeki finans kapital olgusuna çok benziyor, şüphesiz. O açıdan bugün Türkiye'de mevcut yönetici zümreye, ekonomiyi yönlendirici zümreye, egemen zümreye, özellikle son zamanlarda finans kapitalistler grubu denmesi mahzurlu değil.

Ancak bizim izleyebildiğimiz kadarıyla gelişmekte olan ülkelerde yahut geri olan ülkelerde böyle bir takım olgular söz konusu olduğunda bunlara finans oligarşisi bir ölçüde dense bile finans kapitalistler grubu ve benzeri denilmiyor. Bizce denmesinde bir mahzur yok. Çünkü Finans kapitalistler grubunun bütün özelliklerini, özellikle, banka sanayi ve ticaret sermayesi olarak iç içeliğini, bütün ayrıntılarıyla sürdürüyor. Neden bu böyle olmuş? Onu konuşmamın baş tarafında az çok açıklamaya çalıştım. Çünkü Türkiye'de müteşebbis yaratılması işinde bile serbest rekabetçilik döneminin yaşanması mümkün olmamış, büyük boyutlarda ekonomik girişimler yapılması söz konusu. Bu büyük boyutlarda ekonomik girişimler, girişken kişiler başlangıçta bulunamadığı için, ilerde devlet kapitalizminin pekişmesi için devlet tarafından büyük boyutlarda yapılmış. Bütün bunları açıkca daha sonra görüyoruz. Her zaman, özellikle iktisadi devlet teşekkülü şeklinde olanlar, her zaman, bu devlet kapitalizmi doğrultusunda finans kapitalistler grubunun çıkarları için kullanılmış, onlara çok ucuz mal ve hizmet arzetmiş. Enerji açısından olsun, taşıma açısından v.s. olsun.

Böyle olduğu için de Türkiye'de baştan beri bir tekelci devlet kapitalizminin var olduğunu ve bu tekelci devlet kapitalizminin de bu gün finans kapitalistler grubu tarafından yönlendirildiğini iddia edebiliriz. Tekelci finans kapitalizminin genel olarak metropollerde aldığı sekillerde çok daha iç içelik söz konusudur şüphesiz. Orda diyelim ki bir partinin üyesi vali olabilir, başkan olabilir ve çeşitli devlet kademelerinde bizatihi yer alabilir. Pek çok şirket yönetim kurulu üyelerinin devlet kademelerinde görev aldığını görüyoruz. Bu bizde hukuken sınırlanmış gibi gözüküyor. Ama fiilen baktığımızda çeşitli yüksek bürokrat kadroların şu veya bu ilişkileri içinde, mutlaka tekatülükler olsun, ayrılmalar vs. olsun büyük şirketlerle iç içe olduğunu birlikte bir mekanizmayı çalıştırdıklarını açıkca görüyoruz.

Şimdi buraya kadar asrımızda, 20. yüz yılda Türkiye toplumunun geçirmiş olduğu serüveni gözler önüne sermeye çalıştım, çok genel hatlarıyla. Bugün nedir durumumuz? Bir kez de onu gözden geçirmekte, özellikle sınıflar mevzilenmesi açısından gözden geçirmekte fayda var. Ancak bunun üzerinde bundan sonrayı nasıl değiştirebilirizi kurmamız mümkün olacak. Bugün demin söylemiş olduğum gibi temel egemen zümre Türkiye'de bir finans kapitalistler grubudur. Ve bu finans kapitalistlerin sermayesi ne sanayi sermayesidir, ne ticaret sermayesidir. Ne de banka sermayesidir. Bunların iç içeliği gerek ülkedeki bazı yayınlarda olsun, gerekse günlük gazetelere kadar geçen bazı yayınlarda olsun gayet açık, net bir şekilde gösterildi.

Bunun dışında Türkiye'de burjuva sınıfı içinde çeşitli başka kesimlerin olduğu söz götürmez.

1967 senesinde yapılan bir sayıma göre, Türkiye'de imalat yapan 3300 işyeri var. Bu 3300 iş yerinde 200 den fazla işçi çalıştıran işyeri adedi, 400 civarında. Yani bütün işyerlerinin % 10 undan biraz daha fazla. 1/9 u da diyebiliriz. 1/9'u 200 den fazla işçi çalıştırıyor. Biz bu günkü Türkiye kıstaslarında 200 den fazla işçi çalıştırıyor. Biz bugünkü Türkiye kıstaslarında 200 den fazla işçi çalıştıran işyerlerinin büyük işletmeler olduğunu kabul edebiliriz. (Şüphesiz çalıştırdığı işçiye yahut birazdan söyleyeceğim, elde ettiği ürüne bakmak yeterli olmaz. Burjuvazinin kendi içinde bir örgütlenme meselesi olarak, bunun somut gözden geçirilmesi gerekir. Fakat bunu yapacak vaktimiz olmadı bizim. Bu yapılması gereken bir şeydir. Yalnız bu söyleyeceğim bize bir kıstas olabilir.) 1967 senesinden biraz daha değişmiş olması lazım bugüne kadar.

Bu 400 tanenin de önemli bir kısmının devlet işletmesi olması söz konusu. Şu anda bilmiyorum ne kadar olduğunu. Fakat Türkiye'de devlet işletmelerinin hemen çoğunluğu en fazla işçi çalıştıran yerler olduğu için büyük bir kısmının burda yer alması mümkün. Bu 400 işletmede üretilen ürünlerin toplamı, yani bütün işletmelerin 1/9 inde de üretilen ürünlerin toplamı ise toplam ürünün % 72 si. Bu, bir yandan sermayenin yoğunlaşması, öte yandan sermayenin merkezileşmesi, yani tekelleşme ilişkisini gayet açık gösterdiği gibi bu tekellerin de somut varlığına işaret ediyor. Bu durumda diyebiliriz ki, bu 400 işletme devlet kapitalizmi tarafından tekelci bir şekilde işletilmektedir.

Oysa geriye kalan işletmelerin 8/9 i yahut % 90 nına yakını 2900 işletme, bunlar 10 ila 199 kişi arasında işçi çalıştırıyor. Bunlara küçük ve orta işletmeler demek mümkündür. Sayısı 9 misli olduğu halde bu işletmelerin üretimleri, ötekilerin 3/1 i kadar, % 28 mertebesinde. Şimdi bu işletmeler arasında genel olarak bir tekelciliğin olmadığı var sayılabilir. Ürünlerin pazarlanması ve imalat açısından. Çünkü burda sayı 3 bin civarındadır ve bu 3 bin civarındaki işletmenin bir araya gelerek

şu veya bu şekilde örgütlenerek bir tekelci mekanizmayı işlettiklerini umamayabiliriz. Zaten toplumsal haytımızda, hele Anadolu burjuvazisi diye adlandırdıklarımıza bakarsak bu olguyu yakından görmek mümkündür. Özellikle besin ve yapı malzemeleri imal eden, az sayıda dokuma tezgahlarıyla çalışan yahut plastikten mamul tüketim malları imalatıyla uğraşan kesimlerin kategoriye girdiği varsayılabilir. Bütün bunlar hepimizin açıkca gördüğü gibi büyük ölçüde bir rekabet içindedirler ve tekelleşmiş durumda değillerdir.

Bunların bir ölçüde çıkarları tekellerle bağlı olarak onlarla çeşitli ilişkileri varsa da genel olarak anti monopolist bir tavır gösterirler. Özellikle krediler açısından. Çünkü tepedeki tekelciler grubu büyük ölçüde banka sermayesini kontrol ettiğinden, bunlar krediler açısından çok zor durumda kalırlar. Kendilerini devamlı olarak rekabet içinde, dişe diş, başa baş mücadele etmeleri finans kapital tarafından böyle ayarlanır. Ben bu kesimin iflaslarıyla ilgili bir çalışma yapmak istedim. Fakat yeterli vakti bulamadım. Bildiğimiz gayet açık bir gerçek, özellikle kişisel firmalar var ki (tek kişinin kurduğu firmalar bunlar. Belki de en düşük işçi çalıştıran yerler.) devamlı olarak sayılarında azalma artma, azalma artma oluyor. Dolayısıyla, iflasların varlığı bu kesimde bir rekabetin olduğunu gayet açık şekilde gösteriyor.

Tekelcilikle, özellikle krediler açısından çelişme halinde bulunan bu kesim orta burjuvazinin imalatçı kesimi dediğimiz bu kesim, toplumsal mücadelede şüphesiz işçi sınıfının karşısında yer alan bir zümredir. Fakat, demokratik mücadelede, anti-monopolist tavırlar aldığı sürece tarafsızlaştırılması açısından gayret gösterilmesi gereken bir zümre olabilir.

Bunun dışında, orta burjuvazinin bir diğer kesimi de genellikle dahili ticaretle uğraşan tüccarlar kesimi olarak ortaya çıkmaktadır. Tüccarlar kesiminin de bağımsız bir sınıf alındığı, çeşitli literatürlere rastlarız. Oysa ticaret hepimizin bildiği gibi toplumda bir işbölümüne denk düşer. Dolayısıyla tüccarlar, sınıfsız toplumdan çıkıştan bu yana (hatta sınıfsız toplumda bile, ilkel komünal toplumda bile ticaret görevlileri bulunurdu,) sınıfsız toplumlar çıkıştan bu yana nerde ticare tvarsa, var olmuş zümrelerdir. Hiçbir zaman bağımsız bir güç olarak toplumu yönetecek güç olmamışlardır, olamazlar da. Çünkü, toplumdaki temel sınıflar, üretim araçlarının mülkiyeti biçiminde karşılıklı bulunurlar. Oysa ticaret bir dağıtım meselesidir, ürünlerin dağıtımı, mübadelesi meselesidir. Köleci toplumda tüccarlar palazlandıkça köle sahipleriyle kâh çelişki içinde, kâh ilişki içinde güçlenmişlerdir. Aynı şekilde, feodal toplumda da tüccarlar yine ayrı bir kategori olarak büyük toprak sahiplerinden, senyorlardan ayrı bir kategori olarak gelişmişlerdir, zamanla bunların bir kısmı biriktirdikleri tüccar sermayesiyle burjuva haline geçmişlerdir.

Bugün toplumumuzda da ,çeşitli ilişkilerle birlikte ticaret ilişkisini yürüten kesim vardır. Bu kesimin perakendeci diye aldığımız kesimini kesin olarak esnaf kategorisine sokmak gerekir. Onların herhangi bir hakim sınıf olarak, bir güç olarak ortaya çıktığını söylemem mümkün değil. Ancak toptancı tüccarları üreticinin malını kapatıp, tüketiciye aktarmada başlıca rol oynayanları ve bu konuda belirli bir yüzde ile çalışanları mevcut düzenin bir parçası olarak görmek mümkün. Bunlar, mevcut kapitalist düzenin bir çıkarları bu düzenin devamında oldukları için gericidirler ve finans kapitalin müttefiklerinden birisi olarak karşımıza çıkarlar.

Benzeri şekilde, önce mübadelenin varlığı ile ve paranın belirli ellerde birikmesiyle, sonra da toprakta özel mülkiyetin gelişmesiyle ortaya çıkan tefecilikten söz etmek mümkün. Tefecilik bugün Türkiye toplumunda, kırsal kesimlerde emekçi köylünün karşısında, olanca gücüyle onu sömüren bir kesin olarak çıkmaktadır karşımıza. Yalnız tefeciliğin sadece tefecilik olarak kaldığı bir döneme artık bugün Türkiye'de rastlanmıyor. Tefeciler de bir orta sermaye grubu olarak çeşitli kesimlere el atıyorlar, bir yandan ticaretle uğraşırken öte yandan bunların başta gelen yönelimleri acentalar ve bayilikler oluyor. Tefecilikte de, aynı tüccarlık gibi sınıfsız toplumlar çıktığından bu yana her zaman var olmuş bir kesim. Hiçbir zaman tek başına yönetici bir sınıf olarak var olmamış. Bazı incelemelerde tüccarlarla beraber, bir sınıf olarak alınıyor. Fakat bir zümre olarak alınması daha doğru benim kanaatimce. Ve bu zümre de, tüccarlarla birlikte, içinde var oldukları, yaşadıkları toplum biçimine uyacak şekilde orda egemenleşecek şekilde gelişiyor. Biriktirdikleri parayı, egemen gücle bütünleşecek şekilde kullanıyorlar.

Bugün Türkiye'deki tefecilik de dediğim gibi düzenin şartlarına kendini uydurmaya çalışmaktadır. Feodalitede olduğu gibi sadece toprak kapatıp toprakta daha fazla güçlenip diğer toprakları ipotek ve benzeri yollarla ele geçirmek için uğraşmamaktadır. Özellikle acente ve bayiliklere yönelen kesim, gerçekten tefecilik ve bir ölçüd tüccarlık olarak gözükmektedir.

Öte yandan, tefecilik konusu açılmışken kısaca şu konuya değinmekte fayda var. Tefeciliğin Türkiye toplumunda çok eski yıllardan beri geldiği iddia edilir. Şüphesiz sınıfsız toplumdan çıkıştan buyana tefecilik mübadelenin her arttığı yerde gerçekten güçlenmiş ve tefeci sermaye de birikerek emekci halkın aleyhine gelişmelere yol açmıştır. Ancak gördüğümüz şu ki tefecilik nerde gelişmişse, orda belli bir sarvet birikimi olduktan sonra, yine oranın objektif şartları icabı serbestleşmiş iş gücü ile karşı karşıya kaldığında kapitalizm kendiliğinden gelişmekte, yeşermekte ve o toplumun kapitalizme dönüşmesine yol açmaktadır. Türkiye'de tefeciliğin bu ölçüde gelişmiş (şüphesiz daha iyi

incelemelerini yapmak şarttır) olduğunu sanmak doğru değildir. Türkiye'de şimdiye kadar yaptığımız tesbitlerde görebildiğimiz şudur: Türkiye toplumu Osmanlılık döneminde özellikle ticaret yollarının da Türkiye'den çekilmesinden sonra, genellikle kendi içine kapanıp köy ekonomisinin hakim olduğu bir yapıya bürünmüştür. Bu yapı ise, imalatla tarımı birlikte sürdürdüğü için ve kendi kendine yeter biçimini devamlı olarak koruduğu için mübadelenin gelişmesini engellemiştir.

Genel olarak artı - ürüne el konulmuş ve bu saraya ve saray çevresine gitmiştir. Sarayın dış talanı azaldığı ölçüde ,artı ürüne el koyma oranı artmış, arttıkça da köylünün mübadeleye aktaracak malları azalmıştır. Mübadelenin eksikliği ölçüsünde de tefeci sermayenin gelişmesi mümkün olmamıştır. Tefeci sermayesi de gelişmediği için Türkiye'de kapitalizmin kendiliğinden başlaması şartları büyük ölçüde meydana gelmemiştir. Kabaca gördüğümüz budur. Şüphesiz bu konunun çok daha geliştirilmesi lazımdır.

Ancak tefecilik daha scnraları süratle gelişmiştir. Türkiye toplumuna emperyalist kapitalist ülkelerden onların, tekelleşme süreciyle birlikte Türkiye'ye mal ihracı başladıktan ve Türkiye toprakları üzerinde belirli bir mal sirkülasyonu girdikten sonra ev bununla birlikte miri toprak düzeninin tümüyle yıkılıp, toprağın özel ellerde birikmesi süreci gelişmeye ve gerçekleşmeye başladıktan sonra tefecilik gelişmiştir. Böyle gördüğümüzde tefeciliği genellikle Osmanlı toplumunun son dönemlerinin bir ürünü olarak almak daha makul olmaktadır.

Böylece tefecilik günümüze kadar gelmiş, toprakta özel mülkiyetin kesinleşmesinden sonra da köylünün belini büken bir olgu olarak yaşamış gitmiştir. Ancak bugün genellikle tefeci sermayenin bu niteliğini muhafaza etmesi mümkün değildir. Yani tefeci, sermayesini yastığın altına koymaz, yahut toprağa gömmez. O da ister istemez bir takım şeylere yatırmak zorundadır, günün icaplarına uymak zorundadır. En azından bankaya koymaktadır. Bu ise bugünkü finans kapital ağının içine girmek demektir. Bu günün şartlarında tefecilik özellikle acente ve bayiliklere soyunmaktadır.

Türkiye'de önemli bir olgu, şüphesiz ki son zamanlarda süratle gelişen bu bayilikler meselesidir. Başta akaryakıt istasyonları olmak üzere, çimento bayilikleri, demir bayilikleri, likit petrol gazı bayilikleri, çeşitli dayanıklı tüketim araçları bayilikleri. Türkiye'de süratle bu ağ gelişmekte, bayi ve acentelikler finans kapitailn üretmiş olduğu ürünlerin yurt içinde dağıtımıyla mükellef oldukları için finans kapitalle sonuna kadar bağlaşıklık içinde varlıklarını güçlendirmektedirler. Bugün Türkiye'de tekelci sermayenin başta gelen örgütlenme ağı, Anadolu emekçileri arasında örgütlenme ağı, hiç şüpheniz olmasın ki bu kesimdir ve bu kesim, bütün dünyadaki benzerlerinde olduğu gibi Türkiye'de de gericiliğin başlıca kaynağı olarak devam etmekte-

dir. İlericiliğin, demokratlaşmanın ve devrimciliğin tamamiyle karşısında yer alan başta gelen örgütlü güçlerden birisidir.

Burjuvazinin çeşitli kesimlerini :

1 — Tekelciler,

2 — Orta burjuvazi olarak.

Bu sonuncuyu da kendi içinde bölümlersek imalâtçı kesimi, tüccar tefeci kesimi ve bayiler, acenteler kesimi olarak görmüş oluyoruz.

Bunun dışında, egemen güçler ittifakında, hâlâ daha küçük ölçüde de olsa varlığını sürdüren yarı feodal ağalık - beylik gategorisi vardır.

Bunların son zamanlara kadar çeşitli tartışmaları yapıldı, nerde var, ne kadar var meselesi uzun uzun konuşuldu. Ben bu konuya artık girmek istemiyorum. Şüphesiz Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da, hâlâ daha köy mülkiyetlerini kapsayacak biçimde süren bu ilişki vardır. Fakat Türkiye toplumunda ağırlığını hissettirecek durumda değildir. Bir yandan da junkerleşme yolundan bunlar kapitalistleşmekte. Feodal toprak ağalığından pre - kapitalist artıklar olarak söz etmek mümkün, aynî rant, yahut da angarya v.s. Bunlar çok cüz'i şeyler olarak bugün toplumda kalmış vaziyette. Yahut da bir feodal beyin yargılama meselesi, yahut köylünün toprağa bağlı olarak çalışması v.b.... Bunlar Türkiye'de hemen hemen sıfır mertebesine inmişlerdir. Ayrıca, pre - kapitalist ilişkiler olarak, özellikle ataerkil ilişkiler olarak süren bir takım şeyler vardır. Bunların ağırlığı giderek azalmaktadır ve ekonomide asla etkileyici güç olmadıkları gibi bugün egemen güçler açısından da belirleyici değillerdir. Tekelci büyük sermayenin bir müttefiki olarak varlıklarını azalarak sürdürmektedirler.

Türkiye'de sömürücü güçler karşısında, bir de ezilen ve sömürülen halk kesimi vardır. Bunların başında şüphesiz işçi sınıfı geliyor. İşçi sınıfının varlığı, gelişmesi v.s. üzerine şimdiye kadar çeşitli sözler söylendi. Artık bu konuda söylenenleri tekrarlayıp burda vaktinizi almak istemiyorum. Bugün işçi sınıfı örgütlü varlığı ile, heran toplumumuzda ağırlığını hissettiren önde gelen demokratik güçtür ve Türkiye toplumunun yarınlarını çizmeye aday olduğu artık herkes tarafından kabul edilmiştir. Onun sonuna kadar yürütücüsü, öncüsü ve kararlı savaşçısı olacaktır. Almanya'daki işçilerimizi de hesaba katarsak 4 milyonluk bir varlıktır işçi sınıfımız. Tarım işçileriyle bu 5 milyonu geçer tahmin ediyoruz. Bugün önemli olan işçi sınıfının varlığından yokluğundan söz etmek değil, işçi sınıfının birliği ilkesinin hayata geçirilmesine çalışılmaktır. Gerek ekonomik açıdan olsun, gerek politik açıdan olsun, gerek bu ikisinin birliği açısından olsun.

Şüphesiz işçi sınıfının yanında en önemli unsur köylülük olarak ortaya çıkmaktadır. Köylülük kapitalizm öncesinde hepimizin bildiği

gibi genellikle tek bir sınıf olarak var olur. Fakat kapitalizmin gelişmesiyle birlikte sınıflaşma köylere kadar girer ve köylerde de çeşitli sınıflar oluşmaya başlarlar.

Bunların başında emekçi sınıf olarak tarım proterleri gelir, bunun arkasından yarı proleter unsurlar gelirler. Köylere kapitalizmin girmesi sürate kendini gösterir. Bugün Türkiye toplumunda da göstermiştir. Bir yanda tarım kapitalistleri oluşurken, öbür yandan da zengin köylüden yoksul köylüye doğru bir kesim köylülük oluşur. Bunları artık herkes Türkiye'de az çok biliyor. Topraklarından elde ettikleri ürünlere, yanında çalıştırdıkları işçiye, yahut sahip oldukları topraklara göre Türkiye'de köylüleri, yoksul köylüler, az topraklı köylüler, küçük köylüler ve zengin köylüler diye kategorilendirmek genellikle geçerli bir yol.

Yoksul köylü topraksız ve az topraklı köylülük diye genellikle ikiye ayrılıyor. Topraksız köylü genellikle mevsimlik işçi olabildiği gibi icarcı yarıcı v.s. olabiliyor. Aynı şekilde az topraklı köylü de geçimi kendisine yetmeyen köylü olduğu için yine mevsimlik işçi gidebildiği gibi çeşitli toprak kiralamalarına gidiyor, yarıcı olarak çalışabiliyor.

Orta köylünün kendine yeterli üretimde bulunduğunu, mevsimin iyi gittiği dönemlerde birkaç kişi çalıştırabildiğini biliyoruz. Zengin köylülük ise genellikle kendisi çalışsa veya çalışmasa mutlaka topraklarını üzerine ücretli emek çalıştıran kesim olarak biliniyor.

Bütün bunlar en genel doğrular ve bize tartışmalarımız açısından çok fazla birşey sağlamıyor. Bizim asıl köylülük meselesinde üzerine basmamız gereken, incelememiz ve aydınlığa kavuşturmamız gereken toprakta basit meta üretimi denilen meselenin hangi boyutlarda olduğu, nereye evrildiği, ne ölçüde gelişme göstereceğidir. Biz bu konuda parti olarak çalışmalarımızı yürütüyoruz. Ben burda çalışmalarımız daha ileri boyutlara erişmediği için fazla birşey söylemek istemiyorum. Türkiye'nin devrimci mücadelesi açısından, Türkiye emekçi halkının örgütlenmesi açısından bu konunun mutlaka gözden geçirilmesi, nerden gelip nereye gittiği tesbit edilmesi, somut tekliflerin, somut önerilerin, somut yol göstermelerin bunun üzerine yapılması gerekir.

Biraz kısaltmaya da çalışarak anlatmaya çalıştığım kadarıyla Türkiye'nin sosyo ekonomik yapısına ve bugünkü sınıf mevzilenmesine ışık tutmaya çalıştım. Yalnız bir noktayı biraz açık bıraktım. O noktaya değinmek istiyorum.

O nokta da sosyo ekonomik yapıya aydınlık getirilmesi açısından önemli. Sosyo ekonomik yapının, temelinde üretici güçler, bunun üzerine üretim ilişkileri ve daha üstte de sosyal üst yapı olarak belirlendiğini söylemiştik. Türkiye'de üretici güçlere kısaca bakmakta

fayda var. Üretici güçleri genel olarak biliyorsunuz, günümüzde artık teknoloji ve insan olarak (bunun dışında şüphesiz çeşitli araç gerek, toprak, madenler v.s.re var. Bunlar artık etken faktör olmuyorlar günümüzde.) koymak mümkün. Türkiye'de insan üretici gücünün yeteri kadar gelişkin olduğu söylenemez. Özellikle kafa ve kol emeği ayırımı bir hayli belirgindir. Kafa emeği oldukça geri seviyededir. Bunun dışında teknoloji bütünüyle emperyalizme bağımlıdır. Onun icazet verdiği ölçüde Türkiye teknoloji açısından ilerleyebilmektedir. Bu çemberin kırılması ise, ancak ve ancak emperyalizme bağımlı teknolojiden kurtularak, (şüphesiz bu bağımsız bir teknoloji geliştirileceği anlamına gelmez, bugün dünyada üretici güçler özellikle sosyalist sistemin varlığıyla birlikte alabildiğine genişleme ufku göstermektedir.) teknolojiyi halk iktidarının çıkarları doğrultusunda ayarlamakla mümkündür. Bu ise, halk iktidarının görevidir.

Mülkiyet ilişkileri —ki üretim ilişkilerinin hukukî ifadesinden başka bir şey değildir diyor ona Marx—, açısından da, fazla birşey söylemeyi gerekli görmüyorum. Mülkiyet ilişkileri biliyoruz genel olarak kapitalist üretim ilişkileri, sonra da devlet kapitalizmi şeklinde çıkıyor ortaya.

Önemli denebilecek bir olgu olarak üst yapıya ve üst yapıda da özellikle siyasete değinmek istiyorum.

Bugün Türkiye içinde bulunduğumuz aşamada genellikle antifaşist - antiemperyalist mücadeleyi yürütüyor. Bu antifaşist - antiemperyalist mücadele bir yandan bağımsızlık mücadelesi, bir yandan da demokrasi mücadelesi. Açıkca biliyoruz ki Türkiye'de egemen güçlere karşı yürütülen mücadele bir demokrasi mücadelesi olduğu ölçüde bir bağımsızlık mücadelesi oluyor ve bağımsızlık mücadelesi geliştiği ölçüde de demokrasi mücadelesi şeklinde oluyor.

Demokrasi mücadelesinin eskiden tanımı anti feodal mücadele olarak verilirdi. Bugün bu tanım hemen hemen aşılmış vaziyette. Şüphesiz burjuva demokratik devrimin görevi feodal baskıya karşı demokrasinin gelişmesiydi. Ancak bugün Türkiye'de faşizm büyük ölçüde feodal baskının yerini almıştır. Faşizan baskılardan söz etmek mümkündür ve emperyalizmin desteğinde bunun tezgâhlandığını görmek bugün artık hepimizin görevidir. Zaten görüyoruz. O halde bugün demokrasi mücadelesi siyasi sahnede büyük ölçüde anti faşist mücadele olarak ortaya çıkmaktadır. Anti faşist mücadelenin ise, demokrasiden yana olan bütün toplum katlarında ve onların dayanışmasıyla yürütülmesinin gerektiği bilinen bir gerçektir. Bu teorik olarak da böyledir, dünya devrimci pratiğinde de defalarca tekrarlanmıştır.

Oysa bugün demokrasi mücadelesinin Türkiye'de ne kadar geri bir seviyede olduğunu açıkca görüyoruz. Daha bir kaç hafta önce bu-

nun somut örneklerini yaşadık. Türkiye'nin en uyanık kesimlerinden birisi olan öğretmenlerimiz, bir yandan kendi üzerlerindeki, bir yandan halkın üzerlerindeki baskı ve sömürüyü, özellikle baskıyı protesto etmek amacıyla toplantılar düzenlediler. O dönem içinde çeşitli gelişmeler oldu; sıkıyönetim şayiaları kulaktan kulağa dolaşmaya başladı v.s. ve bir iki provakasyon girişimleri oldu, bunlar her zaman olacak, devrimciler olarak bunlara alışmak zorundayız.

Bunun arkasından da Türkiye'nin antifaşist güçlerinden bazıları —ki bunlar gerçekten anti faşist tavır alanlar ve 12 Mart döneminde bir ölçüde antifaşist mücadeleye angaje olan kesimler—, hemen geri çekiliverdiler. Bunların geri çekilmesi sonucunda, demokrasi mücadelesinin birliği konusunda bir hayli zaafa mâruz kalan öğretmenlerin hareketi de akıllı bir davranışla ertelenmek zorunda kaldı.

Sosyal demokrasinin çekilmesi, sosyal demokrasiyi destekleyen birkaç sendikanın desteğini geri alması v.s., bütün bunlar bir takım güçlere, İçişleri Bakanına hotzot yapma imkânını verdi. Arkasından da sıkıyönetim söylentileri çıktı.

Şimdi birtakım teorilerin çıktığına şahit olabileceğiz: «İşte, en akıllı hareketi biz yaptık, biz desteğimizi çektik, desteğimizi çekince öğretmenler eylemlerini yapmadılar, yapmayınca da provekasyon ortadan kalktı, ortadan kalkınca da faşizm gelmedi!»

Aslında olan o değil. Aslında gayet açık. Kimsenin gücü bugün Türkiye'de şu veya bu şekilde açık veya kapalı bir faşizm rejimi yerleştirmeye yetmez. Bunun objektif şartları yok. Hakim sınıflar açısından yok! Dünyadaki devrim süreci açısından yok! Dünya devrim sürecinin etkisi altında olan, kapitalist metropoller açısından mümkün değil! Faşizm objektif şartları yok! Bu gayet açık.

Hakim sınıfların Türkiye'de faşizmi tezgâhlamaları için yeteri kadar malzeme vardı ve bu malzeme olduğu halde yapamadı! Gayet açık. Şu noktaya dikkatinizi çekerim. İç İşleri Bakanı, öğretmenleri toplantıları yapmamaları için açıkca tehdit etti, sizi kapatırım dedi. Oysa provakasyona ihtiyacı olsaydı, yapsınlar da ordan bakalım, malzeme çıkartalım derdi. Olmadı. Tam tersine geri çekildi. Korktuğunu gösterdi. Çünkü öğretmenlerimizin hareketini geniş bir emekçi halk kitlesi destekleyecek, birlikte hareket edeceklerdi. Bu birlikte hareket etme olgusu, ortamın demokratlaşmasını bir ölçüde olsa getirecekti. MC iktidarı, çekindiğini, geri çekildiğini, üstüne yürüyerek belli etti. Ben senin hareket yapmandan korkuyoıum arkadaş dedi. Yoksa ben burada faşizmi tezgâhlamak için malzeme arıyorum deseydi, çok daha başka tertiplere girerdi. Bunu açıkca görmek lâzım ve objektif şartları değerlendirmek lâzım. Şimdi burda, ortada ne olursa olsun faşizmin hotzotuna karşı boş bırakılmış bir meydan var. Bu meydanın

doldurulması ve demokratik eylemin sürdürülmesi gerekir. Bu işin bir yanı. Aslında bu işi özüyle incelemek ve bu konuda işçi sınıfını ve bütün demokrasiden yana olan güçleri uyarmak harekete geçirmek lâzım.

Şüphesiz ne halleder diyeceksiniz, yine ben kısaca değinmek istiyorum! Neden Türkiye'de demokrasi bu kadar güçsüz? Yahut demokrasiden yana olan güçler neden bir araya gelemiyor. Büyük kitleleri temsil ettikleri halde ve gerçekten faşizme karşı oldukları halde. Bunun da kökenini yine Türkiye toplumunda bulmak mümkün sanıyorum. Türkiye toplumu kısaca değinmek istediğim kadarıyla hiç bir önemli demokrasi mücadelesi geçirmemiş —1908 ve 1960'ı bir kenara bırakırsak— kitlelerin demokrasi mücadelesine hiç bir zaman angaje olmadığı, daha doğrusu burjuva demokrat bir hareketin burjuvazi tarafından hiç bir zaman götürülmediği bir ülke. Bunu söylemenin, malumu ilân etmenin ne anlamı var diyeceksiniz!

Çağımızda burjuvazinin devrimci barutu kalmamıştır. Burjuvazi bütünüyle tutucudur, bir kesimiyle de gericidir. Demokrasi mücadelesinin başını çekemez. Böylece işçi sınıfının ve onun örgütünün görevidir demokrasinin başını çekmek.

Dünyada bizim çizgimizde olan bizden geri olan, pek çok ülke vardır. Fakat bu ülkelerden pek çoğunda görüyoruz ki burjuvazinin başını çektiği bir demokrasi mücadelesi olmadığı halde işçi sınıfının başını çektiği demokrasinin ve sosyalizm mücadelesinin oluşumu güçlenmekte, serpilmekte, gelişmekte. Bizde ise bu bir sosyalist potansiyel olarak, bir demokratik potansiyel olarak, âtıl olarak durmakta, bir türlü örgütlenememekte, gelişememekte! Bunun nedenlerinden bir tanesi olarak ben şüphesiz hiç bir zaman Türkiye'deki demokrasi mücadelesinin başında kitleleri de yanına alıp, «laissez faire, laissez passer» ile hareketlenmiş serbest rekabetci bir burjuvazi olmadığı, görüşündeyim.

Ayrıca bunun dışında Türkiye toplumunun geçmişinden gelen bir takım hususlar da var ki, demokrasi mücadelesinin birliğini, güçlü örgütlenmesini aksatıyor. Ben bunu genellikle demin tefecilik konusunda söylediğim noktaya bağlayabiliyorum. O da şu. Türkiye toplumu uzunca diyebileceğimiz bir feodal yönetimden geçiyor ve bu feodal yönetim döneminde merkezi feodalite büyük ölçüde köylüyü ezmiş.

Ancak bu ezilmişliğin altında yatan bir başka neden de benim görebildiğim kadarıyla, Türkiye'de hiç bir zaman antik diyebileceğimiz —bizans dönemini bir kenara bırakırsak— antik diyebileceğimiz bir köleliğin olmadığı olgusu. Bunun yerine toplu kölelik diyebileceğimiz bir olgunun varlığı. Özellikle, bu Marx'ın ilkel komünal toplumun çözülüş biçimlerinde gösterdiği şekile, Türkiye toplumunun ilk dönemleri, Osmanlı ilk gelişim ve ondan öncesi dönemleri uygun düşüyor.

Marks ilkel komünel toplumun, bilirsiniz, başlıca üç çözülüş biçiminden bahseder. Asyatik, Antik ve Germanik biçimlerinden bahseder. Germanik biçim, daha sonra feodalitenin temellerini oluşturur, Antik biçim doğrudan köleliğin temellerini oluşturur, Asyatik çözülüş ise, toplu kölelik biçimine yol açar. Yani bu toplu kölelik biçiminde çeşitli üretim zorunlulukları icabı bir üst hakimler zümresi meydana gelir ve bu hakimler zümresi bütünüyle alt kesimi toplu kölelik halinde sömürür. Anadolu'nun, hepimizin görebildiği kadarıyla, binlerce yıldan beri Osmanlı feodalitesine gelene değin, bu şekilde bir evrimleşmeden geçmiş olması, bu toplumda kişilerin genel olarak demokratik örgütlenmesini engelleyen başta gelen unsurlardan birisi olarak geliyor bana. Bu noktayı, vurgulamak neyi çözümler? Şunu : Ülkemizin demokratlaşması görevinde, işçi sınıfına ve onun siyasi hareketine çok ağır sorumluluk ve yük düşmektedir. Burjuvazinin demokrasi mücadelesinde öncülüğü bir yana, çağımızda bu mücadeleye katılması dahi kuşkuludur. Ülkemizde ise buna ilâveten, demokrasi mücadelesi geleneğinin köklü olmaması, serbest rekabetten geçmemiş burjuvazinin demokratlığının göstermelik oluşu, demokrasi mücadelesinde de işçi sınıfı önderliğini zorunlu kılıyor.

Bu açıdan önümüzdeki kısa dönemde, faşizmin geriletilmesi gerekmektedir. Demokrasinin adım adım mutlaka kazanılması ve yerleştirilmesi gerekmektedir. Bu ise, önümüzdeki dönemde halkımızın örgütlü mücadelesinin birliğinden geçer. Bunu yapmayacak olursa, halkımızın örgütlü mücadelesinin birliğini başlangıçta işçi sınıfının örgütlü birliğini ve bunun arkasından (tabii bunları birbirini arkalayacak şekilde söylemiyorum. Görev olarak ele alıyorum. Bunlar birlikte oluşturulacak şeylerdir.) faşizme karşı güçbirliğini ve giderek halk cephesini oluşturmak, önümüzde duran en önemli görevdir. Önümüzdeki dönemde şu veya bu şekilde açmaza girecek olan ekonomiyi, ne MC —çünkü MC alabildiğine açmaza girmiştir. Bu açmazdan Türkiye hakim sınıf ve zümreleri, sosyal demokrasi ile kurtulmak istemektedirler ve bir ölçüde bunun tezgâhları yapılmaktadır. Bu gerçekleşme ihtimali büyük olan bir alternatiftir— ne de sosyaldemokrasi kurtaramayacaktır. Türkiye emekçi halkına, kısa sürede, bu hakim sınıf ve zümrelerin karşı karşıya gelecekleri açmazda kendilerini örgütlü olarak kurtarmak görevi düşmektedir. Aksi halde yeniden güçlenen emekçi halk hareketi, aynı dağınıklığını, geçmişteki ve günümüzdeki dağınıklığını muhafaza edecek olursa, bir daha sağ alternatiflerin seçim sandığı yolundan iktidarı kolay olmayacağına göre, en sağ olan faşizmin gelip oturması için elverişli şartlar yaratılmış olur. Önümüzdeki görevin demokrasi mücadelesini yürütecek örgütlenme görevimiz olduğunu unutmamamız gerekir. Önümüzdeki görev, bütün demokrasiden yana güçlerin her türlü tereddüt, duraksama,

şüphecilik v.s.yi üstlerinden atarak mücadeleyi birlikte yürütmelerini ve güçlü bir demokrasi mücadelesi vermelerini gerektirir.

Sözlerime son verirken, beni dinlediğiniz için hepinize tekrar teşekkür ederim.

NOT : Konuşma metnini kendisinden aldığımız Ahmet Kaçmaz, metnin sonuna birkaç noktaya değinen bir açıklama konmasını istemiştir. Bu açıklamayı aynen yayınlıyoruz.

İLKE

«Dikkat edilirse, konuşmamda üzerine bastığım bir nokta var... O da, Partimizin önümüzdeki 1. Büyük Kongresi'ne getireceğimiz yeni program taslağı çalışmalarının sürdüğü, konuşmamın bu çalışmalarda geliştirilen görüşlerden kaynaklandığı idi. Bu bakımdan henüz son şeklini almamış bu çalışmanın getirebileceği bazı mahzurlara dikkati çekmek istemiştim. Daha sonra, konuşma metnini gözden geçirince, bu iki noktanın, yeterince açık olmadığı için tereddüt yaratabileceğini düşündüm. Bu noktalara kısaca değinmeyi yerinde görüyorum. Bunlardan bir tanesi, toplumumuzun 1920'lerden bu yana gelişimi için kullandığım **Tekelci Devlet Kapitalizmi** deyimi... Bilindiği gibi bu deyim, genellikle emperyalist metropollerin günümüzdeki sosyo-ekonomik yapısını nitelemek için kullanılıyor. Yani belirli bir tarihsel süreçten geçmiş olmayı ifade ediyor. Oysa ülkemizin böylesi bir tarihsel süreçten geçmediğini biliyoruz. Bu bakımdan bir kavram kargaşasına yer vermemek için bu deyimi kullanırken, bundan neyin kastedildiğini açıkça belirtmek ve benzerliklerin ve farklılıkların altını iyice çizerek, temel yapısal niteliklere değgin böylesi deyimlerin sembolleştirilmesinin doğru olup olmayacağına karar verilmelidir. Bu açıdan ülkemiz için «Tekelci Devlet Kapitalizmi» deyimi, daha henüz detaylı bir bilimsel çalışmaya ve tartışmaya açıktır.

Tereddüt uyandıracak bir başka nokta, «basit yeniden üretim» vurgulamasıdır. Bilindiği gibi basit yeniden üretim, piyasa için meta üretiminin hiçbir zaman esas olmadığı, kapitalizm öncesi üretim tarzlarının ortak karakteridir. Bu açıdan 1920'lerin Türkiyesinde dahi, ekonominin bir sistem olarak basit yeniden üretime dayandığını iddia etmek mümkün değildir. Konuşmamda 1950'den önceki dönemde, kapitalizmin nasıl bir hayli yavaş geliştiğini gözler batırmak amacıyla, bu nokta fazlaca vurgulanmıştır. Konuşmamın pekçok yerinde de devamlı belirttiğim gibi, Türkiye'de kapitalzm 1950'de başlamış değldir. Kurtuluş savaşından bu yana, kapitalizm öncesi kalıntıların oranı ne olur-

sa olsun, Türkiye hiç değilse gelişme dinamiği açısından kapitalist bir ülke olmuştur.

Bir başka nokta daha, Türkiye'deki demokrasi geleneğinin zayıflığı ile ilgili görüşlerimdir. Bu nokta, konuşmamdaki kadar kısa tutulabilecek bir mesele değildir. Türkiye topraklarının binlerce yıllık geçmişine uzanmaktadır, sabırlı ve titiz bir bilimsel çalışmaya ihtiyaç gösterir. Yoksa, geçerken kullanılmış «toplumsal kölelik» terimi, «feodalite miydi, asyatik miydi?» kısır tartışmasına yol açabilir. Aydın gevezeliğinden ileri gitmeyecek böylesi tartışmalar yerine, Türkiye toplumunun kapitalizm öncesindeki geçmişini, işçi sınıfı biliminin kılavuzluğundan ve öğretmenlerinin ışık tuttuğu yoldan ayrılmadan bilimsel çalışmalar yapmak, demokrasi mücadelemizin güçlerini ve perspektifini yerli yerine oturtmamız açısından ihmal edilmeyecek bir görevdir.»

«Beynelmilel Komünizm» Neyi İster ?

Mehmet GÜVEN

Burjuva riyakârlığının doğal bir yansımasıdır: Burjuvazi halkı ezer, buna karşılık yavuz hırsız misali kendisini mağdur gösterir. Burjuvazi işçinin üzerine polisi saldırtır, işçiler ihtilal provası yapıyorlar diye feryat koparır. Burjuvazi kiralık cani çetelerini işçilerin, öğrencilerin, öğretmenlerin üzerine salar, sonra da «kızıl anarşistler milliyetçi-ülkücü vatan evlatlarına saldırdı» diye yaygarayı basar. Kendisi sınıf diktatoryasının dik âlâsını kurmuştur, ama kanunlarında «bir sosyal sınıfın diğer sosyal sınıf üzerinde tahakkümünü tesis» etmek isteyenlere 15 yıla kadar hapis cezası ister.

Son zamanlarda doğrudan doğruya yabancı ve yerli emperyalist-faşist gizli servisler tarafından düzenlenen, faşist saldırıların iyice yoğunlaşması, sokak ortasında devrimci gençleri öldürmesi üzerine kitlelerin faşizme laneti de yükselince Demirel ve hempaları «Beynelmilel Komünizm» çığlıkları atmaya başladılar.

Bu konuda demeç veren AP, CGP ve MHP genel başkanlarına bakılırsa, bizzat kendilerinin hizmet ettikleri emperyalist ve faşist mihraklarca tertiplenen ve Türkeş komandolarının başrolünü oynadıkları bu olayları yaratanlar *«beynelmilel komünizm»* dir.

En ilkel anti-komünizm edebiyatından medet umacak kadar aciz, gerici egemen güçlera olayların yaratıcısı olan faşist çevreleri ve faşizmi kitlelerin gözünde güya temize çıkarmak için «beynelmilel komünizm» edebiyatını iyice yoğunlaştırmışlardır.

Kitapları ve gazeteleri karıştırarak Demirel'in «beynelmilel komünizm» dediği şeyin gerçekte ne olduğunu, neyi yapmak istediğini tespit etmek istedik. Ve şu sonuçlara vardık:

● Birincisi, komünizmin beynelmilel olmayanı yoktur. Komünizm ilk manifesto'sunda bütün ülkelerin işçilerini birleşmeğe çağırarak yola çıkmıştır. Yani komünizmin en büyük vasfı beynelmilelciliktir.

Bu nedenle AP genel başkanının komünizm teriminin başına «beynelmilel» kelimesini getirmesi fuzulîdir. Her kim kı beynelmilelci değildir, o kimse komünist de değildir.

Beynelmilel olmayan «komünizm» iddiasını sürdürenler yokmudur? Şüphesiz ki vardır. Bunların başında Maocular gelmektedir. Ama anti-beynelmilelci ve şoven-milliyetçi oldukları için bu siyasî çizgi komünizm değil Maoizm'dir. Komünistlerle Maoistler karşılıklı sınıf düşmanıdırlar. Çünkü Maoistler, komünizmin değil, emperyalizmin yanındadırlar.

Komünizmin bilimi ve doğası gereği başına beynelmilel sıfatını takmak zait ise de AP genel başkanı bu terimi kullandığı için, bu etüdümüzde biz de öyle kullanacağız.

● İkinci olarak şu hususu tesbit ettik: Beynelmilel komünizm, sınıf mücadelelerini tarihin motoru kabul eder. Dünyada sınıfların ve sınıf farklılıklarının kalkmasını ister, ama bunu «imtiyazsız, sınıfsız kaynaşmış bir kitleyiz» şeklindeki 10 uncu Yıl Marşı ile yapmaz, sınıfların ve sınıf farklılıklarının giderilmesi için önce proletaryanın iktidara gelerek üretim araçlarının kollektif mülkiyetini kurmasını öngörür.

● Üçüncü olarak şu hususu hatırlatmalıyız: Beynelmilel komünizm tüm evrenin madde olduğunu, toplumsal ilişkileri belirleyen şeyin de ekonomik altyapı olduğunu söyler.

● Dördüncü olarak bugün beynelmilel komünizmin uluslararası sloganı Barış, Ulusal Kurtuluş, Sosyal İlerleme, Demokrasi ve Sosyalizm'dir.

Uluslararası komünist ve işçi hareketinin vardığı bu aşamada kullanılan bu slogan beynelmilel komünizmin temel prensiplerinin günümüzdeki gereğidir.

Beynelmilel komünizm, «emperyalizm ve tüm gericiliğe karşı verilen topyekün mücadeleyi dünya sosyalist sistemi, uluslararası proletarya hareketi ve milli bağımsızlık mücadeleleri teşkil etmektedir» der. Ve «uluslararası komünist ve isci hareketinin ve dünyadaki topyekün anti-emperyalist hareketin tayin edici unsurunun, öncü gücünün dünya sosyalist sistemi olduğunu» belirtir.

● Gene kitaplardan ve politik tavırlardan öğrendiğimiz kadarıyla beynelmilel komünizm, ile terörizm apayrı şeylerdir. Beynelmilel komünizm, terörist akımlara dünyanın her yanında karşı çıkmıştır. Birinci Enternasyonal de Bakuninci anarşistlerle karşı beynelmilel komünizm mücadele etmiştir.

1900'ler Rusyası'nda SR adını alan terörist partiye karşı beynelmilel komünizm mücadele etmiştir. Bu parti daha sonra burjuvazinin Kerenski kabinesine (koalisyona) katılmış, Bolşevik iktidarı kurulduktan sonra ise emperyalizmle birlikte yeni rejime karşı iç savaş başlatmış, Denikin ve Vrangel ordularının saflarında dövüşmüştür.

İki dünya savaşı arasında, Troçkistlerin ve anarşistlerin kışkırttığı terör eylemlerine gene herkesten önce beynelmilel komünizm karşı çıkmıştır.

İspanya'da 1930'larda beynelmilel komünizmin yenilgisinde anarşist ve teröristlerin küçümsenmeyecek payı olmuştur.

Allende Şili'sinde terörizme karşı herkesten önce beynelmilel komünizm mücadele vermiştir. Günümüzde ise beynelmilel komünizm Latin Amrika'dan, Orta Doğu'ya kadar her yandaki terörist-anarşist hareketleri en şiddetli biçimde reddetmektedir. Buna karşılık anarşizmin günümüzdeki teorisyenliğini ise Marcuse vb. gibi emperyalist ajanları yapmaktadır.

Türkiye'de de gerek 12 Mart öncesinde gerekse günümüzdeki terörizme karşı gene beynelmilel komünizm direnmektedir. Ve faşist saldırıları düzenleyerek,

yurtsever gençleri terörizme iten, okul sınırları içine hapsederek, kitlelerden koparmağa çalışan Demirel'ler, Türkeş'ler, Feyzioğlu'lar, terörizmin ve anarşizmin en çok beynelmilel komünizme zarar verdiğini, burjuvazinin ise tedhişi kışkırtmakta fayda umduğunu çok iyi bilirler.

- Gene okuduğumuz kadarıyla beynelmilel komünizm, terörizmi «bireyci ve kitlelerden kopuk» bulduğu için reddeder. Sadece ve sadece kitlelere inanır. Kitlelerin bilim klavuzluğundaki (bilimsel sosyalizmin rehberliğindeki) örgütlü, disiplinli ve akıllı mücadelesi ile iktidara gelmek ister.

- Kitaplardan ve gazetelerden okuduğumuz kadarıyla beynelmilel komünizm bugün Türkiye ile ilgili stratejisini, dünyadaki «Barış, Ulusal Kurtuluş, Sosyal İlerleme, Demokrasi ve Sosyalizm parçası olarak görmektedir. Bu nedenle Türkiye'nin toplumsal ilerlemesine yardımcı olmak için Sovyetler Birliği, Bulgaristan gibi ülkeler, ağır sanayi üniteleri kurmak için Türkiye'ye yardımda bulunmaktadırlar. MC iktidarının başı, yakında Bulgaristan ve Romanya'ya gitmiş, Sovyetler Birliği Başbakanı Kossigin Aralık sonunda, Çekoslovakya Başbakanı Strougal da Ocak başında Türkiye'ye gelmiştir.

Ayrıca «Beynelmilel komünizm» elbette bütün dünyada proletarya iktidarının kurulacağına inanır ve topyekün dünya devrimci sürecinin gelişmesine, emperyalizmin ve kapitalist sistemin sonunun çabuklaşmasına öncülük eder, ama beynelmilel komünizm başka ülkelere devrim ihraç etmez. Ayrıca farklı rejimlerle «barış içinde birlikte yaşama» prensibi beynelmilel komünizmin ilkesidir.

Türkiye'nin de imza koyduğu Helsinki'deki Avrupa Güvenliği ve İşbirliği Konferansı'nın nihai belgesinin öncü adımlarını Demirel'in «Beynelmilel Komünizm» dediği güçler atmıştır. Orada yazılı olan ilkeler, beynelmilel komünizmin III. Enternasyonal'den bu yana savunduğu prensiplerdir. Nitekim, kapitalist ülkeler bu metni kendi ülkelerinde yayınlamayıp geçiştirirlerken, beynelmilel komünizm'e bağlı olan ülkeler bu tarihi belgeyi tam metin halinde yüzmilyonlarca adet olarak gazetelerde yayınlamışlar, broşürler halinde halklara dağıtmışlardır.

Şu halde Beynelmilel Komünizm, Türkiye'nin iç-işlerine müdahele etmez. Bir ülkede devrimin o ülke emekçilerinin, kitlelerinin kendi eseri olacağı prensibi devrimin ithal edilemeyeceği ilkesi Beynelmilel Komünizmin ilkesidir. Beynelmilel Komünizm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de terör (tedhiş) olaylarına karşıdır.

TEDHİŞİ KIŞKIRTAN FAŞİSTLERDİR

Buna karşılık terörizmi, şiddet eylemlerini teşvik eden kimlerdir? Bunun açık delilini MHP Genel başkanı Türkeş'in şu sözlerinde görmekteyiz:

«Gençlerin elinde tabanca olabilir. Biz silah sevgisine sahip bir milletiz. Hangimizde silah yok ki? Ülkücüler baba yadigârı silahla yakalanırken, solcu anarşistler makinalı tüfeklerle yakayı ele veriyorlar... Ülkücülerde çıksa çıksa tabanca çıkıyor. Ama solcu militanların üzerinde bomba, molotof kokteyli, dinamit lokumu, çeşitli cinste mermiler, ağır makinalı silahlar ele geçiriliyor. Bunlar uluslararası komonizmin yurda gizli olarak soktuğu silahlardır. Ülkücü ihtiyaç duyarsa milli silahını kullanır. Çoğu Karadeniz yapısı veya Makina Kimya ruhsatlı silahlardır bunlar. Komonistlerin elindeki gibi Çekoslovak veya Kızıl Çin yapısı değildir» (Günaydın, 19.12.1975)

Ve gazetecinin «gençlerimizi silahtan arındırmayı düşünmüyor musunuz?» şeklindeki sorusunu, MHP başbuğu olumsuz bir şekilde cevaplandırıyor:

«Öyle ama karşı taraf rahat durmuyor ki. Kelebek avcısı mübarekler, takır takır adam vuruyorlar hergün. Ülkücü gençleri hedef tahtası haline getiriyorlar. Onlar öyle yapmasa bizimkiler ihtiyaç duyarlar mı silaha. Meşru müdafaa diye birşey vardır. Seni vurmak isteyeni, kendini korumak amacıyla

sen vurmak zorunda kalabilirsin. Şimdi mevcut durum böyle. (...) Birkaç yıl öncesine kadar ülkücü gençler var mıydı ortada? Ama Komonist militanlar ülkede cirit atmaya, rejimi dinamitlemeye başlayınca haliyle teşkilatlandılar. Ülkücülerden korkmasın hiç kimse, hepsi vatanperver şuurlu gençlerdir.»

Evet, sokak ortasında, otobüs bekleyen devrimci ve yurtsever gençlerin kurşunlanmasını, ilerici öğrencilerin üniversiteden, liselere, öğretmen okullarına kadar mektebe ve yurtlara sokulmasını zorbalıkla önleyenl «ülkücü gençleri» yani kiralık cani çetelerini, başbuğları meşru müdafa halinde göstererek, daha da silahlanmaya teşvik ediyor.

Ve gazeteci şunları soruyor Türkeş'e:

«Ama adam dövüyorlarmış komandolarınız. Yurtları basıp kendilerinden olmayan gençleri tehdit ediyorlarmış. Hatta bu yüzden okula gidemeyen, yurtlarda yatmaktansa, sokaklarda sabahlamayı tercih eden öğrenciler varmış...»

İşte Türkeş'in cevabı:

«Durup dururken kimse kimseye birşey yapmaz. Ülkücülerin mücadelesi kendi halindeki öğrencilerle değil, komonist militanlarladır...»

İşte başbuğları açıkça ve pervasızca söylüyor. Biz komünist bildiklerimize saldırırız. Yurtlara sokmayız, okula sokmayız diye... Komandoların saldırısına hedef olmamak için tek yol var komünist olmamak veya komandolarca komünist sayılmamak...

Ve gazetecinin komando kampları hakkındaki sorusunu da şöyle cevaplandırıyor Türkeş:

Gazeteci: «Çeşitli yerlerde gizli kamplarınız varmış. Buralarda askeri eğitim yaptırdığınız söyleniyor, ne dersiniz?»

Türkeş: «Bu iddialar da yanlıştır. Bizim hiçbir teşkilatımızda askeri veya benzeri eğitim yapılmaz. (...) Bizim zaman zaman gençlik, kültür, dinlenme kamplarımız olmuştur. Tatillerde gençlerimizin dinlenmeleri, *spor yapmaları*, ders çalışmaları ve fikren gelişmelerini sağlamak için böyle kamplar açmıştık...»

Herkes hatırlayacaktır ki, Türkeş'in bahsettiği o kamplarda MHP'nin o sıralarda merkez yöneticisi olup, sonradan ölen eski 14'lerden faşist emekli subay Dündar Taşer'in nezaretinde askeri eğitim yaptırılmaktaydı. Bunu belgeleyen fotoğraflar bile yayınlanmıştı gazetelerde. Ayrıca ülkücü komandolar için en hafif sporun «judo, karate, taekwando» olduğunu anlamak için faşist örgütlerin giriş kapılarında asılı duran judo-karate-taekwando kurs ilanlarına bir göz atmak yeterlidir.

Demek ki, Türkiye'de anarşiyi, tedhişi Beynelmilel Komünizm değil, ABD'ye ve yerli tekelci sermayenin en gerici, en kanlı kesimlerine bağlı olan açık-gizli örgütler kışkırtmaktadır. Ve nitekim de bu olaylar o gerici güçlerin ekmeğine yağ sürmektedir, Beynelmilel Komünizmin değil...

Ama bütün faşistler, bütün gericiler gibi bu güçler ikiyüzlüce, riyakarca kendilerini mağdur ve masum gösterme gayretindedirler.

Artık milyonlarca insanın bildiği gerçeği ters yüz ederek, yani saldırıların tamamen faşistlerden geldiğini tahrif ederek ve tertipleri kendilerinin yaptığını gizlemeğe çalışıp, suçu Beynelmilel Komünizmin üzerine yıkarak, on milyonlarca insanın gözünün içine baka baka hayasızca yalan söylemektedirler.

ECEVİT DE «BEYNELMİLEL KOMÜNİZM» EDEBİYATINDAN PAYINI ALDI

Gericilerin Mc Charty'ciliği ve «beynelmilel komünizm» çığırtkanlığı o raddeye varmıştır ki, AET emperyalizmi ile daha yakın ilişkiler kurmak isteyen Ecevit bile bu furyadan nasibini almıştır.

İşte AP genel sekreter yardımcısı, müseccel anti-komünist ve azılı Mc Charty'ci-milliyetçi *İhsan Ataöv* bu konuda şunları söylüyor:

«Sosyalist Enternasyonal'e katılma kararını, CHP'nin kendisini Komünist Partisi olarak ilanının meri kanunlar muvacehesinde gizli olarak ilanı sayarım. kanunlarımız komünizmi yasaklamıştır. CHP bütün demeçleriyle komünistlerin arzuladığı hedefe sistemli bir şekilde yönelme imkanı sağlayan bir çalışma içerisindedir. Bu Sosyalist Enternasyonal'e katılma kararı, CHP için hedefe gitmekte daha belirgin ve cesur bir karar olarak kabul edilmelidir. Bu karardan Türkiye'deki komünistlerin ve *beynelmilel komünizmin* sevineceğini ve Türk milliyetçiliği için üzücü bir karar olduğunu kabul ediyorum...

....

Bu girişim sonunda enternasyonale katılma ile CHP'nin Türk siyasi hayatında yapmakta olduğu bölücü, yıkıcı, tahrik edici etkileri daha çok şiddet ve açıklıkla devam edeceğini kabul ediyor, bir yandan da CHP'nin düşen maskesi karşısında ona hâlâ inanan ve onun memleketisolagötüreceğini kabullenen idealistler, memleketseverler, vatansever CHP'li ve sempatizanlarının uyanacağını, bu yönüyle de memlekete fayda getireceğin inanıyorum.

....

Partiler devlet içinde devlet değildirler. *Beynelmilel komünizme* bağlı partilerle, teokratik devlet kurma hevesinde olan partiler başka türlü olabilir. Ben Türk milliyetçilerinin kurduğu bir partinin mümessili olarak dış ülkelerdeki partilerle anlaşma ve birlik kurmaya kesin olarak karşıyım.» (Ayrıntılı Haber, 24.12.1975)

Görüldüğü gibi MC partiler topluluğu içinde son zamanlarda bir «beynelmilel komünizm» histerisi başlamıştır. Her ağzını açan — teşbihte hata olmazsa — psikiatri ve biyoloji bilimindeki ünlü deyimle Pavlov'un köpeği gibi «beynelmilel komünizm» diye Mc Charty çığlıkları atmaktadır.

Ve bu furyadan CHP genel başkanı da nasiplendirilmiş, CHP'nin son kararıyla parti, AP genel sekreter yardımcısı tarafından gizli bir Komünist Partisi ilan edilmiştir. Eğer yakında DGM savcıları bunu ihbar sayıp, CHP'nin Sosyalist Enternasyonale katılmasını Beynelmilel Komünizmin gereği sayarak CHP Merkez Yönetimi hakkında 141'den hatta 146'dan dava açarsa hiç şaşmamak gerekir.

Bütün bu olgular yerli hakim sınıfların ve genel olarak burjuvazinin fikir fukaralığını, politik aczini, Makyavelizmini göstermekten başka hiçbir tarihsel değeri olmayan olgulardır.

Dünya, emperyalizme, faşizme ve gericiliğe karşı demokrasiden, özgürlükten, sosyalizmden yana gelişmekte, can çekişenin yanında, yeni olan, güç olan güçlenmekte ve ilerlemektedir.

FAŞİST GÜÇLERİN SIKIYÖNETİM PLÂNI NİÇİN SUYA DÜŞTÜ

Refik EVREN

Emekçi halkımıza karşı ardı arkası gelmeyen kanlı saldırılarını sürdüren kiralık katil çetelerinin provokasyonları son zamanlarda büsbütün yoğunlaşmıştır. Arkasından da «anarşi hortladı», «son bağımsız Türk devleti elden gidiyor» çığlıkları altında sıkıyönetim söylentileri ve önerileri tezgahlanmaya başlandı. Saldırıların faşist çetelerden geldiği herkesçe bilindiği halde olayları «beynelmilel komünizm» in düzenlediği ileri sürüldü.

10 saati aşkın Milli Güvenlik Kurulu toplantısı yapıldı. Ayrıca Anayasa'da yeri olmayan özel toplantılar yapılarak, «Devlet Brifing'i» diye gene yasal dayanağı bulunmayan adlar takıldı.

Egemen faşist güçlerin niyeti açıktı. «Anarşi» yaygaraları altında yeni bir sıkı yöntem tezgahlanmak isteniyordu. Fakat Türkiye'nin dış ve iç koşulları, demokratik halk hareketinin gücü karşısında egemen gerici çevreler, sıkıyönetim ilan etmek cesaretini kendilerinde bulamadılar.

İlan edilmek istenen sıkıyönetimin işlevi açıktı. Herşeyden önce işçi sınıfının üzerinde baskılar yoğunlaştırılacak, grevler, direnişler kanunsuzca önlenecek, toplu sözleşmelerde sıkıyönetim subayları «arabuluculuk» (!) yapacak, sonuç olarak artı değer oranının yüksek tutulmasına veya daha da yükseltilmesine çalışılacaktı. Egemen tekelci burjuvazi bu krizli döneminde bu sayede daha ucuz işgücü ile işçi sınıfının alın terinden milyonlarca liralık ek sömürü imkanı sağlayacaktı.

Tekelci sermayenin *kısa vadede* sıkıyönetimden en büyük çıkarı bu ekonomik avantaj olacaktı. Gerek 12 Mart sıkıyönetimleri gerekse Kıbrıs olayları sırasında ilan edilip, 1 yıl sürdürülen sıkıyönetim idaresinin sürekli grev yasakları yıllar boyu burjuvaziye ek tatlı kârlar getirmişti.

Bilindiği gibi halkımız son dört buçuk yılın üç buçuk yılını sıkıyönetim altında geçirmişti. Ve burjuvazi sıkıyönetim altında işçi sınıfının ekonomik mücadelesini bastırarak milyonlarca liralık ekstra vurgunlara fazlasıyla alışmıştı.

Burjuvazinin yeni sıkıyönetim planından kısa vadede sağlayacağı bu ekonomik çıkar dışında, sıkıyönetim sayesinde işçi sınıfımızın ve tüm emekçi halkımızın siyasi ve demokratik mücadelesini de sindirmeyi amaçlıyordu. Gerçi bu sı-

kıyönetim, 12 Mart dönemindeki aşırı faşist uygulamalara başvuracak gücü kendisinde bulamayacaktı ama, sıkıyönetimin, mevcut baskı mekanizmasını güçlendirecek ek bir araç olarak kullanılacağı açıktı. Nitekim, en son sıkıyönetim uygulaması grevleri yasaklamanın yanısıra miting ve kapalı salon toplantılarını da yasaklamıştı. Örneğin TSİP'in, Viranşehir katliâmıyla ilgili olarak, sonradn da TÖB-DER'e karşı saldırıları protesto etmek ve ayrıca 1 Mayıs'ı kutlamak için düzenlediği mitingler sıkıyönetimce yasaklandı. Aynı yasak 15-16 Haziran Büyük İşçi Direnişi'nin 5. inci, TSİP'in kuruluşunun 1 inci yıldönümü için hazırlanan açıkhava toplantısına da uygulandı. Gene sıkıyönetim, giderayak TSİP Genel Sekreterini, KİTLE ve GERÇEK gazetelerinin sorumlularını da tutuklamıştı. Yeni sıkıyönetime, bu uygulamaların fersah fersah ötesinde bir baskı işlevi verilecekti. Fakat faşistlerin sıkıyönetim çığlıkları sonuç vermedi, bizzat MC partiler topluluğu bu konuda anlaşamadı ve sıkıyönetim ilan edemedi. Buna rağmen faşist egemen çevrelerin bu amaçtan vazgeçtiğini sanmak yanlıştır.

Sıkıyönetimin ilan edilememesinde hangi faktörler rol oynamıştır.

- Bunlardan birincisi, hiç şüphesiz, emekçi halkın yüksek demokratik potansiyeli olmuştur. Gerek işçi sınıfı, gerekse tüm diğer ilerici güçler 1 yıldır ve özellikle MC iktidarı geldikten sonra yurt çapında yoğun bir anti-faşist kampanya sürdürmüşler, yoğun bir ajitasyon-propaganda yapmışlar, kitle gösterileri, kalabalık toplantılarla, yaygın yayınlarla anti-faşist uynışı hızlandırıp, demokratik mücadeleyi yurt çapına yaymışlardır.

Böylece, örneğin bir yıl önceki Türkiye halkının anti-faşist bilinciyle bugünkü yaygın ve yoğun anti-faşist nefreti arasında çok önemli bir fark vardır.

Gerici egemen çevreler, işte bugünkü güçler çerçevesinde sıkıyönetimi ilândan çekinmişler, kendi aralarında bölünmüşlerdir. Örneğin MC partilerinden MSP sıkıyönetime karşı çıkmak zorunda kalmıştır.

- Dış konjonktür açısından, detantın kazandığı etkinlik de yerli egemen güçlerin faşist özlemlerini gemleyen önemli bir faktördür. MC hükümeti felsefesine aykırı ilkeler taşıyan Avrupa Güvenliği ve İşbirliği Konferansı Nihai Belgesi'ne imza atmak zorunda kalmış, Başbakan Demirel Romanya ve Bulgaristan'a gitmiş, SSCB ve Çekoslovakya başbakanlarını Türkiye'ye davet etmiştir.

Maocu provokatörlerin ve «keskin devrimci» geçinen goşistlerin bir türlü anlayamadıkları, kabullenmek istemedikleri detant, Türkiye'yi de giderek artan ölçüde etkilemektedir. Şayet A. Türkeş'in ve T. Feyzioğlu'nun başbakan yardımcısı olduğu bir iktidar, azılı faşistlere rağmen faşist tırmanışını arttıramıyorsa, bunun birinci nedeni emekçi halk hareketimizin gücüdür, ama bunu bütünleyen diğer faktör, uluslararası konjonktürdür. Ve bu dış konjonktür elbette detant dışında düşünülemez.

- Yerli egemen güçlerin çekindiği diğer dış politika faktörü Kıbrıs'dır. Adanı % 40'ını işgal altında bulunduran ve Birleşmiş Milletler'de kendisine, kendinden başka oy verecek tek bir ülke dahi bulamayan Türkiye, sıkıyönetim ilanı halinde dünyada daha büyük bir tepki göreceğini kavramıştır. Nitekim MC yetkililerinden bazıları sıkıyönetimin Yunanistan'a (Yunanistan burjuvazisi demek istiyor) yarayacağını itiraf etmişlerdir.

Bu durum da dünya sosyalist sisteminin, uluslararası işçi sınıfı hareketinin ve ulusal bağımsızlık mücadelelerinin, kısacası tüm dünya halklarının topyekün anti-emperyalist mücadelesinin yükselen başarılarının bir türevidir.

Kıbrıs halkının kendi kaderini tayin hakkına saygı göstermeyen Türkiye burjuvazisi, tüm sosyalist sistemi, tüm üçüncü dünya ülkelerini ve liberal rejimli tüm batı ülkelerini karşısında bulmuş, en gerici ve faşist rejimler bile Türkiye'nin işgaline karşı çıkmak zorunda kalmıştır.

Demk ki, dünya halklarının topyekün anti-emperyalist, anti-faşist tepkileri

Türkiye üzerinde büyük etki yapmıştır, ve Kıbrıs konusunda açmazda olan yerli egemen sınıflar sıkıyönetimi ilan ederlerse dünyada daha büyük tepkiyle karşılaşacaklarını anlamışlar ve bunu da açıkça belirtmişlerdir. Yani Türkiye halkının direkt olarak etkili anti-faşist mücadelesinin (esas faktörün), yanısıra dünya halkalarının demokratik tavrı endirekt yoldan sıkıyönetim meselesinde etki gösetren bir etken olmuştur.

● Başta Türkiye işçi sınıfının ve tüm emekçi halkının sıkıyönetimi önleyen *tayin edici* faktör olması, ikincil olarak dünya halklarının demokratik mücadelesinin dolaylı etkilerinden başka, gene bu mücadelelerin bir sonucu olan egemen güçler arasındaki çıkar çatışması da sıkıyönetim meselesinde etkili olmuştur.

● Yerli tekelci burjuvazinin bir kesiminin AET tercihi açıktır ve bu kesim şimdilik CHP'yi desteklem taktiğini gütmektedir.

AET burjuvazisi ise genel olarak sosyal demokratik, liberal ve reformist eğilimdedir. AET burjuvazisinin bu liberal politikası, herşeyden önce Avrupa işçi sınıfının köklü demokratik mücadelesinin ve II. Dünya Savaşı'nda Avrupa halklarının anti-faşist direnişinin bir sonucudur. Avrupa işçi sınıfı, Avrupa toplumunu demokratikleştirmiştir ve Avrupa tekelci burjuvazisi faşist rejimleri açıkça destekleyemek hale gelmiştir.

Ayrıca en saldırgan ve en kanlı ABD emperyalizmine dünya halkalarının, Avrupa halklarının duyduğu nefret nedeniyle, Avrupa finans kapitali barışcıl gözükerek ,faşizme karşı çıkarak azgelişmiş ülkelerde sempati toplamak ve bu yoldan yeni pazarlar, yatırıp alanları bulmak çabası içindedir.

Demek ki AET emperylizminin bugünkü burjuva demokrat tutumu kendi isteği ve niteliğinin sonucu değil, Avrupa işçi sınıfının ve tüm dünya halklarının karşısındaki bir gerilemesidir.

Gene AET burjuvazisi ABD'den daha güçsüz olduğu için dünya sosyalist sistemiyle daha yakın ilişkiler kurmak, sosyalist sistemin üstünlüğünü daha belirgince kabul etmek zorunda kalmıştır. Bu nedenlerle AET burjuvazisi, Türkiye'de açık faşist bir rejim değil, kısıtlı bir burjuva demokrat rejimden yanadır. Bu gerçek 12 Mart döneminde görülmüştür. AET bugün CHP ile ilişkilerini güçlendirmektedir. AET ile yeni imkanlar yaratmak isteyen belli yerli finanse grupları da ister istemez CHP'ye meyletmektedirler. Özellikle Ecevit'in son Baltık gezisinde topladığı sansasyondan sonra, önümüzdeki aylarda yerli tekelci sermaye içinde bu eğilim güçlenecektir. AET ülkeleri, Ecevit'e bir başbakan gibi davranmışlar ve adeta onu T.C.'nin meşru temsilcisi kabul etmişlerdir.

İşte sıkıyönetimin niçin ilan edilemediğinin temel nedenleri kısaca bunlardır. Bu faktörler aynı zamanda, Türkiye'de açık faşist bir rejimin dış ve iç objektif koşullarının bulunmadığını belirleyen ögelerdir. Yani bu sıraladığımız nedenler, «Türkiye niçin açık faşist bir diktanın eşiğinde değildir» sorusunun cevabı olmaktadır.

Bütün bu gerçeklere rağmen, açık faşizm tehlikesini yok saymak gaflettir. Çünkü faşizm tehlikesi kendiliğinden gitmez. Faşizm, ancak ona karşı mücadele edilerek inine tıkılabilir. Ve Türkiye'deki anti-faşist mücadelenin de esas tayin edici unsuru elbette işçi sınıfımız ve emekçi halkımızdır. Dünya konjonktüründen medet ummak pasifizmden başka bir şey değildir, kendi sosyalist ve demokratik görevlerimizden kaçmaktır.

Sıkıyönetimin ilanı meselesine gelince, bu madde, egemen güçlerin gündeminden kalkmamıştır. Şu veya bu yolla, işçi sınıfımıza, emekçi halkımıza karşı sıkıyönetimi ilan etmenin fırsatını kollayacaklardır. Görevimiz sıkıyönetim kurumuna karşı demokratik bilinçlendirmeyi, anti-faşist mücadelemizin bir parçası olarak yapmak, kitleleri egemen anti-demokratik girişimlerin *tümüne* karşı *örgütlü ve bilinçli* olarak seferber etmektir.

SOVYET EKOMİSTLERİ PARA BUNALIMINI TARTIŞIYOR

Sovyet dergisi World Economy and International Relations, Mart 1975 saysında, ülkenin önde gelen ekonomistlerinin katıldığı bir yuvarlak masa toplantısı ile enflâsyon konulu bir tartışmayı başlattı.

Enflâsyonun nedenleri konusundaki bu oldukça kapsamlı tartışmaya katılanlar, kapitalist sistemdeki fiyat artışlarının birçok faktöre bağlı olduğunda görüş birliğine vardılar. Aşağıda, toplantıda yapılan konuşmalardan bazı bölümler, (ara başlıklar ilâve edilerek) verilmektedir. Bu tartışmalar ile, esas olarak tekelci fiyatlama ve ekonomideki tekelci devlet düzenlemesi gibi iç faktörlerle enflâsyonun parasal ve üretimle ilgili nedenleri arasındaki ilişkilerin nitelikleri incelenmektedir. Özellikle bu ikincisi, Sovyet ekonomistleri arasında yapılan tartışmaların odak noktasını teşkil etmiştir.

Tartışmaların çoğu tarafından ele alınan dış faktörler arasında, altın değerinin devamlı olarak düşük tutulması ve altının para olmaktan çıkması gelmektedir ki, bu konu üzerinde tartışmacılar arasında bir görüş ayrılığı ortaya çıkmıştır. Bunun yanında, enflâsyonun «ihraç» edilmesinin ekonomi üzerindeki etkileri (özellikle Shiskov bu konu üzerinde durmuştur) ve ayrıca euro - dolar piyasasının kredilerin genişletilmesinde-

ki rolü de dış faktörler olarak üzerinde durulan konuları teşkil etmiştir. İki konuşmacı (Krasavine ve Entov), anti - enflâsyonist tedbirlerin etkinlikleri üzerinde durmuşlar ve bir başka konuşmacı da (Uoskin) enflâsyonun parasal ve sosyo - ekonomik nedenleri üzerinde ilginç açıklamalar yapmıştır.

Türkiye'de de enflâsyonun önemli bir sorun olduğu günümüzde, konuya sosyalist iktisatçıların nasıl baktıklarını yansıtmayı yararlı buluyoruz.

Tartışmalara katılan konuşmacılardan Sergei Dalin, Lydia Krasavina, R. Entov **ve** Tamara Velous **Dünya Ekonomisi ve Uluslararası lişkiler Enstitüsü üyesidirler. Prof.** Alexandria Eidelant, **Plekhanof Enstitüsünde Para ve Kredi kürsüsü başkanıdır.** George Solyus **ise Moskova Maliyet Enstitüsü öğretim üyesidir.** Valentine Fedorov **ise Dünya Ekonomisi ve Uluslararası İlişkiler (World Economy and International Relations) adlı derginin yazı kurulunda çalışmaktadır.**

Konu ile ilgili olarak ortaya çıkan ilk soru şudur : Acaba günümüzdeki fiyat artışlarını enflâsyon olarak nitelemek ne dereceye kadar doğru olur?

Enflâsyonun bilimsel tanımı, Marks tarafından yapılmıştır. İtibari kağıt para toplamının, piyasada mal dolaşımı için gerekli (altın ile ifade edilen) para değerini aşması ile ortaya çıkar. Marks şöyle yazıyor : «İtibari para değerindeki her artış, herbir itibari paranın temsil ettiği altın miktarında aynı ölçüde azalmaya yol açar. Fiyatlardaki artış yalnızca dolaşım sürecine bir tepki olarak ortaya çıkar ve itibari paranın temsil ettiği altın miktarı kadar bir değere sahip olmasını zorlar» (1).

Para basma, devlet tekelinde olduğuna göre, devlet, bütçe açığını kapatmak için bu yola başvurur ve böylece enflâsyonun kaynağı olur. Aşırı askerî harcamalar ve silâhlanma yarışı, bütçe açıklarının esas nedenidir. Birçok kapitalist ülkede, enflâsyon, yani mal dolaşımı için gerekli olandan daha fazla kağıt para arzedilmesi, fiyat artışlarının esas nedeni olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak tekelci devlet kapitalizminin hakim olduğu ülkelerde, durum bundan tamamiyle farklıdır.

Örnek olarak A.B.D.'de 1950 ile 1965 yılları arasında mal arzındaki artış, kağıt para arzının iki katı olmuştur (Kısa vadeli mevduatlar dahil). Ancak bu dönemde Marks'ın tanımına uygun bir enflâsyon ortaya çıkmamıştır. Yine de gerek toptan, gerekse perakende fiyatların artış gösterdiği görülmektedir; özellikle ikincisindeki artışlar daha belirgindir. Sonuç olarak da, fiyat artışlarının daha başka nedenlerinin olduğu ortaya çıkmaktadır.

Vietnam savaşı yıllarında oldukça belirgin bir enflâsyon ortaya çıkmış ve bunu toptan ve perakende fiyatların artışı izlemiştir. 1970 yıllarına kadar perakende fiyatlardaki artışlar toplam para hacmındaki artış-

ların üstündeydi. Ancak 1969 - 1971 yılları arasındaki, ekonomik bunalım ve gerileme döneminde, bunun tam tersi oldu: Gerek toptan, gerekse perakende fiyatlardaki artışlar, kağıt paranın enflâsyonist artışının gerisinde kaldı. 1972 yıllarından itibaren de toptan ve perakende fiyatlardaki artışlar yeniden kağıt paranın enflâsyonist artışının üstünde oldu. Buradan da anlaşılmaktadır ki, son üç yıl içindeki fiyat artışlarının yalnızca enflâsyon ile açıklanması olanaksızdır.

FİYAT ARTIŞLARININ DİĞER NEDENLERİ

Fiyat artışlarının enflâsyon dışındaki diğer nedenleri nelerdir?

Fiyat dalgalanmalarının ilk ve en eski nedenlerinden biri, kapitalist devrî gelişimin çeşitli safhalarında arz ve talep arasındaki ilişkilerin değişmesidir..

Fiyatların devri yükselme ve azalması, enflâsyon ve deflâsyon olarak düşünülmemelidir. Marks, fiyat hareketlerini incelerken tam bir devir boyunca ortalama fiyatları ele almanın zorunlu olduğuna işaret etmiştir.

Tekelci kapitalizm ve özellikle tekelci devlet kapitalizminde, devrî fiyat hareketleri ile ilgili kanun, aynen devrî hareketlerin kendisi gibi değişikliğe uğramıştır. Bir taraftan, tekeller, fiyatları düşürecekleri yerde toplam mal arzını kısmayı tercih ederken, bir taraftan da ekonomiyi düzenleme çabası içindeki devlet, dolaşım alanına ilâve kağıt para sürme yoluna gider. Tekeller ve devletin bu ortak faaliyeti sonunda talep ve mal arzı azalırken fiyatlar artış gösterir. Dolaşımda eskisinden daha az mal olmasına karşın, kağıt para arzı artar. Bunun sonunda da dolaşımdaki mal arzına göre, paranın çoğalma ve azalma esnekliği de kaybolmuş olur. Diğer taraftan altının para olarak kullanımına son verilmesi de bu esnekliğin kesinlikle ortadan kalkmasına sebep olmuştur.

Fiyat artışlarının esas nedeni, tekel fiyatları ve tekelci aşırı kâr kanunudur. Genel olarak üretimin, özellikle 1960'lardan sonra hızla yoğunlaşması ve tekelleşmesi ile bunun günümüzdeki etkisi çok daha belirgin bir duruma gelmiştir.

Şunu söylemek gerekir ki, tekelci fiyat kanunu bile bugün farklı bir görünüm kazanmıştır. Tekellerin devletle birleşmesi ve bütünleşmesi sonunca tekelci fiyatlar, artık tekelci devlet fiyatlarına dönüşmüştür. Kapitalist ekonominin düzenlenmesi, zorunlu olarak tekelci fiyatların artmasına yol açarken, devlet bütçesinin de açık vermesine sebep olur. Her ikisi birden de fiyatların yükselmesine yol açar. Ancak fiyatların enflâsyonist nedenlerle artışı ile tekellerin güç ve etkinliğinin artışı nedeniyle ortaya çıkan fiyat artışları arasındaki farklılığı iyice anlamak gerekir.

Öte yandan, ikinci dünya savaşından sonra bütün malların fiyatları (altın hariç), enflâsyon olmamasına rağmen değerlerinin tam zıddı yönde gelişmişlerdir. Malların değerleri düşmüş, fiyatlar yükselmiştir. Bu pa-

radoks gibi görünen olgunun nedeni, malların fiyatlarını onların değerleri düşerken bile arttırmak durumunda olan tekellerin güçlerinin hızla büyümesidir.

ABD'deki Keynes'çi ekonomistler altının kesinlikle para olarak kullanılmaması ve uluslararası ticarette bir değişim aracı olarak gördüğü fonksiyonunun kaldırılmasını istiyorlar. Ancak, bu tutarsız bir görüştür, Kapitalizm var oldukça altın, toplumsal zenginliğin bir göstergesi olarak kalmakta devam edecektir.

Sonuç olarak, fiyat artışlarının birçok nedenlere bağlı olduğu ortaya çıkmaktadır. Kelimenin bilimsel karşılığında «enflâsyon», bunun asıl sebebi değil, yalnızca sebeplerinden biridir. Tekellerin güçlerinin olağanüstü artması, bunların devletle birleşmesi ve millî gelirin tekeller ve devlet yararına bölüşümünde bir araç haline gelmesi, bütün bunlar günümüzdeki fiyat artışlarının nedenleri arasındadır.

YATIRIMLARIN ENFLASYONİST ETKİSİ

Günümüzdeki enflâsyonun ayırdedici nitelikleri nelerdir? Fiyat artışlarının bütçe açıklarının olmadığı bir dönemde veya az çok aynı anlama gelen, önceden bir para arzı olmadan ortaya çıkması ve fiyatların daralma, aşırı üretim ve işsizlik şartları altında yükselmesi; bütün bunlar, daha önce bilinmeyen ve yeni sayılan gelişmeler olarak değerlendirilmelidir.

Çoğu zaman, yukarıda adı geçen bu ilk iki özelliği açıklamak için, belli bir dönemde para arzındaki artış hızı ile perakende fiyatlardaki artış hızı karşılaştırılır. Ancak bu, sabit veya carî fiyatlar kullanıldığında farklı sonuçlar verir; nedenle de bu yöntem, sıhhatli sonuçlar vermez. Örneğin, 1947'den bu yana, 25 yıl içinde, perakende fiyatlar cari fiyatlarla ifade edildiğinde yüzde 352 oranında yükselmişken para arzı (kısa vadeli mevduatlar da dahil) sadece yüzde 102 artmıştır. Halbuki, sabit fiyatlarla ifade edildiğinde, aynı dönem içindeki perakende fiyatlardaki artış yüzde 173 olmaktadır.

Böylece, birinci halde toplam satışlar para arzındaki artıştan 3,5 misli daha fazla olmuşken ikindi halde ise ancak 1,7 kat fazla olmaktadır. Bu iki durum arasında ise, bir hayli fark vardır.

Öte yandan, perakende satışlardan ne kasdedildiğini bilmek gerekir. Açıkça anlaşılıyor ki bu, bütün malların fiyatlarının o malların dolaşım hızı ile çarpımının toplamına eşittir ve şüphesiz Marks'ın «kağıt para miktarında dolaşım alanında gerekli olandan daha fazla her artış, onun değerinin düşmesi için ilk etki işlevini görür» formülüne göre, dolaşım sürecinde gerekli olan para miktarının belirlenmesinde başlangıç noktasını teşkil eden, dolaşımdaki malların fiyatlarının toplamı değildir.

Günümüzdeki sürekli enflâsyonun belirlenmesinde, altın fiyatları yerine enflâsyonist fiyatlar uygulanması nedeniyle Marks'ın formülünden

esaslı bir şekilde ayrılma sözkonusudur. Enflâsyonist fiyatlar yapılan hatayı büyütmektedir. Özellikle paranın dolaşım hızı hesaba katılmadan toplam para miktarının göz önüne alınması nedeniyle para miktarı düşük alınmaktadır.

Bu şekilde bir yaklaşım sonucunda da, günümüzde enflâsyonun para arzında bir artış olmadan ortaya çıktığı ve ayrıcalıklı bir niteliği olduğu sonucuna varılmaktadır. Halbuki, kapitalist ülkelerdeki para arzının nisbî dengesi, nakit olmayan satışların yaygınlaşması ve para dolaşım hızının artması ile karşılanmaktadır.

PARA YARATMA SÜRECİNİN DEĞİŞMESİ

Artık para yaratma sürecinin değiştiği gerçeğini göz önüne almak gerekir. Şimdilerde banknot çıkarma, para yaratma yöntemlerinin başlıcası olmaktan çıkmış ve nakit olmayan anlaşma ve satışlar nakit satışlar toplamını bir hayli aşmıştır. Şirketlerin hisse senetleri üzerinde yapılan işlemler nakit para kullanılmaksızın yürütülmektedir. Bu doğrultuda daha birçok yeni yöntemlerin geliştirilmekte olduğu görülmektedir.

Bütün bunlardan, enflâsyonun para arzındaki niteliksel bir artışla direkt ilişkisi olduğunu söylemenin oldukça güç olduğu anlaşılmaktadır.

Marks'a göre, bütçe açığı ve piyasaya aşırı kağıt para sürülmesi enflâsyonu hızlandıran tek itici güç değildir. Enflâsyona yol açan ve özellikle günümüzde oldukça geçerli olan etkenlerden biri de yatırımlardır.

Kapital'in II. cildinde, hükümetin, geniş çapta yatırım faaliyetlerine girişmesinin genel fiyat seviyesinin artmasına yol açacağı görüşü yer almaktadır. Buna bir örnek olarak Marks, Rusya'da bir demiryolu inşaatını gösterir; bunun sonunda;

«Bütün bir dönem boyunca üretken sermayenin maddi unsurlarını karşılayacak tek bir ürün bile piyasaya sürülmemiş oldu.» (2).

Ve şu şekilde devam ediyor:

«Bir taraftan piyasadan üretken sermayenin unsurları çekilirken yalnızca bunun para karşılığı piyasaya sürülmektedir. Sonuç olarak da (ürün şeklinde) hiçbir arz karşılığı olmaksızın toplam efektif talep büyür. Bundan dolayı da gerek hayatî ihtiyaç maddeleri, gerekse üretim maddelerinin fiyatları artar» (3).

Bilindiği gibi, yatırımların enflâsyonist etkisi, gelişmekte olan ülkelerde oldukça şiddetli bir biçimde kendini gösterir. Çünkü burada enflâsyon ile sanayileşme adetâ atbaşı gitmektedir. Ancak gelişmiş kapitalist ülkelerde, özellikle hükümet harcamalarının geleneksel sınırları bir hayli aştığı 1960 ve 1970'lerde yatırımların enflâsyonist etkisi kendini göstermekte gecikmemiştir. Askerî ve devlet harcamalarının yanı sıra, altyapı yatırımları ve çevre kirlenmesinin önlenmesi için yapılan harcamaların da gözle görünür bir artma gösterdiği görülmektedir. Bütün bu har-

camalar da, yukarıda adı geçen alanlarda çalışanların, genel olarak karşılığında hiçbir ürün arzı olmayan ve dolayısıyla enflâsyonist bir etki yapan bir talep yaratılmasına yol açmaktadır.

Yatırımların enflâsyonist etkisi olarak adlandırılan enflâsyonun bu yönü, esas olarak Marks'ın dolaşımda gerekli para miktarı ve para arzı ile mal arasındaki dengenin bozulması ile ilgili formülünden kaynaklanmaktadır.

Bu nedenle Marks, yatırımların enflâsyonist etkisini incelemiş ve bunu toplumsal sermayenin yeniden üretimi ve yatırımların farklı sektörlere dağıtılması sorunu ile birleştirmiştir. Bu, günümüzdeki enflâsyonun incelenmesinde büyük önem taşır. Bilindiği gibi, aşırı yatırım bir yandan belli ürünlerin aşırı üretimini ve diğerlerinin ise darlığını getirirken aynı zamanda ürünlerin fiyatlarının düşmesi veya yükselmesine de sebep olur. Günümüzdeki enflâsyonun değerlendirilmesinde bu hususun göz önüne alınması gerekir.

BÜTÜN FİYAT ARTIŞLARI ENFLASYON ANLAMINA GELİR

Yakın zamanlara kadar enflâsyonun daha çok teknik ve parasal tahlillerine ağırlık verilmekteydi. Şimdi ise konu üzerinde yapılan toplumsal ve ekonomik yorumların ağırlık kazandığı görülüyor. Ancak yine de enflâsyonun açık bir tanımının yapıldığını söylemek oldukça güçtür.

Teknik ve parasal açıdan enflâsyon, «dolaşımdaki para miktarının aşırı ölçüde artması ve paranın değerinin azalması sonucunda toplumsal üretim ve ulusal gelirin ekonominin farklı kesimleri; farklı sınıf ve grupları arasında üretim araçlarına sahip sınıflar yararına yeniden dağılımı» olarak tanımlanabilir (4). Para, kredi ve ekonomi politik üzerine yazılan ders kitaplarında da aşağı yukarı buna benzer bir tanımlama yer alır.

Ancak, istatistiklere bakıldığında, savaş sonrası dönemde hiç de sanıldığı gibi piyasaya aşırı ölçüde para sürülmediği halde, yine de enflâsyonun ortaya çıktığı görülmektedir. Bunu daha açık bir şekilde anlamak için ABD'de enflâsyonun oldukça yüksek olduğu 1968 - 1972 dönemine bir göz atmak yeterli olacaktır. Adı geçen dönemde GSMH yüzde 33,5 artarken dolaşımdaki para miktarı (banknot ve mevduatlar olarak) ise ancak yüzde 14 artmaktaydı. İngiltere'de de aynı dönem içinde GSMH artışı yüzde 43,3 iken para arzındaki artış yüzde 38,8 olmuştu. Halbuki bu ülkede enflâsyon. hükümeti 1967 yılı sonunda paranın değerini yüzde 14,3 oranında düşürmeye zorlayacak seviyede yüksek olmuştu. Batı Almanya'da da aynı değerler yüzde 53,4 ve yüzde 43,0 olarak gerçekleşmişti. Bütün bu adı geçen ülkelerde, para arzı, GSMH artışının gerisinde kalmış, diğer taraftan paranın değer kaybı, adı geçen dönem içinde ABD'de yüzde 15,2, İngiltere'de yüzde 17,2 ve B. Almanya'da yüzde 11,0 olmuştur. Bu değer kaybını dolaşımdaki para artışı ile açıklamak mümkün müdür?

Bütün Fiyat Artışları Enflasyon Anlamına Gelir

GEORGE SOLYUS

Yakın zamanlara kadar enflâsyonun daha çok teknik ve parasal tahlillerine ağırlık verilmekteydi. Şimdi ise konu üzerinde yapılan toplumsal ve ekonomik yorumların ağırlık kazandığı görülüyor. Ancak yine de enflâsyonun açık bir tanımının yapıldığını söylemek oldukça güçtür.

Teknik ve parasal açıdan enflâsyon, «dolaşımdaki para miktarının aşırı ölçüde artması ve paranın değerinin azalması sonucunda toplumsal üretim ve ulusal gelirin ekonominin farklı kesimleri; farklı sınıf ve gurupları arasında üretim araçlarına sahip sınıflar yararına yeniden dağılımı» olarak tanımlanabilir (4). Para, kredi ve ekonomi politik üzerine yazılan ders kitaplarında da aşağı yukarı buna benzer bir tanımlama yer alır.

Ancak, istatistiklere bakıldığında, savaş sonrası dönemde hiç de sanıldığı gibi piyasaya aşırı ölçüde para sürülmediği halde, yine de enflâsyonun ortaya çıktığı görülmektedir. Bunu daha açık bir şekilde anlamak için ABD'de enflâsyonun oldukça yüksek olduğu 1968 - 72 dönemine bir göz atmak yeterli oalcaktır. Adı geçen dönemde GSMH yüzde 33,5 artarken dolaşımdaki para miktarı (banknot ve mevduatlar olarak) ise ancak yüzde 14 artmaktaydı. İngiltere'de de aynı dönem içinde GSMH artışı yüzde 43,3 iken para arzındaki artış yüzde 38,8 olmuştu. Halbuki bu ülkede enflâsyon, hükümeti 1967 yılı sonunda paranın değerini yüzde 14,3 oranında düşürmeye zorlayacak seviyede yüksek olmuştu. Batı Almanya'da da aynı değerler yüzde 53,4 ve yüzde 43,0 olarak gerçekleşmişti. Bütün bu adı geçen ülkelerde para arzı, GSMH artışının gerisinde kalmış diğer taraftan paranın değer kaybı, adı geçen dönem içinde ABD'de yüzde 15,2, İngiltere'de yüzde 17,2 ve B. Almanya'da yüzde 11,0 olmuştur. Bu değer kaybını dolaşımdaki para arzının artışı ile açıklamak mümkün müdür?

Teorik olarak paranın değer kaybının, onun aşırı arzından olduğu söylenebilirse de (ki çoğu zaman durum bu değildir) diğer taraftan asıl üzerinde durulması gereken hususun enflâsyonun yukarıda verilen tanımı olduğu ortaya çıkmaktadır; çünkü bu tanım yalnızca sun'î bir olguyu

yansıtmakta ve ülke içinde hükümeti böyle bir tedbir almaya zorlayan ekonomik sürecin ne olduğu konusundaki meseleyi açıklayamamaktadır.

PARA NEDEN DEĞER KAYBEDER?

Enflâsyonun sebepleri dolaşım alanında değil, üretim alanında aranmalıdır. Diğer taraftan, enflâsyonun teknik ve parasal formülâsyonu, sanki enflâsyonun nedeninin dolaşım alanında aranması gerektiği şeklinde bir izlenim yaratır ki, bunu kabul etmek olanaksızdır.

Birinci dünya savaşının tecrübeleri, kapitalistlere bazı şeyler öğretmiştir ve şimdi tek bir kapitalist ülkede dahi bütçe açıklarını gidermek için borçlanma ve anti - enflâsyonist tedbirler alma yoluna gidilmekte ve enflâsyona yol açacak olan para basma yöntemine başvurulmamaktadır.

Paranın değer kaybetmesinin asıl nedeni, kapitalist yeniden üretimin çelişkilerinin keskinleşmesinden doğan sürekli fiyat artışlarıdır.

Kapitalizmin çöküşünü önlemek amacıyla alınan tekelci devlet tedbirlerini tekellerin ekonomik gücü ile devlet egemenliğini tek bir mekanizma içinde birleştirmek şeklinde tanımlamak olanaklıdır. Ancak bu tedbirlerin alınabilmesi için devletin elinde kaynak olması gerekir. Çelişkiler ne kadar keskinse bu tür tedbirleri almak için gerekli kaynakları bulmak da o kadar gerekli olur. Ancak bu kaynaklar da kısıtlıdır. Bu şartlar altında devlet, vergileri arttırma yoluna baş vurur. Vergi veren yalnızca işçi değildir, kapitalistler de vergi verir. Ancak bir farkla : işçi sınıfının bu ek vergiyi bir daha başka yollarla geri alamayacak şekilde ödemesine karşılık, kapitalistler, bu vergileri fiyatları attırmak yolu ile karşılarlar.

Tekeller, bu şekilde, fiyat arttırma mekanizmalarını çalıştırmaya başlamış olurlar. Tekelci fiyatlar, büyük burjuvazinin saldırganlık ve haydutluğunun bir sembolü haline gelmiştir. Bu olağanüstü kolay bir vurgun yönetimidir: Tekeller için bütün mesele «eşit seviyede bir fiyat» tespit etmek ve bu şekilde aşırı kârlar elde edilebilmektedir. Fiyat artışlarının birinci sebebi budur.

Fiyat artışlarının ikinci sebebi, devletin çeşitli harcamalarından kaynaklanmaktadır. Firmaların devletle yapmış oldukları anlaşmalarda aşırı fiyat uygulama yoluyla, normalden yüzde 15 - 20 oranında daha yüksek kâr elde ettikleri bilinmektedir. Gelişmiş kapitalist ülkelerde, aralarında küçük ve orta büyüklükteki aracı firmalar da bulunan devlet siparişleri ile çalışan bir hayli firma vardır. Firmalar ve devlet arasında normal piyasa şartları dışında yapılan alışverişler, zincirleme fiyat artışlarının ortaya çıkmasına yol açmaktadır.

Enflâsyonun günümüzdeki niteliklerinden birine de dikkati çekmek gerekir. Kapitalist gelişmenin bazı dönemlerinde gerçek ücretler arttığı halde, enflâsyon olabilmektedir. Örnek olarak, 1968 - 72 döneminde ABD'de parasal ücretler yüzde 28,9 artarken, perakende fiyatlar yüzde 22,2 artmıştır. İngiltere'de ise aynı değerler sırasıyla yüzde 44,4 ve yüzde 26,8 olmuştur. Batı Almanya'da ise bunlar yüzde 55,6 ve yüzde 17 olmuştur. Ancak 1973 yılından itibaren adı geçen ülkelerde gerçek ücretler düşmeye başlamıştır.

Gerçek ücretlerin arttığı bir dönemde enflasyonun ortaya çıkması üzerine durmak gerekir. Bilimsel ve teknolojik devrim, işçi sınıfı üzerindeki sömürüyü arttırmaktadır. Emek üretkenliğinin artması nedeniyle millî gelir artışı da yüksek olmaktadır. Sonuç olarak gerçek ücretler artış gösterse bile yatırımcılar oldukça yüksek kârlar elde edebilmektedirler. Gerçekten de istatistikler, 1968-72 döneminde ABD'de imalat sanayiinde haftalık ücretler yüzde 63 oranında artış gösterirken kapitalistlerin vergi sonrası kârlarının yüzde 112 arttığını göstermektedir. Aynı durum kendini B. Almanya'da da göstermektedir. 1966-69 döneminde en büyük 100 şirketin kârları yüzde 52,6 artarken ücretler ise ancak yüzde 12,4 artmıştır.

ÇOK FAKTÖRLÜ SÜREÇ

Bazı ekonomistler, enflasyon ile para arzının artması arasındaki ilişkiyi görmezlikten geliyorlar. Ancak bu doğrultuda Prof. Solyus'un ileri sürdüğü tezler ikna edici olmaktan uzaktır. Bir kere yaptığı hesaplamalar için seçmiş olduğu dönem doğru değildir. Yapılan hesaplamalarda piyasada aşırı oranda paranın olduğunu göstermek için seçilecek olan başlangıç yılı oldukça önemlidir.

Baz (başlangıç) olarak, bunalım olduğu bir dönem alınırsa, piyasadaki aşırı para arzını izlemek mümkün olmayabilir. Ancak uzun vadede bu tür bir gelişme, sözkonusu ülkenin şartlarına da bağlı olarak değişen biçimde ortaya çıkacaktır. Örnek olarak 1944 Bretton Woods anlaşması ile, ulusal paralar aynı zamanda rezerv para haline getirilen ABD ve İngiltere için savaş sonrası dönemde aşırı bir para sürme politikasının uygulanması bir yerde olanaksızdı. Buna rağmen adı geçen bu iki ülkede de her ne kadar diğer Batı Avrupa ülkeleri ve Japonya seviyesinde olmasa da piyasaya aşırı bir seviyede para sürülmüş olduğu görülmektedir. Örneğin ABD'de millî gelirin iki misli arttığı 945 ile 1972 yılları arasında para ve mevduat arzının artışı 2,4 misli olmuştur. Bu gelişme, özellikle 1970'lerden sonra daha belirgin olmuştur.

İkinci olarak, para arzı ile millî geliri cari fiyatlarla kıyaslamak doğru değildir. Fiyat artışlarının millî gelire olan etkisini bulabilmek için sabit fiyatların kullanılması gerekir.

Sonuç olarak enflasyonun piyasadaki gerçek taleplerin artışı ile ilgili dolaşımdaki paranın artmasından dolayı ortaya çıkan ayrıcalıklı özelliğini kabul etmemek için hiçbir sebep yoktur. Şüphesiz bunu yalnızca dar bir biçimde teknik ve parasal açıdan ele almak yanlış olur. İnceleme, aynı zamanda üretim sürecinin çelişkilerinin bir sonucu olan ekonomik açıdan da yapılmalıdır. Son tahlilde ister teknik, ister parasal olsun bütün enflasyonist faktörler, piyasadaki paranın artışı ile yakından ilgilidir.

Yetersiz İstatistik Teknikleri

Enflasyonu incelemek için yeterli istatistik yöntemlerin geliştirilememiş olması, meseleyi daha da zorlaştırmaktadır. Uzun müddetten beri piyasadaki para arzının artışı ile sanayi üretiminin artış endekslerini karşılaştırmak piyasada ne ölçüde para olduğunu ortaya çıkarmak için uygulanagelen bir yöntem olmuştur. Ancak sanayi üretim endeksleri, tarım ve hizmetler kesimindeki ekonomik faaliyetleri yansıtmadığı için ekonomideki gerekli toplam para arzı ile ilgili kesin bir gösterge teşkil edemez.

Kanımca para arzı endeksleri ile millî gelir artışının kıyaslanması, millî gelir bileşimlerinin hepsinin parasal işlemlere tabi olmamasına rağmen daha tutarlı bir yoldur. Yine de şunu ifade etmek gerekir ki, ağır sanayi kesiminde sözsahibi olan ülkeler için kıyaslamalar pek sıhhatli sonuç vermiyecektir. Enflasyonun tanımında bir değişiklik yapıldığı takdirde genellikle banknot, çek ve banka mevduatlarından oluştuğu bilinen para tanımının da değişikliğe tâbi tutulması gerekecektir. Bunun yanında bir yandan para dışı işlemler yaygınlaşırken diğer yandan da kullanılan kredilerin kolaylıkla paraya dönüştürülebildiği gerçeğini göz önüne almak gerekir. Gerçekten, nakit para ile yapılan işlemlerde oldukça belirgin bir azalma olmuştur. Ancak bankalar arasında karşılıklı anlaşma ile yürütülen işlemlerin olması ve paranın dolaşım hızının artışını da göz önüne almak gerekir.

Genel ekonomik faktörlere önem veren bazı ekonomistler enflasyonun büyümesi sürecinde para mekanizmasının oynadığı rolü küçümseme eğilimindedirler. Usoskin'in paranın enflasyon mekanizması üzerinde hem olumlu, hem de olumsuz yönde ikili etkisi olduğu görüşüne katılıyorum. Buradan hareketle, enflasyonun incelenmesinde paranın niteliğinin bir kere daha ele alınmasının gerekli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Para dışı mal alışverişi, meta üreticilerinin artık tamamiyle pazara açıldığı, üretimin tekelci devlet tarafından toplumsallaştırılması şartları altında hızlanmaktadır. Son zamanlarda kâğıt para, çağdaş kapitalist ekonomiye altın karşılığı olarak hiçbir değeri olmayan, fakat değer ölçüsü işlevi görecek şekilde yerleştirilmek için çaba sarfedilmiştir. Kanımca işlevleri üzerinde bir sürü değişiklik yapılmış olmasına karşın altın, hâlâ para dolaşım sisteminin temelini teşkil etmektedir. Bu konuda Solyus'un bunun tam tersi olan görüşüne katılmak olanaksızdır. Ancak bu sorun, üzerinde ayrıca tartışılması gereken bir konudur.

Para üzerinde yapılacak tartışmalar, ekonomik kategorilerin, yapılan bazı düzenlemelere rağmen özünde aynı kalarak sürekliliğini koruduğu ilkesinin benimsenmesi ile objektif sonuç verebilir. Günümüzde paranın değerini altının temsil niteliği kavramını kullanarak açıklamaya kalkışmak, para dolaşımı ve toplumsal üretimin gerçek yapısı ile tamamen uyuşmazlık gösterecektir. Para değerini aynı zamanda banknot ve çeklerin temsil ettiği kredi üzerinde temellendirmek gerekir.

Günümüzde paranın dolaşımı ile yeniden üretimin artışı arasında fonksiyonel ilişki, ekonominin özel kesimine kredi yaratmak amacı ile banknot ve çek çıkarmakla kurulmaktadır. Bankaların, devletin askeri ve diğer üretken olmayan harcamalarını karşılamak için kredi açmaları şeklinde ortaya çıkan para arzı, para arzının büyüme hızı, yeniden üretim hacmi ve toplam mal satışları arasındaki dengenin bozulmasına yol açmaktadır.

Kredilerin nakit para yerini alması sonunda, para ve kredinin hemen hemen aynı anlama gelme ve aynı işlevi görme eğilimi giderek artmaktadır. Kredi piyasasının genişlemesi ile fiktif sermaye ve hisse senedi satışlarının artmasına paralel olarak ortaya çıkan muazzam likit kaynakları hareketleri, kredi ile dolaşımdaki para arasındaki dengeyi bozmakta ve sonuç olarak da enflasyonu şiddetlendirmektedir.

DEVRİ FİYAT HARAKETLERİ SÜREGELİYOR

Günümüz şartlarında fiyat artışları tek bir nedene bağlı olarak değil, birçok nedenlere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır ve enflasyonun incelenmesinde bu ,belki de en önemli noktayı teşkil etmektedir. Enflasyonun nasıl tanımlanacağı hakkında fikir ayrılıklarının olduğu anlaşılıyor. Bazılarına göre enflasyon fiyat artışlarının nedenlerinin yalnızca biri, bazılarına göre de dolaşımda aşırı ölçüde para sürülmesi veya bununla ilgili hususlar..

Enflasyonun geleneksel bir biçimde parasal yöntemlerle fiyat artışlarına yol açacak seviyede büyük bütçe açıklarından ve para arzının artmasından ortaya çıktığı şeklindeki açıklama, kanımca ancak geçmişteki enflasyonu açıklamaya kâfi gelecektir, (bu durumda bile salt parasal olgu olarak değerlendirmek, Solyus'un da doğru bir biçimde belirttiği gibi, inclenen sürecin çok genel ve sunî bir çerçevesini çizebilecektir.)

Tekelci devlet yapısındaki ekonomik ilişkiler, kapitalizmin tarihinde ilk defa, ekonomide kilit rol oynayan kesimlerdeki fiyat artışlarının genel fiyat seviyesinin yükselmesi için ilk itici güç olduğu bir ortam yaratmıştır. Dolaşımdaki para hacminin artması, fiyat genel seviyesinin yükselmesi ve dolaşımdaki paranın artması için ekonomide var olan somut eğilimler, tekelci devletin ekonomide denge sağlamak için aldığı tedbirlerle de güçlendirilmektedir.

Enflasyon üzerinde yapılacak teorik incelemeler, günümüzdeki fiyat artışlarına yol açan bu karmaşık süreci basite indirgemek ve burada söz konusu olan farklı faktör ve mekanizmaları ayırmak zorundadır. Bazı durumlarda gerçek enflasyon (para dolaşımından kaynaklanan faktörlerin fiyatlar genel seviyesinde itici güç olarak rol oynadığı ortam) fiyatların enflasyonist olmayan yollardan yükselmesine karşı durur. Bu tür ayırımlar, kanımca pek o kadar keskin değildir.

Sanayide gelişmiş kapitalist ülkelerdeki savaş sonrası enflasyonist gelişime bir göz atalım. Son tahlilde fiyat genel seviyesinin yükselmesine yol açan tekelci fiyatlardaki artış (diğer faktörlerin sabit kalması ile) dolaşımdaki para miktarının artışını gerektirir. Para miktarının artışı çeşitli şekillerde (farklı ödeme araçlarının yaratılması, paranın dolaşım hızının arttırılması veya bu her ikisi birden) olabilir; ancak bu, fiyat genel seviyesinin artışı için gereklidir. Şimdi burada şu soru akla geliyor: Ödeme araçlarındaki bu artış ne derecede dolaşımdaki para miktarının aşırı oranda yükselmesi olarak nitelendirilebilir?

Genel olarak bir taraftan tekeller (ve tekelci devlet) fiyat mekanizmasına karşı çıkıp diğer taraftan dolaşımdaki paranın enflasyonist artışını kabul etmemek olur mu? Bu iki faktör «farklı seviyelerde» işlemektedir ve tekelci devlet sisteminin farklı iki alanı ile ilgilidir; bunlardan ikisinden birinin olmaması düşünülemez. Günümüz şartlarında bu ki olgu aynı anda çalışır ve birbirini tamamlarlar. Bu ikisinin ayrı ayrı incelenmesinin ne kadar anlamsız sonuçlar vereceği, pratikte fiyatların «enflasyonist» ve «enflasyonist olmayan» yollardan arttığını göstermek için uygulanan yöntemlere bakıldığında daha iyi anlaşılacaktır. Bunu yapmak için de dolaşımdaki paranın artışı üretim hacmindeki artış ile kıyaslanmaktadır. Bu konuda Krasavine ve Useskin'in ileri sürdüğü tezler kanımca meseleyi açıklar niteliktedir.

Ödeme Araçlarının «Tek Taraflı Hareketliliği»

Günümüzde enflasyon, tekelci devlet kapitalizminin işleyişinden ortaya çıkmıştır, ancak ekonomideki tekelci devlet kapitalizmi yapısı, aynı zamanda para dolaşım sisteminin ödeme araçları arzının «tek taraflı hareketliliği» ile nitelendirilmesini de içermektedir. Fiyatların sürekli olarak artış göstermesi eğilimi, çağdaş kapitalizmin ekonomik ve sosyopolitik sisteminin özünde yatmaktadır, onun yeniden üretim sürecinin çağdaş dönemde içinde bulunduğu bunalımın özel niteliklerinde yatmaktadır. ABD ve Almanya'da 1960'ların ortasından bu yana olan fiyat artışlarının incelenmesi, paranın fiyat artışlarındaki etkisinin kesinlikle aktif veya kesinlikle pasif olduğunu söylemenin doğru olmadığını ortaya çıkaracaktır.

ENFLASYON VE YENİDEN ÜRETİM SÜRECİ

Genel olarak enflasyon ile bu şartlardan doğan ve bu şartlar altında işleyen ve enflasyona doğrudan doğruya yol açan somut şartları ayırmak gerekir. İlk bakışta bu faktörlerin sistemleştirilmesinin güç olduğu görülür. Ancak yine de belli bir gruplamanın yapılması mümkündür. Bunun için milli gelir bileşimlerinden, yani üretim süreci, özel ve kamu harcamaları ve dış ekonomik ilişkilerden hareket etmek en doğru yoldur. Şimdi bunları teker teker ele alalım.

Sermaye Artışları: Yatırımların artış hızı, fiyat artışları ile yakından ilişkilidir. Ekonomik faaliyetlerin artış gösterdiği dönemlerde fiyatlar, yatırımların artması ile yükselir. Yatırımların artışı nasıl olmaktadır ve nasıl şekillenmektedir? Ücret artışı ve özel harcamaların yükselmesinden dolayı ortaya çıkan talep artışı üretimde yatırımların artmasına yol açmaz ve fiyatların yükselmesine sebep olacak ölçüde fazla talep yaratamaz. Diğer taraftan değişken sermaye daha yeni yeni üretim sürecine girmektedir. Yani buradaki artış, ekonomideki gelişmeden sonra olmaktadır. Öte yandan bu dönemde ücret artışları ile kârların artışı arasındaki fark en fazladır.

Yatırım taleplerinin artmasının asıl nedeni, kredi kurumlarının büyük ölçüde artış göstermesidir. Şirketler, artık karşılığında hiçbir altın olmayan krediler kullanmaktadırlar. Bu krediler, artık yalnızca tarafların karşılıklı olarak geliştirdikleri güvenlik sistemine dayanmaktadır; oysa makroekonomik açıdan bakıldığında bu durum, yatırımcıların yatırım isteklerini teşvik etmesi açısından, enflasyonist bir etki yaratmaktadır.

Altın standardının uygulandığı dönemden bu yana bu alanda oldukça esaslı değişiklikler ortaya çıkmıştır. Eskiden kredilerin kullanılması son tahlilde altın sistemi ile kısıtlandırılmaktaydı. Ancak bugün kredilerin altın ile hiçbir ilişkisi kalmamıştır ve sonuç olarak kredi kullanımı, hiçbir sınırlamaya tabi tutulmaksızın büyük boyutlara ulaşabilmektedir.

Krediler, bir taraftan ekonomik faaliyetleri düzenlemekte, ancak diğer taraftan da enflasyona yol açmaktadır. Kredilerin ekonomiye büyük çapta girmesi sonunda ortaya çıkan enflasyon, aynı zamanda kredilerin eskisine oranla daha kolay bir biçimde geri ödeme imkânı da yaratmaktadır. Sonuç olarak da yatırımların yapılması teşvik edilmektedir.

Devrî faktörler göz önüne alındığında ekonominin tekelci ve tekelci devlet düzenlemesi ile dolaşımdaki paranın artışı, sırayla doğrudan doğruya fiyat artışlarına yol açan faktörler olarak ortaya çıkarlar ve bir sonraki dönemde fiyatların daha yüksek düzeyde olmasına yol açacak ortam hazırlarlar.

Kapitalist devrî hareketlerin gelişimi içinde ortaya çıkan arz ve talep dalgalanmalarının piyasa fiyatlarının oluşmasında objektif faktör olarak rol oynadığını da göz önüne almak gerekir. Günümüzde fiyat hareketlerinin artık devri nitelikte olmadığı görüşüne katılmak olanaksızdır. Tekelci kapitalist dönemde, fiyatların devri hareketlerinin büyük oranda giderildiği gerçeğini kimse inkâr etmemektedir. Bunun için geçtiğimiz asırda fiyat düşüşlerinin, üretim hacmının azalmasından çok bunalım dönemlerinde ortaya çıktığını hatırlamak yeterli olacaktır. (5)

20. yüzyılın sonlarına doğru gelişmiş kapitalist ülkelerde, bunalımlar sonunda fiyat düşüşlerinin ortaya çıkma eğiliminin azaldığı görülmektedir. Diğer taraftan fiyatların belli bir devir içinde yükselmesi de daha dengeli bir nitelik kazanmıştır. Bu, hiç şüphesiz üretimin yoğunlaşması ve ekonominin tekelci devlet tarafından giderek daha sıkı bir biçimde düzenlenmesi ile özellikle son zamanlarda enflasyonist gelişim içinde kümülatif sürecin giderek daha çok belirgin bir hal alması nedeniyledir.

Şurası açık olarak anlaşılmaktadır ki, son zamanlarda yapılan bütün düzenlemelere rağmen istatistik ve ekonomik veriler, fiyat genel seviyesinin artışının devri faktörlerden etkilenerek ortaya çıktığını göstermektedir. Sonuç olarak daralma döneminin sona ermesi ve üretim hacminin artmaya başlaması, fiyat genel seviyesinin yükselmesi yönünde etki yapmakta, bunun tersi ise, ekonomideki devri potansiyelin azalmaya başladığı gerilemenin ortaya çıktığı dönemde fiyat artışlarının baskı altına alındığı bir gelişme görülmektedir.

Enflasyonun Çeşitli Etkileri

Enflasyonun yatırımları kolayca gerçekleştirilebilecek bir ortam yaratması ve mevcut ekonomik kapasitenin daha verimli bir şekilde değerlendirilebilmesine imkân vermesi ve bu şekilde, ekonomi için sürükleyici faktör olarak rol oynaması yanında ekonomiye çeşitli zararları olduğu da son zamanlarda ortaya çıkarılmıştır. Bu da sermayenin dengesiz dağılımı ve aşırı birikimine yol açmasıdır.

Yatırımların, ekonominin farklı sektörlerine eşitsiz dağılımı, bir kesimde üretimin artması ve diğerinde de azalmasına yol açmakta ve bu da enflasyonun gelişmesine önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır. Tekelleşmeden dolayı ekonominin nispeten dengeli olduğu kesimlerde fiyatlar çok ender olarak düşme göstermekte, diğer taraftan taleplerin diğer sektörlerde üretilen mallara doğru gelişme eğilimi göstermesi ise kapitalist pazar kanunları çerçevesinde fiyatların artışına yol açmaktadır. Diğer taraftan inşaat sanayiinde onarım yerine yeniden inşa alanına yatırım yapılması da başlıbaşına enflasyonu körükleyen faktörlerden biri olmaktadır. Yatırımların üretime geçmesi belli bir zaman almaktadır, yatırım faaliyetlerinin arttığı yükselme dönemlerinde yatırım eğilimi ve dolayısıyla tüketim taleplerindeki (istihdam artışı nedeniyle) artış, karşılığı mal olarak konamamaktadır.

Enflasyonun büyümesi, aynı zamanda gerçek sermayeye oranla büyük ölçüde şişirilmiş olan fiktif sermayeye karşılık olarak çıkartılan hisse senetleri ve diğer senet satışlarının dolaşım alanına girmesi ve sonuç olarak paranın değerinin azalmasına yol açması ile hızlandırılmış olmaktadır. Yatırımların finansmanında ortaya çıkan bu niteliksel değişiklikler, enflasyonist şartların yaratılmasında etkili olmaktadır. Burjuva devletlerin ekonomik büyümeyi enflasyondan ayırmak için gösterdiği bütün çabalar da daha en baştan başarısız olmaya mahkumdur. Çağdaş kapitalizm, artık sürekli ve devrî bir gerileme durumundan kurtulmak için paranın istikrarlı olmasını gözden çıkarmaktadır. Artık enflasyon, ana sermayenin yenilenmesi için vazgeçilmez bir gereklilik olmuştur.

Ücretler ve Talepler

Şimdi GSMH'nın diğer bileşimlerine bir göz atalım: Ekonomik genişleme döneminde ücretler, gerek sayısal, gerekse uzmanlaşma doğrultusunda kendi içinde artarak taleplerin oluşumunda aktif bir rol oynarlar. Bu dönemde yatırımcının artan maliyetleri normal olarak kârların azalmasına yol açmaz (ve genel olarak fiyatların artışına neden olarak gösterilemez). Bunun nedeni, ilk önce piyasa ve satış şartlarının elverişli olması, ikincisi ise maliyetlerin düşmesidir. Bu ikincisi, emek üretkenliğinin artışının makro

ekonomik büyüme hızı doğrultusunda oldukça yüksek olmasından dolayıdır.

Ancak ekonomide dönüm noktasına ulaşıldığında, artı-değer artışında bir azalma tehlikesi ile karşılaşılır. Böyle olunca da tekeller kârlarını eski seviyesinde tutmak için çaba gösterirler ve birim maliyetlerin artışı nedeniyle bunu yapmak için de fiyat artışlarına başvururlar.

Yatırımcıların fiyatlarını arttırma yoluna gitmeleri ve bunun için de ücret artışlarını gerekçe olarak göstermeleri kesinlikle doğru değildir. Bu şekilde kapitalizm, artı değer yanında her ne kadar ücret artışları oluyorsa da elde edilen paranın sürekli olarak işgücü değerinden düşük seviyede kalması ile bunun bir kısmını da elde etmeyi (sömürmeyi) meşrulaştırmak istemektedir (emek sömürüsüne ilaveten işgücü sömürüsü). Çoğu zaman fiyat artışlarının ücret artışlarından kaynaklandığı ileri sürüldüğü halde (en azından eski satın alma gücünü koruma seviyesinde) değişken sermayedeki artışın zorunlu olarak fiyat artışlarına yol açması gerekmez. Ücret ve fiyat arasındaki ilişkiyi yanlış değerlendiren görüşler, Marks'ın yazılarında ayrıntılı bir eleştiriye tabi tutulmuştur.

Yatırımlar bir taraftan ekonominin yükselme döneminde tasarruf eğilimini ve birikimi hızlandırarak üretim ritmini zorlar ve bu şekilde ekonomik dengesizliği kritik seviyelere getirirken diğer taraftan da kapitalistler bizzat kendi faaliyetleri sonunda gelir dağılımının gittikçe farklılaşması nedeniyle herhangi bir ayarlama yapma talebine şiddetle karşı çıkmakta ve sendikaların daha yüksek ücret talep etmelerinden dolayı ortaya çıktığını iddia ettiği ekonomik bunalımı bahane ederek, bütün toplumsal gurupları korkutmaya çalışmaktadır.

Özellikle ekonominin gerileme dönemlerinde ücretlerin arttırılmasına karşı duran yatırımcılar, aşırı ücret artışlarını kendi yatırım kapasitelerini azaltacağını ileri sürerler. Bundan dolayı da «ekonomik çöküntünün» olmaması için fiyat artışlarına başvurmak zorunda olduklarını savunurlar.

ULUSLARARASI TEKELLER VE ENFLASYON

Kapitalist dünya ekonomisindeki enflasyonist patlamayı uluslarüstü ve çok uluslu şirketlerin (6) 1960 ortalarından sonra faaliyetlerinde hızlı bir yükselme izlemektedir. Bu durum ,insanı uluslararası şirketlerin enflasyonist sürecin gelismeşine yaptıkları «katkıları» incelemeye itmektedir.

Fiyatların sürekli bir biçimde artışı ile bu şirketlerin kârlarının eşitsiz dağılımı iyice belirginleşmiş ve sürekli olarak artış gösteren yatırımların finansmanında kullanılacak amortismanların değişmesine yol açmıştır. Da-

ha 10-15 yıl öncesine kadar ekonominin yükselme döneminde yatırımlar ve fiyatlar artarken ve gerileme döneminde ise düşerken şimdi kapitalist devri gelişimin bütün dönemlerinde artma görülmektedir.

Bunun nedeni yalnızca uluslararası şirketlerin faaliyetlerini arttırmaları ve dünya pazarları üzerindeki ekonomik güçlerini ve tekelci durumlarını güçlendirmeleri değil, fakat esas olarak yatırımların niteliğinde ortaya çıkan köklü değişikliklerdir. 1970'lerde gelişmiş kapitalist ülkelerde yatırımların yüzde 65'ine kadar varan kısmı uygulanan teknolojinin geliştirilmesi ve makinalaşma için harcanmışken bunların ancak yüzde 35'i üretim kapasitesinin arttırılması için harcanmıştır. (7)

Bu durumda kapitalizmin geleneksel «birikim için birikim» formülü yeni bir görünüm kazanmaktadır. Ekonomideki sektörlerde artık ağırlık merkezi fiyat alanından tüketici değer yargılarına kaynakta ve üretilen malın satılabilmesi için yeni yeni gelişmelerin yapılması ve var olanların da niteliklerinin arttırılması zorunlu olmaktadır. Bir yatırım yarışına girmek firmaların var olması ve büyüyebilmesi için gerekli şart olmaktadır.

Hergün daha fazla kendini gösteren sermaye ihtiyacı, uluslararası ve çok uluslu şirketleri dış kaynaklara başvurmaya itmektedir. Daha fazla sermaye elde etmek amacı ile, bu şirketler ulusal ve uluslararası para piyasalarına en büyük kredi talep eden kesim olarak girmektedirler. Bunlar için enflasyon, borçlarını değerini kaybetmiş para ile ödeyeceklerinden, özellikle avantajlı olmaktadır. Örneğin, Batı Almanya'da 1951-1967 döneminde iş adamlarının gerçek borçlarında fiyat artışlarından dolayı 52 milyar DM'lik bir azalma ortaya çıktığı tespit edilmiştir. (8)

Enflasyonun gerçek borç değerini azaltması sayesinde uluslararası şirketler yalnızca aldıkları kredilere ödedikleri faizden büyük oranda kurtulmakla kalmamışlar, aynı zamanda kârlarını daha da arttırmakla yeni sermaye kaynağı elde etme imkânına kavuşmuşlardır. Bu şirketlerin, birçok ülke bankalarından aldıkları krediler yoluyla uyguladıkları yayılma stratejisi bu ülkelerde yeni kredi olanakları bulunmasına imkân vermekte, bu da para arzında enflasyonist bir gerilimin ortaya çıkmasına yol açmaktadır.

Uluslararası şirketlerin sermaye için duydukları bu aşırı talep yalnızca üretimin araştırma ve satış giderlerinin finanse edilmesi gerekliliğinden ortaya çıkmamaktadır. Bu şirketlerin uyguladıkları stratejiler arasında ülke içindeki rakip şirketleri satın almak, bu şekilde giderek artan hisse senetleri nedeniyle ortaya çıkan mali riskleri gidermek ve rakiplerinin kârlı ekonomik alanlara girmesini önlemek için çeşitli tedbirler almak da bulunmaktadır. Bu ise onları kolaylıkla elde edebilecek büyük oranda nakit para bulundurma mecburiyetinde bırakmaktadır. 1970'lerde çok uluslu şirketlerin elinde bulundurduğu bu tür kaynaklar, kapitalist ülkelerdeki merkez

bankaların bulundurduğu rezerv paraların toplamının hemen hemen iki katı seviyesindedir (9).

Dünya çapında faaliyet gösteren tröstler, ülke paralarının güçlenmesi veya zayıflaması ve hükümetlerin (kredi kısıtlamaları, faiz hadlerinin yükseltilmesi şeklinde) anti enflasyonist tedbirler alması durumunda, likit kaynaklarını bir ülkeden diğerine transfer etmektedirler. Bu serbest kaynaklar, ülkeye girdiğinde, doğrudan doğruya para dolaşım sistemine girmektedir. Sonuç olarak da bu ülkelerdeki enflasyonist süreç güçlenmektedir.

---

(1) Marx and Engels, Collected Works, cilt 13, s. 103 (Rusça).

(2) Marx and Engels, Collected Works, cilt 24, s. 354 (Rusça).

(3) a.g.e., s. 355.

(4) Great Soviet Encyclopaedia, üçüncü baskı, cilt 10, s. 347-348 (Rusça).

(5) Örneğin, bak: F. Mills, Price - Quantitiy Interactionsin Business Cycles, Princeton, 1946, s. 106.

(6) Uluslararası planda faaliyet gösteren şirketler, tek ülke kapital listelerinin kontrolündeki uluslarüstü ve birçok ülkelerdeki kapitalistlerin kontrol ettiği çok uluslu şirketler olarak iki gurupta toplanabilir. Bu ikisi birden uluslararası şirketler olarak bilinir.

(7) Capital, Inflation and Multinationals, C. Levinson, Londra, 1971, s. 38.

(8) Horizont, No: 31, 1974, s. 9.

(9) Bak, Implications of Multinatonal Firms for World Trade and İnvestment and for US Trade and Labour, 1973, s. 8-9.

CHP VE «SOSYALİST ENTERNASYONEL»

Ömer BURÇAK

CHP'nin kimliği ile «Sosyalist Enternasyonal» adlı partiler topluluğu arasında büyük bir uyum vardır. Bu uyum başlıca iki önemli noktada somutlanmaktadır.

1 — İçinde küçük burjuva kökenli bir radikal muhalefet kanadı taşımakla birlikte CHP bir sosyal demokrat partidir. CHP'nin ideolojisi burjuva deformizmidir. Partiye, tekelci burjuvazinin kapitalizmi reformlar yoluyla güçlendirmek isteyen kesimleri ve onların temsilcileri hakimdir. İdeolojisi, felsefesi ve ekonomi politikası açısından CHP ile batılı sosyal demokrat partiler arasında genel bir benzerlik, bir rezonans vardır.

2 — Türkiye'nin tekelci sermaye zümresi içinde egemen fisans grupları önemli ölçüde AET ile daha sıkı bir ortaklık ve işbirliği halindedirler. Tekelci sermayenin bu kesimi kısa vadede açık faşist bir

rejim getiremeyeceğini bildiği için şimdilik CHP merkez yönetmine, AP'den daha sempatiyle bakmaktadırlar ve tekelci sermayenin istediği CHP - AP koalisyonunun da kurulmasının güçlüğünü bildiklerinden, sözkonusu finans grupları bugünkü koşullarda CHP yönetimini yeğlemektedirler.

Demek ki CHP ile «Sosyalist Enternasyonal» arasında sınıfsal temel bakımından büyük bir benzerlik vardır. Her ikisi de partiler yönetimi olarak tekelci burjuvazisinin yakın bağları da bu ekonomik - sınıfsal temelin bir parçasıdır.

Öteden beri kendisi sosyal demokrat olan, AET yanlısı politikasını gizlemeyen ve AET ile en çok işbirliği halinde olan, bu işbirliğini güçlendirmek, yeni ortaklıklar kurmak, yeni yatırımlar yapmak isteyen finans grupları tarafından desteklenen CHP'nin, adı geçen partiler topluluğuna girmesinde şaşırtıcı bir yan yoktur. Zaten mevcut bir olgunun ve bu olguya uygun bir gelişimin doğal sonucudur.

CHP'nin «Sosyalist Enternasyonal»e girmesini, terimdeki «sosyalist» kelimesine bakarak ya da faşist güçlerin yaygarasına aldanarak partinin sola açıldığı şeklinde yorumlamak safdilliktir.

14 Ekim'den bu yana gitgide tekelci sermayenin belli bir kesimiyle bütünleşen ve İsmet Paşa'nın tasfiyesinden sonra burjuvazi gözünde kaybettiği saygınlığı yeniden sağlamak üzere iade-i itibar peşinde koşan CHP bu «misyonu» başarmıştır.

Ecevit'in Baltık gezisi ve Avrupa sosyal demokrat partilerinden gördüğü ilgi ise CHP merkez yönetiminin yerli tekelci sermaye nezdinde prestijini büsbütün arttıracak bir olgu olmuştur.

Şu halde CHP'nin «Sosyalist Enternasyonal»e katılma olayı kimilerinin sandığı gibi sol'a açılma değil, normal bir politik gelişimin doğal bir halkasıdır.

Sağcıların bu konuda yaygara koparmalarının nedenleri ise kısaca şunlardır :

Birincisi; Türkiye'de işçi sınıfı politik hareketinin geçmişteki ve bugünkü nisbî güçsüzlüğüne ve zaaflarına bağlı olarak, Türkiye'de demokratik gelenekler de zayıftır. Demokrasi ve siyasi özgürlükler mücadelesi uzun yıllar küçük burjuva aydınlarının tekelinde ve onların kısıtlı anlayışları ölçüsünde kalmıştır. Emekçi sınıflar için siyasal özgürlüklerin ve demokratik hakların tutarlı ve sonuna kadar devrimci öncüsü işçi sınıfının ilkeleri hem kitleler içinde hem de çeşitli toplum katlarına gereğince malolmamıştır.

Burjuvazinin özellikle 1925'den beri işçi sınıfı ve tüm ilerici güç-

ler üzerindeki yoğun terörü nedeniyle «sosyalizm» ve hatta «sol» kelimesi bile 1970'lara kadar tabu olarak kalmıştır. 1960 sonrasında sosyalistlerin ve kitlelerin gelişen mücadelesi ile sosyalizmin teriminin üzerindeki tabu önemli ölçüde kaldırılmış, önemli bir mevzi elde edilmiş ve yaygın ajitasyon - propaganda - örgütlenme çabaları gösterilmiştir.

Ne var ki, işçi sınıfının politik hareketi gene de sosyal muhalefetin başını çekmediği için sosyalizm, genel bir kavram olarak meşruiyet ve yaygınlık kazanmamış, fakat işçi sınıfı biliminin temel prensipleri, esas kavramları üzerindeki tabular —hafiflemekle birlikte— varlıklarını sürdürmüşlerdir. Bugün özellikle işçi sınıfının temel unsuru olan enternasyonalizm üzerinde tabu diğer bilimsel sosyalist ögelerdekinden çok daha fazladır. «Beynelmilel Komünizm» terimi, hakim sınıfların en önde gelen anti - komünist ve Mc Charthy'ci yaygarasıdır. Egemen güçler, işçi sınıfı enternasyonalizminin güçlenmesini yani bütün dünya işçilerinin birliği ve halkların kardeşliği ilkesinin kitlelerde yaygınlaşmasını «beynelmilel komünizm tehlikesi var» diyerek önlemek çabasındadırlar. Ayrıca ilerici küçük burjuvazi de kendi sınıfsal yapısı gereği enternasyonalizme karşı olduğundan, bugüne dek «enternasyonal» ve «enternasyonalizm» kavramları tabu niteliğini sürdürmüştür.

Sağcı basın, «Sosyalist Enternasyonal»in nasıl bir uluslararası tekelci burjuva topluluğu olduğunu ve bundan Türkiye hakim sınıflarına zarar değil yarar geleceğini çok iyi bildiği halde, «Sosyalist Enternasyonal» **teriminin** CHP gibi güçlü bir devlet partisi (devletin kopmaz bir parçası olan parti) tarafından meşrulaştırılmasından çekinmektedir. Böylece hem sosyalizm kelimesinin yaygınlığı artacak hem de enternasyonal terimi ve özellikle Sosyalist Enternasyonal terimi üzerindeki tabu ister istemez azalacaktır. Bugün CHP'yi destekleyen ama çeşitli burjuva demagojilerinden, şartlandırma ve beyin yıkama etkilerinden henüz kurtulamamış olan milyonlarca emekçi artık hem **sosyalist** hem de **enternasyonal** kelimelerine daha fazla yaklaşabilecektir.

Yükselen emekçi halk hareketi karşısında burjuvazinin belirli kesimlerinin reformist eğilimleri geçici bir çıkış yolu olarak güçlenirken, bu doğal olarak burjuvazinin belirli demokratik ve siyasal tavizlerini de getirmektedir.

Şu halde, CHP'nin «Sosyalist Enternasyonal»e katılması, son derece kısıtlı bir burjuva demokratik kavramına sahip olan gerici Türkiye rejimi için nisbî ve dereceli bir demokratizmdir. CHP'nin AET burjuvazisi ile daha fazla bütünleşmesinin Türkiye işçi sınıfı ve tüm

emekçi halkı için olumsuz olan bu esas yanı dışında, söz konusu izafi demokratikleşme, olumsuzluğun yanısıra gelen olumluluktur.

Sağcı basının yaygara koparmasının diğer nedeni de, şimdilik sağ partilere bağlı olan ve yoğun anti - demokratik, anti - komünist şartlandırmalar altında bulunan geniş bir seçmen kitlesini ve bir miktar kararsız oyları MC partileri yanına çekme hesabıdır. Ama bu dahi egemen güçlerin çaresizliğinin ve açmazının bir başka göstergesi olmaktan ileri gidemeyecektir.

Olayın, Siyasi Partiler Kanunu bakımından, özellikle sosyalist partiler açısından önem taşıyan bir yanı da vardır. Bilindiği gibi siyasi partilerin, diğer ülkelerdeki siyasi partilerle ilişki kurmaları belli kayıtlara bağlanmıştır. Nitekim CHP Genel Başkanı Baltık gezisine çıktığı sırada Türkeş feryadı koparmış ve Ecevit'in gezisini kanunsuz ilân etmişti. Türkeş ve faşistler, diğer sağcılar bu konuda anti - demokratik bir raund kazanma hülyası peşindeyken, bu kez CHP'nin «Sosyalist Enternasyonel»e katılması sözkonusu olmuştur. Burjuvazinin reformist ve liberal kesiminin sözcüleri CHP'nin bu topluluğu katılmasını desteklemişler ve etkin bir kampanya ile bu görüşü yaymışlardır. Her ne kadar adı geçen basın CHP'yi savunurken, «Sosyalist Enternasyonel»in anti - komünist özelliği üzerinde durmuşlarsa da, bu motifin etkisi görülmemiş, her yanda, fabrikalardan köy kahvelerine kadar «CHP ve sosyalist enternasyonal» meselesi tartışılmış, konu büyük bir aktüalite kazanmıştır. CHP'nin bu adı taşıyan bir topluluğa katılması kitleler için yeni bir olaydır, fakat yadırganmamıştır. Böylece faşist kesimlerin demagojileri tutmamış, silâh geri tepmiştir. Türkeş yaygara ile dikkatleri bu olaya çekmiş, fakat Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan olmuştur. CHP'nin bu kararı, siyasi partilerin uluslararası ilişkileri açısından demokratik bir adım olmuştur. Burjuvazinin CHP'ye tanıdığı ayrıcalığı diğer sol partilere tanımayacağından şüphemiz yok. Hatırlanırsa eski Türkiye İşçi Partisi bazı uluslararası ilerici konferanslara katıldığı için kovuşturmalara uğramıştı.

Sosyalist partilerimiz açısından özellikle devrimci - ilerici partilerin diğer ülkelerdeki devrimci - ilerici partilerle ilişki kurmaları ve bu konudaki tabuyu yıkmaları için bizleri önemli görevler beklemektedir.

Şu noktayı da hatırlatalım : Ecevit sadece sosyal demokrat partilerin davetine gitmemiştir. Daha önce Romanya Sosyalist Cephesi'nin davetlisi olarak Romanya'ya gitmiş, ayrıca CHP, Bulgaristan Vatan Cephesi'nin temsilcilerini Türkiye'ye davet etmiş, karşılıklı görüşmeler yapılmış, ilişkiler kurulmuştur. Bu iki sosyalist ülkedeki

cepheler işçi sınıfı partilerinin, Komünist Parti'lerin öncülük ettiği cephelerdir. Ecevit İskandinavya gezisinden dönüşte verdiği demeçte, partisinin Sosyalist Balkan ülkeleriyle kurduğu ilişkilerin, dünya barışına ve ülkelerin karşılıklı ilişkilerine katkıda bulunduğunu belirtmiştir. Gene Ecevit, bu tür ilişkilerin yasalara aykırı olmadığını, bunlara karşı çıkmanın çağımız gereklerine ve ulusal çıkarlara ters düştüğünü belirterek Türkeş'e cevap vermiştir. (Cumhuriyet 24.12.1975)

Türkiye'deki sosyalist partiler de gerek sosyalist ülkelerdeki, gerekse kapitalist ülkelerdeki devrimci - ilerici partilerle ilişkiler kurmanın dünya barışının yararına, Türkiye ve dünya halklarının çıkarına olduğuna inanmaktadırlar. Bu konudaki sağcı - faşist demagojilere, saldırılara karşı mücadele ederek, gerici engelleri kaldırmak yolunda kararlı bir anti - faşist, demokratik mücadele vermek zorundadırlar. Egemen güçler bu konuda CHP'ye takındıkları tavrı hiç şüphesiz sosyalist partilere göstermeyecekler ve her konuda olduğu gibi bu konuda da baskı yapacaklardır. Ama muhtemel baskılara karşı direnerek, dünyanın ve Avrupa'nın devrimci ve ilerici siyasi örgütleriyle ilişki kurmak hem demokratik hakkımızdır, hem de görevimizdir.

PROLETERYA ENTERNASYONALİZMİ NEDİR ?

İkinci Enternasyonal 1899-1914

İlke'nin geçen sayısında, işçi sınıfının ilk enternasyonal örgütü olan, Marx - Engels'in etkin oldukları I. Enternasyonal'-in tarihçesi yeralmıştı.

Bu sayıda II. Enternasyonal'in tarihini ve uluslararası işçi sınıfı hareketindeki yerini veriyoruz.

Birinci Enternasyonal kendini lağvettikten sonra, uluslararası bir örgüt kurmak için yeni girişimler yapıldıysa da böyle bir adım atmak ancak 1889 yılında Paris'te Engels'in öncülüğü ile toplanan bir kongrede mümkün olmuştur. Kongreye katılan «anarşist» ve «posibilist»ler yenilgiye uğramışlardır. Bu kongrede, işçi sınıfının amacının sosyalizm olduğu, sekiz saatlik iş günü ve ücretlerin artırılması için mücadele karara bağlanmıştır. Ayrıca 1 Mayıs gününü işçilerin dayanışmasını ifade eden bir dayanışma günü olmasına da karar verdi. 1900 yılında Paris'te yapılan kongre'de Enternasyonale girmek isteyen örgütlerin benimsemeleri gerekli ilkeler belirlendi :

1 — Sosyalizmin esaslarını (üretim ve değişim araçlarının devletleştirilmesini, işçi sınıfının Enternasyonal birlik ve eylemini, iktidarın bir sınıf partisi halinde örgütlenmiş proletarya tarafından ele geçirilmesi) kabul etmek,

2 — Sınıf mücadelesi esasını ve siyasal eylem gereğini benimsemek».

1889 - 1904 yılları arasında geçen zaman II. Enternasyonalin gelişme devresi sayılabilir. Zürih ve Londra konferanslarında anarşizm ile sosyalizm arasındaki ayırım kabul edilmişti. Ama iç bölünmeler mevcuttu ve bunların başlıca kaynağı Bakunincilerle Prudonculardı. Bu bölünmeler

içinde terör, ekonomizm, parlementarizm, sendikalizm çizgilerinin taraftarları vardı.

1904'te Paris ve Amsterdam kongrelerinde bakanlıklara katılma konusunda şiddetli tartışmalar çıktı. Kautsky'nin hazırladığı metin Enternasyonal'de zıt akımlar arasında bir uzlaşma niteliğini taşıyordu. Bu metine göre, Sosyal - Demokratlar olağanüstü haller dışında burjuva yönetimi altındaki kabinelere katılmıyacaklardı. Bu metinin hazırlayıcısı Kautsky hakkında Lenin'in ne düşündüğünü görelim :

«İkinci Enternasyonalin en büyük otoritesi Kautsky, Marksizme lâf ebeliği ile yapılan hizmetin, aslında, onu nasıl «Struvizm»e ya da «Brentanoizm»e çevirmek olduğunu gösteren çok tipik ve çarpıcı bir örnektir. Plehanov da benzer bir örneği temsil eder. Bunlar açıkça sırıtan sofistçe bir tutumla marksizmi yaşayan devrimci özünden ayırırlar; bunlar marksizmde, devrimci mücadele metodları, bu metodları savunulması ve hazırlanması, kitlelerin bu yönden eğitilmesi dışında her şeyi bulurlar. Kautsky, tam bir sorumsuzlukla, sosyalizmin temel fikri olan, bu savaşta anayurdun savunulması tezini, sözde bir muhalefet edasıyla, savaş harcamalarına çekimser oy kullanmak yoluyla sola karşı diplomatça tâvizler vererek uzlaştırmak istemektedir. 1909'da yakiaşan devrimler çağı ve savaş ile devrimler arasındaki ilişki üzerine koskoca bir kitap yazan Kautsky, 1912'de yaklaşan savaştan devrim adına yararlanılması konusunda Basle Manifestosuna imza koyan Kautsky, bugün sosyal - şovenizmi her yönüyle haklı görüyor, savunuyor ve Plehanov gibi o da bütün devrimci düşüncelerle ve devrimci mücadeleye doğru atılan her adımla alay etmede burjuvazi ile birlik oluyor.

İşçi sınıfı, bu döneklikle, bu sorumsuzlukla, bu oportünizme kul - köle olmak ve marksist teorinin bu eşi görülmemiş kabalaştırılmasıyla acımadan mücadele etmeksizin dünya ölçüsündaki devrimci rolünü oynayamaz. Kautskicilik bir rastlantı değil, bir yandan lafla marksizme bağlı kalmak, bir yandan da eylemle oportünizme boyun eğmek gibi İkinci Enternasyonal'deki çelişkilerin sosyal bir ürünüdür.

Kautskiciliğin bu temel hatası, her ülkede kendisini çeşitli şekillerde göstermektedir. Hollanda'da Roland - Holst, bir yandan anayurdu savunma fikrini reddederken, bir yandan oportünist partilerle birlik olmayı savunmaktadır. Rusya'da da Trotski bir yandan bu fikri reddederken, öte yandan oportünist ve şovenist Naşa Zarya **grubu ile işbirliğini savunmaktadır. Romanya'da Rakovski, Enternasyonalin yıkılmasından sorumlu gördüğü için oportünizme savaş açarken, aynı zamanda, anayurdun savunulması fikrinin doğruluğunu kabule hazır durumdadır. Bütün bunlar (Gorter ve Pannekoek gibi) Hollandalı marksistlerin «pasif radikalizm» dedikleri melanetin belirtileridir ve teoride devrimci marksizmin yerine eklektisizmi, uygulamada oportünizmin yanına köleliği ya da iktidarsızlığı koymaktadır.»**

«Savaş ve Sosyalizm» Lenin s. 24, 25, Sol.

II. Enternasyonalin niteliğini ortaya koyabilmek için Enternasyonalin politikasını ve bir dünya savaşı çıktığı takdirde alacağı tavrı incelemek gerekir. Başlıca parolası savaş aleyhtarlığı idi. Emperyalizmin kendi içinde çarpışmak üzere olduğu bir dönemde, bir genel savaşın işçi örgütünün gelişmesine engel olacağı gözönünde bulunduran Enternasyonal, savaş ve askerlik aleyhtarlığını şiar

edinmişti. Kongre kararları savaşın kapitalist düzenin bir zorunlu sonucu olduğunu, savaşa karşı en etkili mücadelenin sosyalist propaganda olduğunu kaydediyordu. Fakat uygulanacak yöntem İkinci Enternasyonalin reformcu ve ütopist eğilimini su yüzüne çıkartmaktadır. Örneğin Londra 1896 ve Paris 1900 kongrelerinde, devamlı orduların ortadan kaldırılması, halk milislerinin teşkili, savaş ilânından önce halkın oyuna baş vurulması ve kararları her devlet için yerine getirilmesi zorunlu bir sulh mahkemesinin kurulması gibi pratik değeri olmayan istekler ortaya atılmıştı. Proletaryanın bütün diğer istekleri gibi, bunların da işçi sınıfı parlamentolarda çoğunluğu sağlayınca gerçekleşeceği iddia ediliyordu.

1904-1914 yılları arasında emperyalistler gittikçe daha tehdit edici bir durum alıyorlar. Bir yandan da Uluslararası işçi hareketi hızla gelişiyor. İkinci Enternasyonal savaş hakkındaki görüşünü defalarca açıklamıştır. Proletaryanın militarizme, emperyalizme ve emperyalist savaşlara karşı son bulmaz düşmanlığı ilân edilmiştir. 24 ve 25 kasım 1912'de, II. Enternasyonal olağanüstü kongresini Bâle'de topladı. 1907 Stuttgart Kongresinde Lenin ve Rosa Luxembourg'un tezlerini yeniden ele alan kongre emperyalist savaşın hedeflerini açığa çıkarıyor ve bütün ülkelerin işçilerini bu savaşa karşı mücadeleye çağırıyordu. II. Enternasyonalin liderleri Kautsky ve Vandervelde gibi kişiler bu Manifestoyu imzalamışlardı, ama 1914'te onu kenara itip kendi ülkelerinin burjuvazisi safına geçtiler. Bâle Kongresinin kararlarına bakalım:

«Kongre, bütün ülkelerin işçilerini emperyalist kapitalizme karşılık, proletaryanın uluslararası dayanışmasını karşı koymaya çağırır. Halk kitlelerinin, kapitalist üretimden doğma sefaletlerini savaşçı girişimlerin daha da artıracağını hâkim sınıfların dikkatlerine sunar. Hükümetler bir dünya savaşının neden olacağı afet ve felâketlerle, işçi sınıfında müthiş bir galeyan ve isyan uyandıracaklarını anlamamakta direnirlerse canice bir cinnet eseri göstermiş olacaklardır. Kapitalistlerin, çıkarcı bir hanedanın gizli anlaşmalarını uygulamak için kardeşlerinin üstüne silâh sıkmayı bir cinayet sayar işçiler.

Fakat herhangi bir emperyalist savaşa karşı amansız düşmanlığını belirten Enternasyonal, savaş tehlikesini önlemek için ne gibi araçlara baş vuracağını açıkça söyleyemiyordu. İstotfaret Kongresinde de reformculuk sınırını aşmayan genel birtakım düşünceler öne sürülüyor, olumlu ve derli toplu bir hareket tarzı saptanmıyordu. Bu kongrede sol kanadın baskısıyla devrimci ruhta bir karara da varılabilmiştir:

Savaş ilân edildiği takdirde işçi sınıfı ve mebusları, onun hızlıca son bulmasını sağlamak için çalışmaya ve bütün güçleriyle savaşın doğuracağı ekonomik ve politik bunalımdan yararlanarak derin halk tabakaları arasında tahrik yapmaya ve kapitalist hâkimiyetinin çöküşünü gerçekleştirmeye mecburdur.»

Ancak II. Enternasyonal liderleri, savaş çıktığı zaman bu kararların hiç birine uymamışlar ve I. emperyalist dünya savaşını bir «ulusal» ve «savunma» savaşı olarak ilân etmişler. Proletarya enternasyonalizmi ilkesine ihanet etmişler ve kendi burjuvazilerinin safına geçmişlerdir. Bolşevik Partisi, Lenin ve diğer bazı örgütler bu karara katılmamışlar, katılmamakla kalmamışlar, ona karşı mücadele etmişler ve gitgide 3 cü Enternasyonalin tohumları o zaman atılmaya başlanmıştır.

Bu konuda Lenin şunları söylüyor:

«Basel'de 1912'de oybirliği ile kabul edilen savaş hakkındaki manifesto, 1914'de İngiltere ile Almanya ve bunların müttefikleri arasında çıkan savaşı gözönüne almıştı. Manifestoda, büyük devletlerin emperyalist politikalarının bir sonucu olarak «kapitalistlerin çıkarları» ve «hanedanların ihtirasları» için çıkartılan böyle bir savaşın halkın çıkarları yönünden haklı gösterilmesine imkân olmadığı açıkça belirtilmişti. Gene manifestoda, savaşın «hükümetler için» (istisnasız bütün hükümetler için) tehlikeli olduğu, bunların «bir proletarya devriminden» korktuklarına da işaret edilmiş, 1871 Komünü ve 1905 Ekim-Aralık örneklerine, yani devrim ve iç savaş örneklerine büyük bir açıklıkla değinilmiştir. Böylece Basle Manifestosu şimdiki savaş için işçilerin kendi hükümetlerine karşı girişecekleri uluslararası ölçüdeki devrimci mücadele için, proletarya devrimi için taktikleri göstermiş oluyor. Basle Manifestosu, Stuttgart kararındaki sözleri tekrarlıyor ve savaşın patlaması halinde sosyalistlerin, «kapitalizmin devrilmesini hızlandırmak» için savaşın sebep olacağı «ekonomik ve politik buhranlardan» yararlanmalarını, yani sosyalist devrim adına hükümetlerin savaştan ileri gelen sıkıntılı durumlarından ve kitlelerin öfkelerinden yararlanılmasını öngörmektedir.

Sosyal-şovenistlerin politikası; savaşı burjuva ulusal kurtuluş açısından haklı görmeleri, «anayurdun savunulması» fikrini benimsemeleri, savaş harcamaları için oy kullanmaları, kabinelere girmeleri, vb. doğrudan doğruya sosyalizme ihanettir. Bu durum, aşağıda göreceğiniz gibi, Avrupa partilerinin çoğunda rastlanan oportünizmin ve millî-liberal emekçi politikasının zaferinden başka bir şey değildir.»

Savaş ve Sosyalizm, Lenin, Sol Y.

İkinci Enternasyonalinin çöküşünü ve bu çöküşün nedenlerini Lenin'in ağzından dinleyelim: «Bütün dünya sosyalistleri, 1912'de Bâle'de, Avrupa'da yaklaşmakta olan savaşı, bütün hükümetlerin «canice» ve gerici bir girişimleri olarak gördüklerini ve bu girişimin devrimi hızlandırarak kapitalizmin yıkılmasını çabuklaştıracağını ilân etmişlerdir. Savaş çıktı ve beraberinde buhranları da getirdi. Devrimci taktikler yerine, sosyal-demokrat partilerin çoğu, gerici taktiklere saptılar ve kendi burjuvazilerinin yanında yer aldılar. Sosyalizme karşı bu ihanet, İkinci Enternasyonalin (1889-1914) çöküşü demekti. Bu çöküşün sebeplerini açıkça ortaya koymamız ve sosyal-şovenizmin doğuş ve gelişme şartlarını belirtmemiz gerekir.

İkinci Enternasyonal dönemi boyunca sosyal-demokrat partiler içinde devrimci ve oportünist kanatlar arasında her yerde bir mücadele sürüp gidiyordu. Bir dizi ülkede (İngiltere, İtalya, Hollanda, Bulgaristan), bu ayırıcı çizgi boyunca parçalanmalar olmuştur. Oportünizmin, işçi sınıfı hareketi içinde burjuva politikasını dile getirdiği üzerinde, hiç bir marksistin en ufak bir kuşkusu yoktur. Oportünizm, küçük burjuvazinin çıkarlarını ve burjuvalaşmış işçilerin ufak bir kesiminin, proletarya kitlelerinin, ezilen kitlelerin çıkarlarına karşı «kendi» burjuvaları ile birleşmesini ifade eder.

19. yüzyılın sonundaki objektif şartlar oportünizmi olağanüstü güçlendirdi, legal burjuva imkân ve fırsatlarının kullanılmasını lagalizme tapma haline getirdi; işçi sınıfı içinde ince bir bürokrat ve aristokrat tabakası yarattı, sosyal-demokrat partilerin

saflarına birçok küçük-burjuva «yoldaşı» çekti.

Savaş bu gelişmeyi hızlandırdı ve oportünizmi sosyal-şovenizm şekline dönüştürdü, yan ioportünistler ile burjuvazi arasındaki gizli ittifakı açık hale getirdi. Aynı zamanda her yerde askerî makamlar sıkıyönetim ilân ettiler, ve eski liderlerinin hemen hepsi burjuvaziye katılan işçi kitlelerinin ağzına gem vurdular.

Oportünizm ile sosyal-şovenizmin ekonomik temeli aynıdır: imtiyazlı işçilerin önemsiz bir tabakası ile kendi imtiyazlı durumlarını savunan küçük-burjuvazilerinin, hâkim ulus durumundan istifade ederek öteki ulusları soymasından paylarına düşecek kırıntılar...

Oportünizm ile sosyal-şovenizmin ideolojik ve politik özü de aynıdır: sınıf mücadelesi yerine sınıf işbirliği; mücadelenin devrimci anlamını inkâr; bir devrim için güçlüklerden faydalanacak yerde zor duruma düşen «kendi» hükümetlerine yardımcı olmak. Bütün Avrupa ülkelerini bir bütün olarak alır, bireyleri (ne kadar yetkili olsalar da) önemsemezsek, oportünist eğilimin sosyal-şovenizmin kalesi haline geldiğini, buna karşılık devrimci kamptan bu tutumuna karşı az ya da çok tutarlı protestoların her yerden yükseldiğini görürüz. Örneğin, 1907 Stuttgart Uluslararası Sosyalist Kongresinde beliren fikir ayrılıklarına bakarsak, uluslararası marksizmin emperyalizme karşı olmasına mukabil, uluslararası oportünizmin daha o zaman emperyalizmden yana olduğunu farkederiz.»

(Savaş ve Sosyalizm, Lenin, Sol Yayınları.

İkinci Enternasyonal güçlü bir teşkilâttı. Bu teşkilâtın üyeleri olan partilerin, bulundukları ülkelerde büyük etkileri vardı. Birinci Enternasyonalin kongrelerinde ancak elli altmış mücadeleci sosyalist bir araya geldiği halde, İkinci Enternasyonalin delege sayısı çok kabarık oluyordu. Bu gerçek, İkinci Enternasyonalin kitle partilerinden kurulmuş olduğunu gösteriyordu. Ne var ki 1914 yılında Birinci Dünya Savaşı patlak verdiği zaman, İkinci Enternasyonal dar bir milliyetçilik ve gericilik anlayışı içine düşüp enternasyonal devrimci işçi görüşlerinden ayrıldı ve dağılıp gitti. Kendi özüne, yani bütün ülkelerin işçilerinin uluslararası siyasal örgütü olma niteliğine, kendi burjuvazisinin yanında yer alarak, aykırı düştü.

Sosyal-demokrasinin ihaneti olarak bilinen gelişmelere yol açtı. Ve II. Enternasyonalin çizgisi bir burjuvaziyle uzlaşma çizgisi olarak günümüze kadar sürdü.

ilke 10 LİRA

AYLIK İNCELEME YORUM BELGE DERGİSİ